

**FACILITAREA EDUCAȚIEI GLOBALE – COMPETENȚE CHEIE ALE MEMBRILOR
ORGANIZAȚIILOR NON-GUVERNAMENTALE**

FACILITAREA EDUCAȚIEI GLOBALE

SUPORT DE CURS

Octombrie 2014

CUPRINS

CAP. 1. CONTEXTUL EDUCAȚIEI GLOBALE	4
1.1 Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului – Realizări și provocări	4
1.2 Anul European al Dezvoltării	10
1.3 Educația Globală în România	13
CAP. 2. GLOBALIZAREA	14
2.1 Tipuri de globalizare	14
2.2 Scurt istoric	16
2.3 Teorii asupra globalizării	16
2.4 Arii tematice	17
2.4.1 Sărăcia în era globală	17
2.4.2 Drepturile omului / Drepturile copilului	20
2.4.3 Dezvoltarea durabilă	23
2.5 Dreptatea socială	43
2.6 Discriminarea de gen	48
2.7 Schimbări climatice	51
CAP. 3. EDUCAȚIA GLOBALĂ	54
3.1 Educația globală – competențe de bază	54
3.2 Educația globală – repere metodologice	55
3.3 Educația globală – tematica generală	59
CAP. 4. EDUCAȚIA ADULȚILOR – metode specifice activității non-formale	64
4.1 Definiții și context	64
4.2 Clasificarea metodelor	71
4.3 Metode non-formale de învățare	72
CAP. 5. METODE ÎN CADRUL EDUCAȚIEI GLOBALE (EXEMPLE)	90
5.1 Metode tradiționale și metode moderne	90
5.2 Exemple	91
Cap. 6. REZOLVAREA DE PROBLEME ȘI REALIZAREA DE PROIECTE ÎN CADRUL EDUCAȚIEI GLOBALE	101
6.1 Rezolvarea de probleme din perspectiva educației globale	101
6.2 Realizarea de proiecte din perspectiva educației globale	109
Bibliografie	114

Introducere

Congresul Educației Globale de la Maastricht din anul 2002 a dat startul unei noi perspective asupra realității sociale determinând schimbări de viziune, de înțelegere, de acțiune, precum și de formare a generațiilor cu potențial acțional. Materializate printr-o varietate de proiecte și programe punctuale, aferente obiectivelor Mileniului XXX, aceste demersuri au contribuit la construirea unei experiențe de învățare de-a lungul unui continuu proces de prefacere.

La 10 ani după acest congres, bilanțul realizărilor din domeniul educației globale a reflectat aportul substanțial al inițiativelor europene și naționale în ceea ce privește posibilitatea generării schimbărilor sociale. Accentuarea puterii de influență a educației globale a dobândit greutate odată cu lansarea Recomandării CM/Rec (2011) 4 a Consiliului de Miniștri al Consiliului Europei privitoare la necesitatea elaborării strategiilor naționale de implementare a educației pentru interdependență și solidaritate globală, în cadrul unui parteneriat neguvernamental – guvernamental.

Pe fundalul actualului context politico – economic care evidențiază relația dintre schimbările globale și asigurarea drepturilor egale pentru toți, într-o lume durabilă, printr-o voință politică în creștere, susținută de sprijinul comunității, a apărut necesitatea restructurării liniilor de acțiune, pornind de la o abordare globală a obiectivelor de dezvoltare. Explicat în cadrul Congresului de la Lisabona din anul 2012, conceptul de ”abordare globală” s-a reiterat în majoritatea documentelor tehnice punctuale, ca: strategii, reforme curriculare, portofoliul de competențe sociale, planuri de monitorizare și susținere a calității vieții sociale.

Congresul a adus în prim plan și o schimbare de paradigmă conceptuală a educației globale. De la termenul consacrat, educația globală a urmat o mișcare sinusoidală, intersectându-se, frecvent, cu educația pentru dezvoltare în contexte asociate tematicii sociale, de diversitate, de echitate, justiție, fapt ce a determinat apariția sintagmei educație globală pentru dezvoltare – denumire rparticipantantă din punctul de vedere al demersului de promovare a schimbărilor sociale.

Așadar, educația globală pentru dezvoltare este vizualizată ca:

- exercițiu democratic cotidian (exercitarea drepturilor, asumarea responsabilităților);
- dezvoltare personală asumată;
- recunoaștere și abordare constructivă a diversității;
- producere și împărtășire de valori;
- dezvoltare a capacităților de stabilire a conexiunilor de tip glocal;
- premisă a dezvoltării comunitare.

Cap. 1. CONTEXTUL EDUCAȚIEI GLOBALE

1.1. OBIECTIVELE DE DEZVOLTARE ALE MILENIULUI - REALIZĂRI ȘI NOI PROVOCĂRI

1.1.1. Ce sunt Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului (ODM)?

Importanță și scurt istoric

În 1945, statele membre fondatoare ale Organizației Națiunilor Unite au stabilit un sistem deschis de cooperare pentru întreaga lume. Acest sistem a funcționat conducând către **globalizare**. În această lume nouă, grupuri de indivizi și chiar indivizi interacționează din ce în ce mai des între ei depășind frontiere și fără să implice instituțiile statelor. Pericolele atrase de această stare de fapt sunt multiple: criminalitatea, terorismul, poluarea, bolile, traficul de droguri și armament, refugiații care circulă cu o viteză nemaiîntâlnită până în prezent.

Oamenii se simt din ce în ce mai amenințați de întâmplări din celălalt colț al lumii, ei sunt din ce în ce mai conștienți de nedreptățile și violența din state îndepărtate și se așteaptă ca propriul stat și comunitatea internațională să rezolve astfel de probleme. Odată cu apariția și răspândirea noilor tehnologii care creează condițiile comunicării rapide între oameni, înțelegerii reciproce și a acțiunilor comune, putem să profităm de avantajele globalizării și să-i prevenim dezavantajele învățând cum să ne guvernăm mai bine.

Pentru aceasta, **statele trebuie să se susțină reciproc și să acționeze împreună pe baza unor principii și valori comune**. Aceste principii trebuie să ofere ocazia parteneriatelor dintre state și actori non-statali, inclusiv companii multinaționale.

Diferențele mari de distribuție a bogăției de la nivel mondial, condițiile de viață mizere în care trăiesc, în prezent, peste 1 miliard de oameni, escaladarea conflictelor armate în anumite regiuni ale lumii și degradarea rapidă a mediului dovedesc, toate, limitele strategiei de dezvoltare aplicate până de curând și necesitatea reformării acesteia.

În întreaga lume, mai mult de 2,5 miliarde de bărbați, femei și copii trăiesc în sărăcie, cu mai puțin de 2,5 dolari pe zi. Ei suferă de subnutriție, de boli contagioase ce ar putea fi prevenite precum malaria, pojarul și tuberculoza, sunt afectați de degradarea mediului înconjurător, afectați de rate sporite de analfabetism și de numeroase alte probleme sociale, medicale, economice și politice.

Există însă metode de reducere a acestor probleme și acestea sunt reprezentate de Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului. În formularea ODM s-au înregistrat două evenimente foarte importante:

În septembrie 2000, ONU a adoptat o Declarație a Mileniului, urmată de stabilirea unor obiective

concrete, definite în timp, care să fie atinse până în 2015.

Au fost înregistrate progrese semnificative în ceea ce privește realizarea ODM; obiectivul privind reducerea sărăciei extreme la jumătate a fost atins, la fel ca și obiectivul privind înjumătățirea procentului de persoane care nu au acces garantat la surse de apă potabilă, iar condițiile a peste 200 de milioane de persoane care trăiesc în cartiere marginase au fost îmbunătățite. Am fost martori la accelerarea progreselor în ceea ce privește reducerea mortalității infantile și materne. De asemenea, au fost înregistrate progrese în ceea ce privește realizarea obiectivului de îmbunătățire a accesului la educație primară. În concluzie, ODM au fost un succes la nivel politic, furnizând o bază pentru mobilizarea activității politice și a opiniei publice în jurul aspectelor legate de dezvoltare.

Cu toate acestea, cu un an înainte de termen, încă mai sunt multe de făcut. **Persoane din întreaga lume suferă în continuare de sărăcie, foamete, inegalitate și insecuritate. Se estimează că 1,3 miliarde de persoane încă trăiesc în condiții de sărăcie extremă, iar multe provocări legate de atingerea ODM există în continuare.**

1.1.2. Realizările obiectivelor de dezvoltare ale mileniului – raport ONU 2013

Obiectivul 1: Eradicarea sărăciei extreme și a foametei

- Rata sărăciei a fost înjumătățită, iar în 2010 trăiau în sărăcie extremă cu aproximativ 700 de milioane de oameni mai puțin decât în 1990.
- Criza economică și globală a mărit colapsul global al locurilor de munca aproximativ cu 67 de milioane de oameni.
- În ciuda progresului, unul din opt oameni încă se duce seara la somn înfometat.
- La nivel global, aproximativ unul din șase copii sub 5 ani este subnutrit, iar unuia din patru îi este stopată dezvoltarea.
- Aproximativ 7% dintre copiii sub 5 ani din toată lumea suferă de supragreutate, un alt aspect al malnutriției: un sfert din acest procent se înregistrează în Africa Subsahariană.

Obiectivul 2: Realizarea accesului universal la educația primară

- În 2011, 57 de milioane de copii de vârstă școlară, nu urmau un curs de școlarizare primară în comparație cu 102 milioane în 2000.
- Mai mult de jumătate din acești copii trăiesc în Africa Subsahariană.
- La nivel global, 123 de milioane de tineri (cu vârsta cuprinsă între 15 și 24 de ani) duc lipsă de abilități de bază ca cititul și scrisul; 61% dintre aceștia sunt femei.

Obiectivul 3: Promovarea egalității între sexe și afirmarea femeilor

- Egalitatea între sexe este foarte aproape să fie realizată la un nivel primar; oricum, doar două din 130 de țări au atins această țintă la toate nivele educației.
- La nivel global, 40 din 100 de locuri de muncă salarizate în sectorul non-agricol sunt ocupate de femei.
- La 31 ianuarie 2013, media femeilor membre în parlamentele din lumea întreagă era de doar 20%.

Obiectivul 4: Reducerea mortalității infantile

- Din 1990, rata mortalității infantile a ajuns la 41%; în fiecare zi mor cu 14.000 mai puțin copii.
- Încă, 6.9 milioane de copii sub 5 ani au murit în 2011 – cu preponderență din cauza bolilor care ar fi putut fi prevenite.
- În Africa Subsahariană, unul dintre 9 copii moare înainte de a împlini 5 ani, de 16 ori mai mult decât media regiunilor dezvoltate.

Obiectivul 5: Îmbunătățirea sănătății maternale

- În Asia de Est, Africa de Nord și Asia de Sud, mortalitatea maternală a scăzut cu aproximativ două treimi.
- Jumătate dintre femeile însărcinate în regiunile în curs de dezvoltare primesc cele patru vizite de îngrijire antenatală minime recomandate.
- Aproximativ 140 de femei din lumea întreagă care sunt căsătorite sau implicate într-o relație de concubinaj susțin că și-ar dori să amâne sau să evite sarcina, dar nu folosesc metode contraceptive.

Obiectivul 6: Combaterea HIV/SIDA, malariei și a altor boli

- În 2011, erau infectați cu HIV cu 230.000 mai puțini tineri sub 15 ani decât în 2001.
- 8 milioane de oameni primeau tratament antiretroviral pentru HIV la sfârșitul lui 2011.
- În deceniul din 2000, 1.1 milioane de decese de malarie au fost prevenite.
- Tratamentele pentru tuberculoza au salvat 20 de milioane de vieți între 1995 și 2011.

Obiectivul 7: Asigurarea sustenabilității mediului

- Emisiile de dioxid de carbon au crescut cu 46% din 1990
- Aproape o treime din stocurile de pește a fost supraexploată.
- Multe specii de animale sunt pe cale de dispariție, în ciuda faptului că numărul zonelor protejate prin lege a crescut.
- În prezent mai mult de 3.5 miliarde de oameni au acces la surse de apă îmbunătățite și instalații sanitare.
- Aproximativ 863 de milioane de oameni locuiesc în suburbie în țările în curs de dezvoltare.

Obiectivul 8: Crearea de parteneriate globale pentru dezvoltare

- Asistența oficială pentru dezvoltare a constat în 126 de miliarde de dolari în 2012.
- 83% dintre exporturile celor mai slab dezvoltate țări intra în duty free-urile din țările dezvoltate.
- Datoriile țărilor în curs de dezvoltare consumă doar 3% din veniturile din export.
- În țările aflate în curs de dezvoltare, 31% din populație utilizează internetul, în comparație cu 77% din populație, în țările dezvoltate.

1.1.3 Lecții învățate și o abordare reînnoită într-un peisaj mondial pretențios

Peisajul mondial s-a modificat în mod dramatic în ultimul deceniu, la fel ca și natura sărăciei

inegalitatea devenind un subiect major în contextul eradicării sale. **Sărăcia a căpătat o nouă dimensiune, iar diferențele dintre țările în curs de dezvoltare au crescut**, ceea ce determină un grad ridicat de vulnerabilitate în fața șocurilor crizei.

Unele țări în curs de dezvoltare au devenit donatori, în timp ce altele se confruntă în continuare cu niveluri ridicate ale inegalității. **Schimbările climatice, insecuritatea alimentară, migrația, șomajul, schimbările demografice, refugiații, criza alimentară, constrângerile în ceea ce privește resursele, creșterea economică nesustenabilă și criza economică și financiară reprezintă provocări complexe și interdependente.**

1.1.4. Domenii prioritare de acțiune: eradicarea sărăciei și dezvoltarea durabilă

Legătura între **eradicarea sărăciei și sustenabilitatea mediului** este esențială. Nu este posibilă eliminarea celei dintâi fără a aborda, printre altele, schimbările climatice, degradarea surselor de apă dulce și pierderea biodiversității, care au cu toate un impact negativ asupra celor mai sărace populații. Prin urmare, eradicarea sărăciei și realizarea dezvoltării durabile ar trebui să fie domeniile prioritare ale noului cadru, pentru a asigura un trai decent pentru toată lumea. Mai mult, deoarece eradicarea sărăciei este multidirecțională, definiția sa ar trebui extinsă și nu ar trebui să se limiteze la unicul aspect al pragului monetar.

Sănătatea și educația

Astfel cum subliniază rezultatul Conferinței Rio+20, UE ar trebui să considere **sănătatea și educația ca părți integrante ale dezvoltării durabile și ca factori-cheie ai eradicării sărăciei și ai creșterii economice**. Accesibilitatea unui standard mai bun în materie de educație secundară ar trebui să ducă la sporirea oportunităților de ocupare a forței de muncă. Pentru a eradica în continuare foametea, îmbunătățind în același timp securitatea alimentară, trebuie mai întâi să atingem obiectivul furnizării unor standarde-cheie în materie de educație, nutriție și apă curată. De asemenea, ar trebui acordată o atenție specială combaterii bolilor netransmisibile, cum ar fi cancerul.

1.1.5. Buna guvernare

Conferința Rio+20 a clarificat faptul că **„pentru a realiza obiectivele noastre de dezvoltare durabilă avem nevoie de instituții eficiente, transparente, responsabile și democratice la toate nivelurile”**. Prin urmare, noul cadru ar trebui să reflecte un angajament clar privind guvernarea democratică.

Abordarea acestui obiectiv înseamnă că parlamentele ar trebui să joace un rol în consolidarea asumării unor politici de dezvoltare durabilă, în organizarea unor dezbateri politice și în transpunerea angajamentelor internaționale privind dezvoltarea și a politicilor de dezvoltare durabilă în legislația națională.

O organizație a societății civile care dispune de mijloace de acțiune este o componentă esențială a oricărui sistem democratic. **Organizațiile societății civile joacă un rol esențial în: definirea și punerea în aplicare a politicilor; promovarea dezvoltării echitabile și durabile; soluționarea conflictelor și în ceea ce privește transparența și responsabilitatea.** În cadrul negocierilor pentru un cadru post-2015, UE a agreeat să acorde un sprijin puternic realizării unui mediu favorabil organizațiilor societății civile.

Abordarea bazată pe drepturile omului

Principiile drepturilor omului sunt considerate elementele centrale ale cadrului post-2015 datorită universalității lor. Ele ar trebui recunoscute la nivel național și internațional și trebuie respectate nu numai de sectorul public, dar și de sectorul privat.

Pacea, securitatea și dezvoltarea

Conflictele armate și situațiile postconflict reprezintă unele dintre principalele obstacole în calea dezvoltării. Un miliard și jumătate de persoane trăiesc în state fragile sau afectate de conflicte care nu au îndeplinit niciun ODM. Prin urmare, aceste țări necesită o atenție specială. Progresele în ceea ce privește realizarea ODM au fost stopate în țările caracterizate de insecuritate ridicată și vulnerabilitate. Abilitatea țărilor aflate în situație postconflict de a realiza orice obiectiv trebuie prioritizată într-un viitor cadru de dezvoltare, ținând cont de obiectivele de consolidare a păcii și de construcție a statului agreeate la Busan.

1.1.6. Sustenabilitatea ecologică

Noua strategie post 2015 impune integrarea a **trei dimensiuni ale dezvoltării durabile – economică, socială și ecologică** –, deoarece acest lucru ar adresa mai bine bunăstarea persoanelor.

Se pare că există un consens general că schimbările climatice afectează realizarea obiectivelor de dezvoltare actuale și viitoare.

Pentru a aborda în mod corect această amenințare majoră, se consideră că negocierile privind schimbările climatice de la Convenția-cadru a Organizației Națiunilor Unite asupra schimbărilor climatice pot furniza perspective utile, și anume asupra principiilor responsabilităților comune, dar diferențiate.

Statele membre ale ONU ar trebui să abordeze în mod precis chestiunea alocării resurselor pentru atenuarea schimbărilor climatice și adaptarea la acestea, în vederea asigurării unor progrese constante în ceea ce privește eradicarea sărăciei. UE trebuie să susțină o convergență între rezultatele și recomandările Grupului la nivel înalt al ONU și ale grupului de lucru al ONU privind obiectivele de dezvoltare durabilă.

Obiectivele de dezvoltare durabilă să fie concise și cu definirea unor obiective concrete, cum ar fi pentru energie, apă, utilizarea durabilă a terenurilor, utilizarea eficientă a resurselor, protecția marină și biodiversitatea marină. După cum știm, **apa este elementul central al durabilității dezvoltării și este direct legată de o parte considerabilă a provocărilor-cheie de la nivel mondial.**

Serviciile energetice durabile contribuie la eradicarea sărăciei, îmbunătățesc sănătatea, salvează vieți și contribuie în mod esențial la producție. **Securitatea energetică** necesită o punere în aplicare a strategiilor bazată pe diversificarea surselor și a rutelor, pe protecția ecosistemelor și a resurselor naturale, pe reducerea riscurilor de dezastru, pe gestionarea integrată a resurselor de apă și pe îmbunătățirea piețelor și a infrastructurilor.

1.1.7 Către o poziție a UE cu privire la cadrul de dezvoltare post-2015

Finanțe

Pe perioada Forumului de cooperare pentru dezvoltare al Organizației Națiunilor Unite din 2012 a

fost subliniată în mod clar necesitatea unei mai mari coordonări între diferitele mecanisme de ajutor și donatori. Politicile în materie de AOD, investiții străine directe (ISD), comerț, datorii, schimbări climatice, transfer de tehnologie, mediu de afaceri și achiziții ale agențiilor de ajutorare ar trebui toate armonizate în vederea promovării unei mai bune dezvoltări.

Mecanisme inovatoare de finanțare

Se estimează că mobilizarea tuturor surselor financiare, inclusiv din sectorul privat, este esențială pentru atingerea obiectivelor de dezvoltare post-2015. În acest sens, dezvoltarea în continuare a combinării granturilor și împrumuturilor poate promova resurse financiare pentru dezvoltare.

Dependența de ajutoare este un alt aspect care necesită o atenție specială în acest context. Este extrem de important ca țările în curs de dezvoltare să introducă politici fiscale ajustate și mecanisme eficiente de impozitare pentru a susține dezvoltarea pe termen lung.

Consolidarea veniturilor interne prin impozitarea eficace și combaterea corupției

În prezent, nivelurile de colectare a veniturilor din țările în curs de dezvoltare sunt extrem de scăzute în comparație cu media mondială. În mare parte, acest lucru rezultă ca urmare a administrației și a regimurilor fiscale naționale ineficiente. În plus, problema **fluxurilor financiare ilicite de aproximativ opt ori mai mari decât dimensiunea AOD scapă de sub controlul acestor țări în fiecare an prin evaziune și fraudă fiscală**. Estimările arată că aproximativ 160 de miliarde de dolari americani ar fi mobilizați anual în veniturile interne dacă aceste fluxuri financiare ilicite ar fi impozitate.

Este în mod special important ca UE să sprijine în continuare țările în curs de dezvoltare în ceea ce privește colectarea veniturilor lor și consolidarea regimurilor fiscale naționale.

Abordarea problemei corupției și a impactului său asupra politicii de dezvoltare necesită ca UE și statele sale membre să elaboreze o legislație care să impună întreprinderilor de gaz, petroliere și miniere să publice plățile efectuate către guverne.

Mecanismele și indicatorii de monitorizare

Sunt esențiali indicatori clari și transparenti pentru a monitoriza progresele, a promova răspunderea, a sensibiliza sau a sublinia cele mai bune practici ale unei țări. UE, agențiile ONU și organizațiile internaționale trebuie să treacă la un mix adecvat de criterii și indicatori de măsurare cantitativă și calitativă. Un mecanism multidimensional ar trebui să fie capabil să evalueze și să ia în considerare teme participante, cum ar fi dezvoltarea durabilă, sărăcia, inegalitatea, egalitatea de gen și eficacitatea ajutorului.

Sectorul privat

Raportorul este de părere că sectorul privat ar trebui să participe în calitate de partener de dezvoltare. Un sector privat sănătos și competitiv este esențial pentru realizarea reducerii sărăciei, deoarece creează oportunități productive și decente de ocupare a forței de muncă și stimulează finanțarea suplimentară acordată pentru creșterea durabilă și favorabilă incluziunii.

Cu toate acestea, un mediu care permite sectorului privat să se dezvolte este esențial, inclusiv

instituirea unui cadru de reglementare pentru întreprinderi clar și eficace, cu un cod de conduită care asigură respectarea drepturilor omului și protecția sănătății și a mediului.

Coerența politicilor în favoarea dezvoltării (CPD) și coordonarea în rândul donatorilor

Lipsa de coordonare între donatori și de coerență între politici generează costuri inutile care au ca rezultat efecte negative și dăunează politicilor, de altfel, semnificative. Prin urmare, este absolut esențial ca UE să țină cont de obiectivele cooperării pentru dezvoltare în toate politicile pe care le pune în aplicare, care ar putea afecta țările în curs de dezvoltare, în conformitate cu temeiul juridic conținut în Tratatul de la Lisabona și Consensul european privind dezvoltarea.

Concluzii

Asa cum a afirmat Secretarul General al ONU, Ban Ki-moon, **„realizarea ODM până în 2015 este dificilă, dar posibilă”**. Actualei crize economice care copleșește o mare parte a lumii dezvoltate nu trebuie să i se permită să încetinească progresele care au fost înregistrate. Succesele care au fost înregistrate până în prezent ar trebui consolidate. UE trebuie să ajungă la o poziție coerentă, bazându-se pe cadrul ODM și pe viitoarele rezultate cu privire la obiectivele de dezvoltare durabilă. **Cadrul de dezvoltare post-2015 responsabil și cuprinzător se va baza pe principiile drepturilor omului, egalității, nediscriminării, durabilității, bunei guvernante și coerenței politicilor în favoarea dezvoltării, având drept obiectiv crearea unei lumi echitabile și durabile în care fiecare ființă umană poate să își obțină drepturile și să trăiască în afara sărăciei.**

1.2 ANUL EUROPEAN AL DEZVOLTĂRII _ 2015.

Motto-ul Anului european este „Lumea noastră, demnitatea noastră, viitorul nostru”.

1.1.1. Obiectivele generale ale Anului european sunt:

- (a) **de a informa cetățenii** Uniunii cu privire la cooperarea pentru dezvoltare a Uniunii și a statelor membre , reliefând rezultatele pe care Uniunea, acționând împreună cu statele membre, le-a obținut în calitate de actor pe scena mondială și că va continua să facă acest lucru în conformitate cu ultimele discuții privind cadrul general post-2015 ;
- (b) **de a stimula implicarea directă, gândirea critică și interesul activ al cetățenilor** Uniunii și al părților interesate din Europa față de cooperarea pentru dezvoltare, inclusiv cu privire la formularea și punerea în aplicare a politicilor; și
- (c) **de a sensibiliza publicul cu privire la avantajele cooperării pentru dezvoltare** a Uniunii nu numai pentru beneficiarii asistenței pentru dezvoltare a Uniunii , ci și pentru cetățenii Uniunii, și de a atinge o mai largă înțelegere a coerenței politicii pentru dezvoltare, precum și de a promova în rândul cetățenilor din Europa și din țările în curs de dezvoltare un sentiment de responsabilitate, solidaritate și oportunități în comun într-o lume în schimbare și din ce în ce mai interdependentă.

Conform CONCORD (Confederația Europeană a ONG-urilor pentru Ajutor Umanitar și Dezvoltare), obiectivele anului 2015 creează **„o ocazie unică pentru o amplă dezbatere publică și un angajament civic semnificativ referitor la viziunea Europei în ceea ce privește dezvoltarea globală, atât pe teritoriul european, cât și pe celelalte continente, cu dimensiunile sale legate de drepturile omului, dezvoltarea durabilă și coeziunea socială”**

1.1.2. Priorități

Accentul trebuie pus în primul rând pe cele mai durabile și mai rparticipantante aspecte ale cooperării pentru dezvoltare, cum ar fi :

- solidaritatea și justiția la nivel global
- coerența politicilor în scopul dezvoltării
- obiectivele de dezvoltare durabilă
- bunurile publice globale și provocările aferente, precum și
- rolul cetățenilor europeni în calitate de actori și de consumatori într-o economie globală

Cooperarea strânsă dintre **instituțiile și organele UE și societatea civilă, atât la nivel național, cât și European constituie una din orientările fundamentale ale Anului european 2015**. Activitățile pe mai multe niveluri implementate de organizațiile societății civile (atât la nivel național și european, cât și la nivelul statelor partenere) joacă un rol cheie în definirea proceselor politice - de aceea aceste organizații și activitățile lor ar trebui să reprezinte prioritatea principală pe durata Anului european și să primească cea mai mare parte a fondurilor

Un rol important se acordă contribuției **sectorului privat în ce privește dezvoltarea**, având în vedere faptul că, de obicei, în țările în curs de dezvoltare nu există **strategii de dezvoltare pentru întreprinderile mici și mijlocii (IMM-uri)**, printre care se numără și cooperativele. Astfel de strategii de dezvoltare **pot contribui la eradicarea sărăciei și pot facilita o creștere favorabilă incluziunii**. Experiența europeană în domeniul politicilor de susținere a IMM-urilor, alături de partenerii sociali și de organizațiile neguvernamentale interesate, ar trebui transferată în mod bine direcționat și acolo unde este oportun, către țările în curs de dezvoltare, în scopul atingerii unei creșteri durabile în toți cei trei piloni ai acesteia: economic, social și de mediu.

Sensibilizarea și implicarea cetățenilor europeni și a organizațiilor societății civile, precum și a partenerilor lor din întreaga lume în dezvoltare și în dialogul politic privind dezvoltarea și justiția pe plan mondial reprezintă o condiție-cheie a succesului Anului și a dezvoltării, în general. Organizațiile societății civile joacă un rol esențial, nu numai în ceea ce privește recoltarea de fonduri și implementarea activităților de dezvoltare, cât și în desfășurarea proceselor politice. Acest lucru este valabil **îndeosebi pentru tânăra generație, care tinde să fie mult mai conectată la lume, în general, prin intermediul platformelor sociale și al altor mijloace de comunicare și care este mai conștientă de necesitățile imperioase pe care vor trebui să le soluționeze, în calitate de viitori lideri.** Din acest motiv, **implicarea concretă și directă a copiilor și a tinerilor, în special a fetelor, în dezbaterile de pe marginea Anului european are o importanță crucială.** Și în acest context trebuie să existe o implicare semnificativă și directă a **cetățenilor care reprezintă diferite interese și provin din diverse categorii sociale.**

Anul 2015 va fi, de asemenea, anul în care **importante evenimente internaționale** vor avea loc în statele membre, cum ar fi **Expoziția universală de la Milano „Să hrănim planeta: energie pentru viață”**, care va oferi o ocazie deosebită pentru discuții pe tema politicilor de dezvoltare mondiale și pentru desfășurarea de activități de aducere pe larg în atenția publicului problematica dezvoltării durabile și a aspectelor legate de aceasta

Punerea în aplicare a Anului european se concentrează **pe o amplă campanie de comunicare și de informare la nivelul Uniunii, completată prin acțiuni întreprinse de către statele membre.**

1.1.3. Actori implicați

Atât acțiunile Uniunii, cât și cele naționale pot, de asemenea, implica societatea civilă, organizațiile de tineret, partenerii sociali, sectorul privat, parlamentele naționale și, dacă este cazul, agențiile naționale, autoritățile federale sau de nivel guvernamental sub-național, inclusiv autoritățile regionale și locale și alte părți interesate în vederea creării unui sentiment de apartenență în rândul actorilor principali.

1.1.4. Anul european - caracteristici:

- **o sursă de inspirație:** el trebuie să reprezinte **un proces** în cadrul căruia toți cei implicați discută și dezvoltă împreună noi idei și noi practici în materie de dezvoltare și ajung la un consens în ce privește răspunsul la întrebarea „ce înseamnă justiția mondială în opinia Europei și a cetățenilor săi?”;
- **participativ**, concentrându-se asupra cetățenilor și a opiniilor lor cu privire la justiția mondială și conferindu-le rolul de actori principali în cadrul dezbaterii. Aceasta presupune ca cetățenii să beneficieze de șanse egale de a-și face auzite ideile proprii, precum și pe cele ale organizațiilor din care fac parte. Este vorba și de a trece de la „informarea cetățenilor sau creșterea gradului de sensibilizare” la „o discuție comună pe marginea opiniilor lor cu privire la o dezvoltare mondială justă”;
- **coerent:** politica în domeniul dezvoltării trebuie să fie coerentă, iar pe durata Anului european, și alte politici ale Comisiei Europene, dincolo de cea de dezvoltare (politicile din domeniul comerțului, finanțelor, agriculturii etc.) trebuie să fie analizate din această perspectivă;
- **un proces de educație și de sensibilizare în materie de dezvoltare:** Anul european ar trebui să fie perceput ca un proces participativ de educație pentru dezvoltare și de sensibilizare, bazat pe principiile pedagogice și pe valorile formulate în documentul „Consensul european privind educația pentru dezvoltare”;
- **global:** orice dezbateră trebuie să aibă loc de pe poziții egale în raport cu partenerii din afara Europei.

1.1.5. Măsuri

Măsurile luate pentru a se atinge obiectivele Anului european includ următoarele măsuri care pot fi organizate la nivelul Uniunii, la nivel național, regional sau local

- (a) **campanii** de comunicare pentru a difuza mesajele-cheie destinate publicului larg și unui public mai specific, mai ales tinerilor și altor grupuri-țintă esențiale, inclusiv prin mijloacele de comunicare sociale;
- (b) organizarea de conferințe, **evenimente** și inițiative cu toate părțile interesate participante pentru a promova participarea activă și dezbaterile **și pentru a sensibiliza populația la toate nivelurile;**
- (c) măsuri concrete în statele membre menite să promoveze obiectivele Anului european, în special prin educația pentru dezvoltare, schimbul de informații și schimbul de experiență și de bune practici între administrațiile naționale, regionale și locale și alte organizații; și
- (d) efectuarea de **studii și sondaje și diseminarea rezultatelor acestora.**

1.3 EDUCAȚIA GLOBALĂ ÎN ROMÂNIA

În România conceptul cel mai răspândit este cel al **educației globale**, el fiind introdus prin intermediul Centrului Nord – Sud și prin organizarea anuală a săptămânii educației globale, conceptele de învățare globală și educație pentru dezvoltare sunt și ele recunoscute, dobândind din ce în ce mai multă importanță.

O scurtă istorie în România

În domeniul neguvernamental, activitățile legate de educația pentru dezvoltare au fost în curs de desfășurare încă de la mijlocul anilor '90, iar ONG-urile au acumulat o experiență substanțială în domenii precum drepturile omului, dezvoltarea durabilă, non-discriminare, protecția mediului, egalitatea între sexe etc

În domeniul neguvernamental, activitățile legate de dezvoltarea educației globale au debutat începând cu mijlocul anilor 90, iar ONG-urile au acumulat o experiență substanțială în domenii ca drepturile omului, dezvoltare sustenabilă, nondiscriminare, protecția mediului, egalitatea sexelor. etc.

Deoarece nicio strategie națională sau o abordare structurală a educației globale sau de dezvoltare nu a fost pusă la punct, programele, proiectele și inițiativele au fost realizate pentru început de către școli în timpul săptămânii educației globale.

Accesul României la Uniunea Europeană în anul 1997 a condus către elaborarea de politici și strategii în domeniul cooperării pentru dezvoltare, România devenind țară donatoare de asistență oficială către țările în curs de dezvoltare.

Educația pentru dezvoltare a fost promovată în mediul asociativ prin Platforma Națională FOND creată în anul 2008. Membri FOND implementează proiecte pe tematici specifice educației globale și asigură informarea publicului în legătură cu provocările pentru dezvoltare globală și nevoia de solidaritate internațională.

Situația curentă

Oricum, România se află încă în stadiile incipiente ale educației globale, aceasta însemnând că nu există o abordare continuă și sistematică și că nu toți potențialii actori sunt implicați egal. În ceea ce privește publicul general, nivelul conștientizării în acest domeniu este în mod curent scăzut.

Cap. 2. GLOBALIZAREA

Motto

“Conceptul de Globalizare se referă la micșorarea lumii și la mărirea gradului de conștientizare a lumii ca un întreg” (Roland Robertson)

Nu există o definiție a globalizării într-o formă universal acceptată și, probabil, nici definitivă. Motivul rezidă în faptul că globalizarea subinclude o multitudine de procese complexe cu o dinamică variabilă atingând domenii diverse ale unei societăți. Ea poate fi un fenomen, o ideologie, o strategie, sau toate la un loc.

Globalizarea reprezintă un proces complex, caracterizat, în principal, prin: tendința profundă de regăsire a unității; creșterea interdependențelor la nivel global; internaționalizarea schimburilor și a producției; liberalizarea piețelor; libera circulație a capitalurilor, informațiilor, persoanelor și mărfurilor; perioada unei noi revoluții industriale, marcată de transnaționalizarea tehnologiei; dominația firmelor multinaționale; intensificarea concurenței la nivel global; comprimarea timpului și a spațiului; afirmarea culturii contractului; nașterea unei societăți civile globale; afectarea suveranității naționale, a identităților culturale și spirituale

Globalizarea produce schimbări în societăți și în economia mondială, ca rezultat al comerțului internațional extrem de crescut, al creșterii investițiilor datorită căderii barierelor și interdependenței dintre state și din multiplicarea schimburilor culturale. În context economic, este des întâlnită referirea, aproape exclusivă, la efectele comerțului și, în particular, la liberalizarea comerțului sau la liberul schimb.

2.1. Tipuri de globalizare

Redusă la conceptele economice, se poate spune că globalizarea contrastează cu naționalismul economic și cu protecționismul. Este înrudită cu economia de piață liberă și neo-liberalismul. Împarte o parte din caracteristici cu internaționalizarea și este, deseori, interschimbabilă, chiar dacă unii preferă să folosească termenul de globalizare pentru lărgirea găurilor din granițele naționale sau statale. Formarea statului global – o mai mare apropiere între diferite părți ale lumii odată cu creșterea posibilităților de schimburi personale, înțelegere mutuală și prietenie între cetățeni “internaționali”, și crearea civilizației globale.

2.1.1. Globalizarea economică – patru aspecte se referă la globalizarea economică ce indică patru tipuri de fluxuri peste granițe, și anume: **fluxuri de bunuri/servicii**; de exemplu, liber schimb; **fluxuri de persoane (migrația), de capital și de tehnologie**. O consecință a globalizării economice este îmbunătățirea relațiilor dintre dezvoltatorii aceleiași industrii din diferite părți ale lumii (globalizarea unei industrii), dar și o erodare a suveranității naționale asupra sferei economice. FMI-ul definește globalizarea ca și “creșterea în interdependența economică a țărilor din întreaga lume, prin creșterea volumului și a varietății tranzacțiilor de bunuri și servicii peste granițe, fluxul de capital internațional mult mai liber și mai rapid, dar și o difuziune mai largă a tehnologiei.”(FMI, World Economic Outlook,). Banca Mondială definește globalizarea ca “Libertatea și capacitatea indivizilor și a firmelor de a iniția tranzacții economice voluntare cu rezidenți ai altor țări”.

2.1.2. În domeniul politic, globalizarea a adus modificări diverse. Pe măsura accentuării procesului

de globalizare, activitatea politică se desfășoară din ce în ce mai mult la nivel internațional, prin intermediul unor **structuri politice integrate**, precum Uniunea Europeană, sau organizații interguvernamentale, precum Fondul Monetar Internațional. De asemenea, activitatea politică a depășit granițele naționale prin **mișcările globale** și *organizațiile nonguvernamentale*. Organizațiile societății civile acționează global, formând alianțe cu organizații din alte țări, folosind sistemele de comunicații globale și făcând lobby direct în fața organizațiilor internaționale, fără intermedierea guvernelor lor naționale.

2.1.3. Dimensiunea culturală a globalizării este și ea deosebit de importantă. Având în vedere modul de percepere a nevoii de cunoaștere a limbilor străine de majoritatea locuitorilor marilor orașe din țara noastră (cultura populară a facilitat învățarea limbii engleze, ce a devenit o limbă a comunicării internaționale), facilitând și accelerând în acest mod fluxul global de idei. În acest mod se consideră că odată cu învățarea de noi limbi străine există pericolul de erodare a identității culturale proprii, care se poate eroda până la dispariție. De asemenea, globalizarea a întărit conștientizarea faptului că și în cazul culturilor tradiționale există pericolul extincției, deși cele care au capacitatea de a împrumuta și adapta influențele străine se comportă mult mai bine în fața derulării acestui proces.

2.1.4. Expansiunea ideilor religioase. Globalizarea facilitează expansiunea ideilor religioase. Puterea valorilor și a instituțiilor religioase naționale a ajutat populația României să reziste stării de insecuritate asociată declinului autorității tradiționale și schimbărilor economice rapide specifice globalizării.

2.1.5. Creșterea criminalității transfrontaliere. Globalizarea este o cauză a creșterii criminalității transnaționale și a terorismului, deoarece „... *sporește inegalitățile economice, ceea ce determină predispoziția actorilor statali sau nonstatali de a participa în astfel de forme de acțiune criminală*”. De asemenea, globalizarea a contribuit la intensificarea acestor activități antisociale atât prin accelerarea fluxurilor de oameni, bunuri și informații, cât și prin conferirea unei dimensiuni internaționale corupției.

2.1.6. Dimensiunea militară a globalizării. Chiar dacă numărul conflictelor intra și interstatale a scăzut în ultimii ani, conflictele zonale sunt o trăsătură definitorie a sfârșitului de secol XX și începutului de secol XXI, natura lor fiind preponderent etnico-religioasă. Dovada acestei afirmații sunt chiar conflictele din Balcani (spațiul fostei Yugoslavii: Bosnia, Kosovo etc.) ceea ce demonstrează fără tăgadă că globalizarea nu aduce în mod necesar integrare și stabilitate.

Lărgirea fără precedent a granițelor NATO și UE arată încă odată că globalizarea contribuie la creșterea ritmului de integrare, dar, în același timp, furnizează un mediu favorabil tendințelor de dezintegrare sau fragmentare (din nou spațiul fostei Yugoslavii, al Moldovei etc.). Nici România nu a fost departe de astfel de procese, însă integrarea în NATO și UE a sosit la timp și astfel procesul a fost definitiv întrerupt. Conform viziunii ONU, societatea umană trebuie să se înscrie rapid într-un proces de transformare pe două niveluri, al cărui rezultat să fie pe de o parte, transferul centrului de greutate de la securitatea teritorială la cea a oamenilor, iar pe de altă parte, transferul mijloacelor de realizare a securității de la achiziția de armament la dezvoltarea umană sustenabilă.

2.1.7. În *management*, globalizarea este un termen de marketing sau de strategie care se referă la apariția unor piețe internaționale pentru bunuri de consum caracterizate de nevoi și gusturi similare ale clienților, reușind astfel, de exemplu, să vândă aceleași mașini sau săpunuri sau produse alimentare prin campanii de publicitate similare, unor persoane ce aparțin unor culturi diferite. Această uzanță contrastează cu internaționalizarea, care descrie activitățile companiilor multinaționale ori în instrumente financiare, mărfuri, ori în produse care sunt exclusiv destinate piețelor locale.

2.1.8. În domeniul *software*, globalizarea este termenul tehnic ce combină procesele de internaționalizare și localizare. Efectele negative asupra companiilor multinaționale axate pe profit – folosirea unor metode legale și financiare sofisticate de a atinge limitele legilor și standardelor locale pentru a controla balanța dintre muncă și servicii ale unor regiuni inegal dezvoltate și a le întoarce împotriva lor. Răspândirea capitalismului din țările dezvoltate către țările în curs de dezvoltare

2.2. Scurt istoric

“Prima eră a Globalizării” se crede că s-ar fi împărțit în etape odată cu Primul Război Mondial și, apoi, căzând sub criza standardului în aur, spre sfârșitul anilor '20 și începutul anilor '30. Țările ce începuseră să îmbrățișeze era globalizării, incluzând nucleul european, câteva state de la marginea Europei și câteva lăstare europene din cele două Americi și Oceania care prosperau. Inegalitatea dintre acele state dispărea în timp ce bunurile, capitalul și forța de muncă formau, în mod excepțional, fluxuri libere între state.

Globalizarea în perioada de după cel de-al Doilea Război Mondial a fost condusă prin runde de negocieri în prima fază sub auspiciile GATT, ce a dus la mai multe înțelegeri în îndepărtarea restricțiilor asupra liberului schimb. Runda Uruguay a dus la semnarea unui tratat prin care se creează Organizația Mondială a Comerțului (WTO) cu rolul de a media dispute comerciale. Alte acorduri comerciale bilaterale, inclusiv secțiuni ale Tratatului de la Maastricht și NAFTA, au fost, de asemenea, semnate cu scopul de a reduce tarifele vamale și barierele comerciale.

Există și un aer de scepticism față de procesele economice globale și optimism față de posibilitățile de control ale economiei internaționale și față de viabilitatea strategiilor politice naționale. Un efect deosebit de important al conceptului de globalizare a fost paralizarea strategiilor naționale de reformă radicală, fiind privite ca imposibil de realizat din punct de vedere rațional și al evoluțiilor piețelor internaționale.

2.3. Teorii asupra globalizării

- **Liberalismul** pune accent pe piață. Globalizarea este văzută ca un rezultat al progresului tehnic și al apariției suportului pentru creșterea infrastructurii instituționale.
- **Realismul politic** situează în prim plan relațiile dintre state. În acest context globalizarea este tratată ca rezultat al rivalității dintre statele mari și/sau hegemonia SUA.
- **Marxismul** consideră globalizarea un produs al capitalismului în care accentul este rezultatul dezvoltării forțelor de producție, ceea ce a condus la creșterea producției bazată pe noi tehnologii, dar a contribuit la distribuirea inegală a resurselor și respectiv accentuarea disparităților dintre clasele sociale.
- **Constructivismul** apreciază că globalizarea vizează reconstrucția socială a lumii. Construcția

socială a realității este necesară în condițiile în care relațiile dintre state depind de modul în care actorii se percep pe sine și pe ceilalți, care la rândul lor depind de modul în care actorii interacționează.

- **Postmodernismul** se concentrează pe relațiile de putere. Sfârșitul istoriei este un concept impus de sociologul și politologul american Francis Fukuyama în cartea sa *Sfârșitul istoriei și ultimul om* (1991), unde sunt descrise, în spirit postmodern, condițiile sociale, economice, psihologice care impun deplasarea tuturor societăților de azi spre o unică formă de viață politică și socială, pe care el o consideră a fi liberalismul democratic burghez.

2.4. Arii tematice

2.4.1. SĂRĂCIA ÎN ERA GLOBALIZĂRII

Sfârșitul secolului al XX-lea va rămîne în istoria lumii ca o perioadă de sărăcire globală, marcată de falimentul sistemelor de producție în țările în curs de dezvoltare, de dispariția instituțiilor naționale și de dezintegrarea programelor medicale și educaționale. Această „**globalizare a sărăciei**” – care anulează realizările decolonizării de după Cel de al Doilea Război Mondial – a început în Lumea a Treia o dată cu lovitura de berbece a crizei datoriei. Începînd cu 1990, ea a pus stăpînire pe toate marile regiuni ale lumii, incluzînd America de Nord, Europa Occidentală, țările fostului bloc sovietic și țările recent industrializate din Asia de Sud-Est și Extremul Orient.

În anii 1990, în anumite locuri din Africa Subsahariană, din Asia de Sud și din diverse regiuni ale Americii Latine a izbucnit foametea; spitale și școli au fost închise; sute de milioane de copii au fost lipsiți de dreptul la învățămîntul primar. În Lumea a Treia, Europa de Est și Balcani boli infecțioase, ca tuberculoza, malaria și holera, au înregistrat recrudescențe.

Sărăcirea – o privire generală

De la savanele uscate ale Sahelului, foametea a pus stăpînire și pe zonele tropicale bogate în apă din inima Africii. O mare parte a populației de pe continentul african a fost atinsă de ea. În sudul Africii, 18 milioane de oameni (dintre care 2 milioane de refugiați) trăiesc în „zonele de foamete”, iar 130 de milioane din alte 10 țări sunt amenințate în mod serios de aceasta.¹ În Cornul Africii, conform unei estimări a Națiunilor Unite, 23 de milioane de oameni (dintre care mulți au decedat deja) se află în „primejdie de foamete”.²

În perioada de după cucerirea independenței și pînă în anii 1980, în Asia de Sud moartea prin inaniție s-a mărginit, în general, la regiunile periferice locuite de triburi. În schimb, în India de azi, o dată cu adoptarea Noii Politici Economice administrate de instituțiile Bretton Woods³, au început să apară, atît în rîndurile populației rurale, cît și în acelea ale populației urbane, semnele unei sărăciri generale. Peste 70% din gospodăriile rurale din India aparțin micilor fermieri de la periferie sau muncitorilor agricoli lipsiți de pămînt, reprezentînd o populație de 400 de milioane de oameni. În regiunile irigate, lucrătorii în agricultură sunt angajați timp de 200 de zile pe an, iar în fermele bazate numai pe condițiile meteorologice aproximativ 100 de zile pe an. Eliminarea treptată a subsidiilor pentru îngrășăminte – una din condițiile explicate ale acordului cu Fondul Monetar Internațional –, precum și creșterea prețurilor mașinilor agricole și ale combustibilului au adus în pragul falimentului numeroși deținători de ferme mici și mijlocii.

În timp ce, ca rezultat al dereglementării piețelor de mărfuri de primă necesitate, costurile vieții de

zi cu zi în Europa de Est și în Balcani le-au atins iute pe cele occidentale, veniturile minime lunare au rămas de ordinul a de zece dolari. Aflați în imposibilitatea de a plăti costurile electricității, ale apei și ale transporturilor, segmente de populație din această regiune au fost surghiuite din epoca modernă. Gradul de sărăcie și de excluziune socială din România a ajuns în 2012 la 42% din populație, în creștere față de anul precedent, când acest indicator se afla la 40,3%. Acest indicator plasează România pe primele locuri în Europa, România fiind depășită doar de Bulgaria, cu 49%, în timp ce media UE se situa în jurul a 25%.

Sărăcie și șomaj în Occident

Încă din perioada Reagan-Thatcher, dar cu precădere de pe la începutul anilor 1990, măsuri de austeritate aspre contribuie treptat la dezintegrarea statului bunăstării. Cuceririle perioadei de după Cel de al Doilea Război Mondial sunt anulate prin introducerea derogărilor de la formulele de asigurare socială în caz de șomaj, prin privatizarea fondurilor de pensii și ale serviciilor sociale și prin regresul securității sociale.

Analiza impactului programelor de austeritate în Cipru, Grecia, Irlanda, Italia, Portugalia, Spania și România denotă faptul că austeritatea lovește "în mod disproporționat" săracii. Potrivit EU Observer, "La cinci ani de la începutul crizei, în 2008, creșterea economică nu și-a revenit sau este foarte slabă, se constată creșteri masive ale șomajului și milioane de oameni trăiesc în sărăcie". În Grecia, austeritatea a avut un efect extraordinar asupra societății elene în 2013 pe fondul creșterii taxării, reducerii beneficiilor sociale, inclusiv pensile și a creșterii șomajului: gospodăria ramase fără încălzire pe timpul iernii, problemele psihologice serioase și rata în creștere a sinuciderilor, creșterea numărului persoanelor fără adăpost și scăderea natalității. Probleme similare se înregistrează și în Cipru, țara care a avut nevoie de ajutor de urgență din partea FMI-UE. În Spania se constată o creștere accelerată a șomajului, în special în rândul tinerilor, iar în Portugalia, tăierile de cheltuieli afectează educația. Restructurarea economică a modificat viața urbană, contribuind la „tiermondizarea” orașelor occidentale. Climatul social al marilor zone cu aglomerații urbane e marcat de apartheidul social: peisajele urbane sunt parcelate din ce în ce mai mult în funcție de criterii sociale și etnice. În ghetourile din orașele americane (și tot mai des în cele europene), indicatorii sărăciei, cum ar fi mortalitatea infantilă, șomajul și lipsa de adăpost, sunt în multe privințe comparabili cu cei din Lumea a Treia.

Declinul „tigrilor asiatici”

Mai nou, speculații financiare îndreptate împotriva monedelor naționale au contribuit la destabilizarea unora dintre cele mai strălucite economii „recent industrializate” din lume (Indonezia, Thailanda, Coreea), ducând practic peste noapte la scăderi bruște în ce privește standardele de viață. În perioada crizei asiatice de lichidități din 1997, miliarde de dolari din rezervele băncii centrale oficiale au fost însușite de speculatorii instituționali. Cu alte cuvinte, aceste țări nu mai sunt în stare „să finanțeze dezvoltarea economică” prin politici monetare. Această epuizare a rezervelor oficiale face parte din procesul restructurării economice ducând la faliment și șomaj în masă.

Cauzele sărăciei globale

Șomajul global: „a da naștere la forță de muncă excedentară” în economia globală a muncii pe bani mărunți

Scăderea globală a standardelor de viață nu e rezultatul unei penurii în ce privește resursele de producție, cum se întâmpla în perioadele istorice anterioare. **Globalizarea sărăciei s-a petrecut de fapt într-o perioadă de progres tehnologic și științific.** Deși acestea din urmă au contribuit la o enormă creștere a capacității potențiale a sistemului economic de a produce bunurile și serviciile necesare, asemenea niveluri sporite ale productivității n-au avut ca rezultat o reducere corespunzătoare a cotelor sărăciei globale.

Dimpotrivă, redimensionarea [downsizing], restructurarea corporațiilor [corporate restructuring] și strămutarea [relocation] producției în paradisurile muncii ieftine din Lumea a Treia au condus la cote și mai ridicate ale șomajului și micșorează în mod semnificativ câștigurile muncitorilor urbani sau ale fermierilor. Această nouă ordine economică internațională se hrănește din sărăcie și din munca ieftină: cotele ridicate ale șomajului la nivel național au contribuit, atât în țările dezvoltate, cât și în cele aflate în curs de dezvoltare, la coborîrea salariilor reale. Șomajul s-a internaționalizat o dată cu migrarea capitalului de la o țară la alta în neconținută căutare de rezerve de muncă mai ieftine. **Conform Organizației Internaționale a Muncii (OIM), șomajul afectează în întreaga lume un miliard de oameni sau aproape o treime din forța de muncă globală.**

Piețele naționale ale muncii nu mai sunt segregate: muncitori din țări diferite sunt plasați într-o concurență directă unii cu ceilalți. Drepturile muncitorilor sunt ocolite o dată cu dereglementarea piețelor muncii. Șomajul mondial acționează ca o pîrghie ce „reglează” costurile muncii la nivel global. Rezervele abundente de muncă ieftină din Lumea a Treia (China, de pildă, unde se estimează că există un excedent de 200 de milioane de muncitori) și din fostul bloc estic contribuie la coborîrea salariilor în țările dezvoltate. Sunt afectate astfel practic toate categoriile forței de muncă (inclusiv muncitorii cu înaltă calificare și diverșii lucrători cu specializare științifică), iar concurența pentru locurile de muncă favorizează diviziunile sociale bazate pe clasă, etnie, sex și vîrstă.

Paradoxuri ale globalizării

Multinaționalele minimizează prețul muncii la nivel mondial. Salariile reale în Lumea a Treia și în Europa de Est sunt de șaptezeci de ori mai mici decît cele din Statele Unite, Europa Occidentală sau Japonia, iar posibilitățile producției sunt imense, dată fiind masa de muncitori sărăciți și ieftini din întreaga lume.

Cu toate că știința economică pune accentul pe distribuirea eficientă a resurselor insuficiente ale societății, asprele realități sociale pun în chestiune consecințele acestor modalități de distribuire. În **numele „eficienței” marile uzine sunt închise, întreprinderile mici și mijlocii sunt împinse la faliment, muncitorii calificați și funcționarii sunt concediați, iar capitalul uman și material stă nefolosit.** Impulsurile către o utilizare „eficientă” a resurselor societății la nivel microeconomic duc, la nivel macroeconomic, tocmai la situația opusă. Resursele nu sunt utilizate în mod „eficient” atunci cînd rămîn mari cantități nefolosite de capacitate de producție industrială și milioane de muncitori în șomaj.

O dată cu secarea generării de capital prin activitatea de producție, profitul e căutat din ce în ce mai mult **în tranzacțiile speculative și frauduloase, care, în schimb, tind să destabilizeze marile piețe financiare ale lumii.**

În Sud, Est și Nord, **o minoritate socială privilegiată acumulează mari cantități de bogăție pe spezele mării majorității a populației.** Numai în Statele Unite numărul miliardarilor a crescut de la

13 în 1982 la 149 în 1996. „Clubul Miliardarilor Globali“ (numărînd vreo 450 de membri) are un total de bogăție mondială ce depășește suma PIB-urilor grupului de țări cu venituri mici în care trăiește 56% din populația globului.

Integrare globală, dezintegrare locală În țările aflate în curs de dezvoltare, întregi ramuri industriale ce produceau pentru piața internă sunt eliminate, în timp ce sectorul urban artizanal [informal] – care a jucat întotdeauna un rol important în crearea de locuri de muncă – e subminat ca urmare a depreciilor de monedă și a liberalizării importurilor. În Africa Subsahariană, sectorul artizanal al industriei de îmbrăcăminte a fost măturat și înlocuit de piața de haine la mîna a doua, importate din Occident la prețul de 80 de dolari tona.

Supraviețuirea celui mai adaptat: numai **întreprinderile ce dispun de tehnologiile cele mai avansate ori/și acelea care dețin mîna de lucru cea mai ieftină reușesc să supraviețuiască într-o economie mondială ce stă sub semnul supraproducției**. În timp ce spiritul liberalismului anglo-saxon se angajează „să favorizeze competiția“, în practică, politicile macroeconomice G7 (prin supraveghere fiscală și monetară strictă) au sprijinit un val de fuziuni și achiziții corporatiste, precum și falimentarea întreprinderilor mici și mijlocii.

Restructurarea economiei mondiale sub îndrumarea instituțiilor financiare internaționale de la Washington și a Organizației Mondiale a Comerțului (OMC/WTO) blochează din ce în ce mai mult posibilitatea ca țările în curs de dezvoltare să-și poată construi o economie națională. **Internaționalizarea strategiilor macroeconomice transformă țările în teritorii economice deschise și economiile naționale în „rezerve“ (sau „rezervații“) ale muncii ieftine și ale resurselor naturale**. Aparatul de stat e subminat, producția industrială pentru piețele interne e ruinată, întreprinderile naționale sunt împinse în pragul falimentului. Aceste reforme au favorizat de asemenea eliminarea legislației în privința salariilor minime, anularea programelor sociale și o diminuare generală a rolului statului în lupta împotriva sărăciei.

2.4. 2. DREPTURILE OMULUI – DREPTURILE COPILULUI

Valorile și principiile care stau la baza ideii de drepturile omului au o vechime de milenii. Ele sunt adânc înrădăcinate în filozofiile și gândirea religioasă a culturilor și civilizațiilor din întreaga lume.

Procesul de înglobare a acestor valori și principii într-un drept internațional a început acum câteva secole. Deși pe parcursul ultimelor două secole nivelul angajamentelor internaționale a crescut, ceea ce numim noi acum „drepturile omului“ este o realitate relativ recentă. Sistemul actual de instrumente internaționale privind drepturile omului nu are decât puțin peste 50 de ani, și domeniul continuă să evolueze. Mai trăiesc în lume mulți oameni care își amintesc de o vreme când nu exista nici un fel de cadru internațional pe baza căruia statul putea fi tras la răspundere pentru nedreptățile comise împotriva indivizilor.

Ca reacție la eșecul Ligii Națiunilor și la cel de-al doilea război mondial, a fost înființată **Organizația Națiunilor Unite**. Sistemul actual de instrumente internaționale privind drepturile omului a fost instituit prin Carta Națiunilor Unite din 1945. În articolul 1 se afirmă că unul dintre scopurile Organizației Națiunilor Unite este:

„Dezvoltarea unor relații prietenești între națiuni pe baza respectului pentru principiul egalității de drepturi și autodeterminării popoarelor”.

Deoarece Carta nu era destul de explicită și nu ajuta la rezolvarea situațiilor cu care omenirea s-a

confruntat în timpul războaielor, **în 1948 s-a adoptat Declarația universală a drepturilor omului (DUDO).**

Conceptul de drept internațional s-a definit mai clar ca rezultat al atrocităților care au avut loc în timpul celor două războaie mondiale din prima jumătate a secolului XX.

Primul organism internațional, Liga Națiunilor, nu a reușit să contracareze invaziile pornite de Germania și Italia în anii '30. În urma acestor invazii, s-a încercat exterminarea unor întregi populații, cum ar fi evreii și romii, precum și handicapații mental. Tratatul inuman la care au fost supuși prizonierii atât în Europa cât și în Asia în timpul celui de-al doilea război mondial a justificat crearea unui sistem de drept și instituții internaționale prin care se putea preveni comiterea unor noi abuzuri împotriva oamenilor.

Declarația universală a drepturilor omului proclamată în 1948 era un document al cărui scop consta în a ghida și reglementa interacțiunile dintre state și cetățenii lor. Scopul urmărit era ca omenirea să poată merge mai departe pe calea dezvoltării în loc să se afunde tot mai mult în niște războaie îngrozitoare.

Primele instrumente internaționale privind drepturile omului s-au bazat pe experiența producerii unor mutații semnificative cu privire la ce constituia sau nu un comportament acceptabil între stat și individ. Progresele în instituirea unor “reguli ale războiului” și în abolirea sclaviei au fost înregistrate prin elaborarea unor instrumente de reglementare care s-au bucurat de o tot mai largă acceptare internațională.

În cei aproximativ 50 de ani care au urmat după proclamarea Declarației, posibilul progres în încorporarea principiilor privind drepturile omului în abordările privind dezvoltarea umană a fost împiedicat de diferențele ideologice dintre Est și Vest și de tensiunile din timpul războiului rece. Idealurile DUDO au fost dezvoltate mai departe, însă în acest scop a fost nevoie **de două convenții internaționale. Una s-a referit la drepturile economice, sociale și culturale, iar cealaltă la drepturile civile și politice din anii '60.** A mai trebuit să treacă un deceniu până când s-a obținut susținerea necesară pentru intrarea în vigoare a acestor documente. Această “încetinire” a procesului s-a manifestat pe parcursul a aproape 30 de ani. Mulți au fost dezamăgiți de faptul că viziunea formulată la nașterea Organizației Națiunilor Unite evolua atât de încet.

“Războiul rece” nu s-a încheiat decât la sfârșitul secolului XX. Odată cu globalizarea și cu dezvoltarea comunicațiilor la nivel mondial, valorile și principiile demnității umane care stau la baza drepturilor omului au început să înflorească din nou. **Drepturile au început să fie integrate în mod expres în procesele dezvoltării umane.** Până la sfârșitul secolului XX, specialiștii din domeniul dezvoltării au ajuns să **înțeleagă cât de important era să fie orientați spre om, spre afirmarea acestuia și spre democrație.**

În același timp, în a doua parte a secolului XX am asistat la **recunoașterea pe scară tot mai largă a ideii că perioada copilăriei are o importanță esențială pentru dezvoltarea potențialului optim al unui ființe umane.**

În comparație cu adulții, copiii erau invizibili. De la toate nivelurile, se manifestau față de copii prejudecăți și atitudini care au dus la o lipsă generală a sprijinului pentru supraviețuirea și dezvoltarea copiilor. În multe situații, prin deosebita vulnerabilitate a copiilor la violență, exploatare și abuz, se compromitea orice posibilitate a acestora de a se bucura de copilărie.

În 1989, Adunarea Generală a Națiunilor Unite a adoptat Convenția la data de 20 noiembrie 1989. A intrat în vigoare la 2 septembrie 1990 – aceasta a fost cea mai rapidă adoptare a unui

tratat privind drepturile omului.

România a fost printre primele țări care au ratificat textul Convenției prin Legea 18/1990. Până în prezent ea a fost adoptată de 191 de țări, membre ale Națiunilor Unite (cu excepția SUA și a Somaliei).

Conform Convenției, copilul trebuie tratat cu respect, iar statul este obligat să facă eforturi pentru a proteja copiii și a le asigura cele mai bune condiții de dezvoltare. Drepturile conținute în Convenție trebuie să fie aplicate tuturor copiilor, fără nici o discriminare.

Convenția Drepturilor Copilului a contribuit la formarea mișcării internaționale pentru drepturile copilului. În anul 1990 situația copiilor lumii a fost discutată într-un Forum Mondial, iar în luna mai 2002, la New-York a avut loc Sesiunea Specială a Națiunilor Unite dedicată copilului. Lideri din 189 de state au discutat despre progresele înregistrate în ultimii zece ani pentru îmbunătățirea vieții copiilor și au propus soluții pentru ca în următorul deceniu toți copiii să crească sănătoși, educați, capabili să participe la viața comunității.

La baza actualei mișcări globale pentru drepturile copilului stă recunoașterea statutului special al copiilor și copilăriei în dreptul internațional. S-a formulat deja o viziune pentru viitor care a fost acceptată de toate țările, toate culturile și toate generațiile. **Copiii sunt ființe omenesti și au drepturi ale omului**, așa cum sunt ele definite în Declarația Universală a Drepturilor Omului. Noțiunea de drepturi ale omului este aceeași pentru copii și adulți, însă Declarația formulează unele drepturi cu mai multă forță decât s-ar putea aplica la copii.

Progresul tehnico-științific care a caracterizat sfârșitul de mileniu, crearea spațiului informațional unic, au condus la diversificarea relațiilor economice internaționale, la intensificarea comerțului și a circulației capitalului privat peste frontierele statelor, dar și la creșterea mobilității grupărilor criminale și apariția unor noi pericole pentru valorile majore care sunt pacea și securitatea internațională. **Globalizarea** și integrarea economică, fenomene ce domină societatea contemporană, oferă reale oportunități de stimulare a creșterii economice, de promovare a democrației, corelate însă cu apariția unui „spațiu migrator internațional”, cu pericolul destabilizării globale ca efect al crizelor economice și cu **acutizarea unor amenințări variate, cum ar fi conflictele regionale, terorismul internațional, criminalitatea organizată, traficul de droguri și de persoane, favorizate de intensificarea schimbului la nivel global, de dezvoltarea fără precedent a tehnologiei informației, a transporturilor, concomitent cu diminuarea controlului statului asupra frontierelor și fluxurilor de bunuri, servicii și resurse financiare.**

Pentru o imagine nuanțată asupra dezbaterii în jurul conceptului și aplicării doctrinei drepturilor omului în epoca noastră, ar mai fi de spus că dificultățile nu se limitează la Europa de Est, adică nu sunt un indiciu absolut al „înapoierii” juridice din spațiul dominat până acum două decenii de comunism. În câte. Dezbateră se poartă atât în țările aparținând unor cercuri culturale non-europene, precum China sau statele musulmane, cât și în interiorul cercului cultural european și nordamerican. În timp ce criticile la adresa drepturilor omului venite de la non-europeni vizează mai ales caracterul universal, contestat în numele specificului local, dimensiunea comunitară fiind sistematic opusă individualismului, europenii și americanii discută controvers în jurul modalităților de interpretare și aplicare a acestora în contextul măsurilor luate după 11 septembrie, cazul Guantanamo fiind sugestiv în acest sens. În plus, controversele bioetice din ultima vreme au readus în actualitate termenul-cheie al drepturilor omului: demnitatea umană.

Singura modalitate prin care lumea democratică poate face față cu succes acestei noi provocări este să demonstreze că toleranța, respectul pentru drepturile omului și demnitatea

umană, precum și preocuparea pentru prosperitatea individului sunt repere esențiale în sistemului axiologic al democrațiilor moderne.

2.4.3 DEZVOLTARE DURABILĂ

Conceptul de dezvoltare durabilă desemnează totalitatea formelor și metodelor de dezvoltare socio-economică, al căror fundament îl reprezintă în primul rând asigurarea unui echilibru între aceste sisteme socio-economice și elementele capitalului natural.

Cea mai cunoscută definiție a dezvoltării durabile este cu siguranță cea dată de Comisia Mondială pentru Mediu și Dezvoltare (WCED) în raportul "Viitorul nostru comun" cunoscut și sub numele de Raportul Brundtland "dezvoltarea durabilă este dezvoltarea care urmărește satisfacerea nevoile prezentului, fără a compromite posibilitatea generațiilor viitoare de a-și satisface propriile nevoi".

Dezvoltarea durabilă urmărește și încearcă să găsească un cadru teoretic stabil pentru luarea deciziilor în orice situație în care se regăsește un raport de tipul om/mediu, fie ca e vorba de mediu înconjurător, economic sau social.

Deși inițial dezvoltarea durabilă s-a vrut a fi o soluție la criza ecologică determinată de intensă exploatare industrială a resurselor și degradarea continuă a mediului și cauta în primul rând prezervarea calității mediului înconjurător, în prezent conceptul s-a extins asupra calității vieții în complexitatea sa, și sub aspect economic și social. Obiect al dezvoltării durabile este acum și preocuparea pentru dreptate și echitate între state, nu numai între generații.

Durabilitatea este abordată din mai multe puncte de vedere, și anume:

Coordonata economică, de care depinde satisfacerea într-o măsură crescândă a nevoilor umane. Economia asigură, prin intermediul factorului muncă, transferul de substanțe și energie din mediul natural, pe care îl folosește pentru producerea de bunuri economice destinate consumului productiv și neproductiv.

Coordonata ecologică - dezvoltarea durabilă este concepută și ca o modalitate de fundamentare a căilor de creștere a bogăției naționale, concomitent cu utilizarea prudentă a resurselor naturale comune, astfel încât resursele regenerabile să poată fi menținute, iar cele neregenerabile să poată fi folosite într-un ritm care să țină seama de nevoile generațiilor viitoare. Sub acest aspect, unele din ideile lui **Thomas Jefferson**, fost președinte al SUA, se dovedesc extrem de actuale: „**prin urmare, pot spune că pământul aparține fiecărei generații pe durata existenței sale, nici o generație nu poate face datorii mai mari decât pot fi plătite pe durata propriei existențe**”.

Coordonata tehnico-tehnologică reprezintă factorul decisiv al creșterii economice. Aparatul tehnic de producție care constituie suportul actualului tip de creștere economică se bazează pe tehnologii energointensive și mari consumatoare de resurse neregenerabile. Din cauza caracterului său distructiv actualul mod tehnic de producție provoacă multiple dereglări în toate subsistemele activității umane, în primul rând în economie și mediu și de aceea trebuie schimbat. **Coordonata social-umană** exprimă legătura indisolubilă dintre procesul creșterii economice și finalitatea socială – bunăstarea individului, prosperitatea societății omenești.

Coordonata politică asigură garanția afirmării democrației. Politicul, aflat în intercondiționare cu

alte activități umane, prin intermediul instituțiilor statale, are rolul de organizare, coordonare și control al ansamblului acțiunilor sociale ale unei țări, în funcție de interesele partidelor, claselor și grupurilor sociale aflate la putere.

Coordonata socio-culturală, bazată pe menținerea stabilității sistemelor sociale, educaționale și culturale pentru determinarea echității intra și intergeneraționale, prin păstrarea diversității culturale și încurajarea pluralismului de idei, efect al unei educații permanente și care vizează amplificarea potențialului uman, îmbunătățirea acestuia cu noi valențe, asigurându-se astfel utilizarea mai eficientă a factorilor materiali ai producției;

Coordonata educațională este unanim recunoscută ca cel mai eficient mijloc de care dispune societatea omenească pentru a răspunde provocărilor viitorului, deoarece progresul depinde din ce în ce mai mult de capacitatea de cercetare, inovare și adaptare a noilor generații la cerințele prezente și viitoare. Procesul educativ trebuie realizat pe tot parcursul vieții, să devină o preocupare constantă pentru doritorii de noi cunoștințe, oferindu-le acestora noi posibilități, oportunități de aplicabilitate a acestora, de valorificare a priceperilor și deprinderilor dobândite anterior.

Coordonata culturală constă în formarea unui înalt orizont de cultură generală, a unui nou mod de gândire, de comportament al oamenilor în raport cu realitățile economico-sociale dinamice și cu mediul natural, dar și în relațiile dintre ei, de afirmare a unei noi conștiințe economice, ecologice și civice.

Coordonata legislativă vizează crearea cadrului instituțional și juridic necesar dezvoltării durabile și se referă la toate domeniile activității umane.

Coordonata spațială (național-statală, regională și mondială) se referă la asigurarea compatibilității criteriilor de optimizare la toate nivelurile structurale ale economiei – național, regional și mondial. O astfel de coordonată este generată de procesul globalizării economiei mondiale. Ansamblul strategiilor de dezvoltare durabilă evidențiază interdependența dintre local și global, țări dezvoltate și cele în dezvoltare, accentuând astfel necesitatea cooperării în cadrul și între sectoarele economic, social și mediu. Cu alte cuvinte, dezvoltarea durabilă înseamnă „**a gândi global și a acționa local**”

2.4.3.1. Subtema AGRICULTURA ȘI PRODUCEREA ALIMENTELOR

Tehnicile moderne de producere a alimentelor au un impact mare asupra mediului. Unele dintre problemele legate de activitățile industria agricolă sunt:

- Reducerea productivității solului din cauza cultivării intensive, folosirea peste măsură a îngrășămintelor și pesticidelor și pășunatul excesiv al vitelor
- Poluarea apei cu scurgeri de îngrășăminte și pesticide de pe terenuri. Aceasta are ca rezultat eutrofizarea râurilor, lacurilor și mărilor. Scăderea calității apei are efecte însemnate asupra apei potabile, peștelui și chiar și asupra apei pentru irigații.
- Distrugerea anumitor insecte nedăunătoare și a altor organisme din cauza folosirii excesive a insecticidelor
- Reducerea biodiversității din cauza cultivării exclusive a anumitor specii de plante
- Încălzirea globală prin emisiile de gaze care produc efectul de seră, în principal dioxid de

carbon (CO₂), metan (CH₄) și oxizi de azot (NO_x), care contribuie la schimbările climatice. Emisiile de dioxid de carbon datorate agriculturii provin de la transportul alimentelor de la locul de producere dar și de la despăduririle necesare creării terenului cultivabil. Copacii sunt “rezervoare” de dioxid de carbon. Prin tăierea lor se eliberează dioxid de carbon în atmosferă și se reduce posibilitatea “depozitării” acestuia în viitor. Emisiile de metan provin de la deșeurile fermelor crescătoare de animale. Poluarea cu oxizi de azot provin de la folosirea îngrășămintelor.

Poluarea care rezultă din agricultură și din creșterea de animale

Principala sursă de poluare o constituie deșeurile agricole precum pesticide, îngrășăminte, insecticide și gunoaie. Chimicalele agricole de obicei reduc capacitatea de absorbție a apei de către sol, fapt care duce la pierderea de suprafețe importante cultivabile, producerea scurgerilor și poluarea solului și apei.

Insecticidul persistă în apă pe perioade lungi de timp și ajunge în lanțul alimentar, având în vedere ca substanțele insecticide nu sunt biodegradabile. Concentrația multor dintre aceste chimicale crește prin trecerea de la un organism la altul. Aceste substanțe pot afecta grav organismele vii și pot intoxica fermierii care le folosesc. De asemenea ele contribuie la întărirea microorganismelor.

O consecință a poluării apelor cu îngrășăminte de la activitățile fermiere este eutrofizarea râurilor, a lacurilor și a mărilor. Fitoplanctonul și algele se dezvoltă necontrolat în apele bogate în substanțe nutritive. Algele pot fi utile pentru că transformă energia solară prin fotosinteză și produc oxigen. Cu toate acestea ele schimbă culoarea apei și reduc concentrația de oxigen deoarece bacteriile se hrănesc și se dezvoltă în jurul algelor moarte și pot produce toxine dăunătoare altor organisme. Celelalte plante nu se mai pot dezvolta iar peștii mor, fapt care duce și el la înmulțirea bacteriilor și consumul de oxigen din apă. Scurgerile de îngrășăminte și pesticide în ape se petrec după lucrările agricole din toamnă din cauza ploilor abundente. În general, plantele pot să absoarbă o anumită cantitate din aceste substanțe. Folosirea excesivă a îngrășămintelor este rezultatul informării greșite.

Probleme cauzate de creșterea animalelor

Fermele de animale industrializate pot provoca multe probleme mediului dacă fermierii nu țin cont de proceduri speciale în activitățile lor. Printre aceste probleme se numără emisia de metan în atmosferă, scurgerile dejecțiilor pe pământ sau în apă. Acestea amenință direct sănătatea omului dar și pierderea productivității pământului.

Metanul produs de animale în procesul de digestie este un gaz care generează efectul de seră. La nivel global, emisia de metan datorată creșterii animalelor reprezintă 15% din emisia totală. Consumul ridicat de carne din țările apusene necesită alocarea a din ce în ce mai multor resurse. O mare parte din terenul arabil este dedicat creșterii plantelor furajere, diminuând suprafața dedicată altor culturi. În cadrul acestei industrii se întâlnește și fenomenul de animale rău tratate și răspândirea unor boli grave (unele chiar mortale pentru om, cum ar fi boala vacii nebune).

Problemele cauzate de consumul ridicat de carne sunt prezentate într-un raport al Greenpeace. Potrivit acestuia, folosirea antibioticelor a crescut de 15 ori în ultimii 30 de ani. Păsărilor le sunt administrate antibiotice pentru a crește în greutate mai repede și pentru a nu contracta boli specifice. În ultimul deceniu intoxicarea cu alimente a crescut de patru ori. Motivul pentru folosirea acestor metode este producerea alimentelor ieftine. Cu toate acestea costul real al acestor alimente este mult mai mare pentru societate. Dacă banii folosiți pentru contracararea bolii vacii nebune ar fi fost

cheltuiți pentru promovarea fermelor ecologice de animale (care exclud hrănirea animalelor cu alte animale) în momentul de față carnea obținută în acest mod ar fi fost mai ieftină decât cea obținută normal.

Organisme modificate genetic

Alimentele produse prin modificare genetică sunt obținute în laboratoare de către oamenii de știință. Este rezultatul amestecării genelor de la diferite organisme creând o nouă specie pe o cale artificială. Aceste noi specii se pot reproduce și încrucișa cu cele naturale. Efectele asupra mediului și oamenilor nu este previzibil sau controlabil deoarece speciile noi nu mai pot fi oprite.

Principalele hazarde în răspândirea organismelor modificate genetic sunt necesitatea folosirii ierbicidelor și pesticidelor, rezistența mărită a insectelor și altor dăunători la pesticide, transmiterea genelor modificate la alte specii și alterarea biodiversității.

Transportul mărfurilor

În urma calculelor a rezultat că transportul mărfurilor este responsabil cu 1/8 din consumul mondial de petrol, așteptările fiind ca această cifră să crească.

În cele mai multe cazuri transportul bunurilor nu este necesar deoarece aceleași țări importă și exportă aceleași bunuri. Fermele ecologice folosesc mai puțin combustibili fosili datorită nefolosirii îngrășămintelor chimice și a altor produse chimice. Aceste beneficii sunt reduse de transportul produselor la distanțe mari de locul de producere. Din acest motiv promovarea fermelor ecologice trebuie făcută în paralel cu promovarea piețelor locale.

La ora actuală:

- 15% din gazele care produc efectul de seră provin din agricultură.
- 60 de milioane de hectare arabile sunt pierdute în fiecare an, în timp ce 210 milioane de hectare devin mai puțin productive.
- Se estimează că mii de specii sunt pierdute în fiecare an, agricultura fiind o cauză directă și indirectă.
- Defrișările și incendierea pădurilor pentru folosirea pe termen scurt a terenurilor pentru agricultură contribuie la schimbarea climei și reducerea biodiversității.
- În jur de 5 milioane de tone de ierbicide, cu impact uneori necunoscut asupra florei, faunei și oamenilor sunt produse și folosite în mediul înconjurător inclusiv industria alimentară. Ierbicidele au fost găsite până și în pinguini și urși polari.

Agricultura ecologică

Agricultura ecologică este o metodă de producție care implică respectarea mediului înconjurător și acționarea în armonie cu natura. Principiile care stau la baza acestei metode sunt:

- Protejarea mediului înconjurător, reducerea și în final eliminarea utilizării oricăror forme de îngrășămintă chimice, pesticide, insecticide etc.
- Conservarea biodiversității prin cultivarea a diferite specii dar și prin adoptarea unor strategii de manageriare a organismelor vii care inhabitează zonele învecinate culturilor.

- Reciclarea resurselor naturale la maxim. Pentru ca agricultura ecologică să fie cu adevărat viabilă este necesar ca folosirea petrolului să fie minimă atât în procesul de producție cât și în cel de transport. Pentru aceasta cea mai viabilă producție de alimente este legată de consumarea acestora într-o zonă apropiată de cea de producere.

Definiția agriculturii ecologice potrivit UE este următoarea:

„Fermele biologice diferă de celelalte sisteme agricole prin mai multe aspecte. Acestea utilizează în primul rând resursele regenerabile și reciclează, returnând solului ingredientele nutritive. Cât despre creșterea animalelor, producția de carne este asigurată prin îngrijirea specială a animalelor și asigurarea condițiilor bune de întreținere și prin hrănirea naturală. Agricultura biologică respectă sistemele naturale de luptă împotriva paraziților și bolilor specifice și evită folosirea pesticidelor sintetice, a îngrășămintelor chimice, a hormonilor de creștere, a antibioticelor sau a modificărilor genetice. De asemenea, fermierii din fermele biologice folosesc un set de tehnici care ajută la conservarea ecosistemului și reducerea poluării”.

Metodele ecologice din agricultură par mai scumpe la prima vedere. Această impresie este dată de faptul că nu sunt luate în considerare și costurile pagubelor asupra mediului. Modul convențional de desfășurare a activităților agricole care pare să coste mai puțin se folosește mult de combustibili minerali, în cea mai mare parte la producerea de îngrășăminte. Aceste chimicale contribuie la pierderea unor suprafețe arabile sau la scăderea fertilității pământului. Otrăvirea pământului, apei și faunei nu se ia în calcul la costul aferent agriculturii convenționale.

2.4.3.2. Subtema DEȘEURILE ȘI RECICLAREA

Deșeurile reprezintă o problemă serioasă cu care se confruntă umanitatea încă din cele mai străvechi timpuri. În timpul Evului Mediu oamenii obișnuiau să arunce gunoiul în mijlocul străzii. Când într-un sfârșit a fost conștientizată relația cauzală dintre apariția diferitelor boli și modul de debarasare a gunoiului sau condițiile neigienice, a fost concepută o tactică de colectare și debarasare a deșeurilor în locuri din afara orașului. La sfârșitul secolului al XIX-lea, europenii au început să ardă gunoaiele și să folosească energia rezultată în urma acestei activități pentru generarea de electricitate.

Producția de deșeuri este influențată de anumite pattern-uri ale consumului. Cantitatea de deșeuri produsă este direct proporțională cu bunurile pe care le cumpărăm și pe care le folosim. De exemplu, pe vremea părinților noștri, fructele și legumele erau cumpărate în ambalaje de hârtie, peștele era învelit în ziar, iar zarzavaturile erau cărate în pungi de bumbac sau de plasă. Tparticipantizorul, cuptorul cu microunde, frigiderul și mașina erau folosite în medie aproximativ 20 de ani. Astăzi, acestea sunt reînnoite aproximativ o dată la 5 ani. Prin modificarea pattern-urilor de consum și fiind „consumatori inteligenți” putem aduce contribuții benefice mediului. Schimbarea pattern-urilor de consum chiar dacă pe perioada unei singure generații, are efecte drastice asupra mediului incluzând creșterea dramatică a volumului de deșeuri produse.

În ziua de astăzi există trei practici generale de management al deșeurilor. Acestea sunt: **reciclarea produselor sau părți ale lor, regenerându-se materialele pentru producerea altor bunuri, incinerarea deșeurilor pentru recuperarea de energie și depozitarea deșeurilor în depozite sanitare. Cea mai bună soluție pentru a gestiona problema deșeurilor este minimizarea producerii de deșeuri.**

Ierarhia practicilor de gestionare a deșeurilor

În general, ierarhia practicilor de gestionare a deșeurilor este următoarea:

Prevenirea și reducerea la sursă Cea mai eficientă soluție pe termen lung pentru gestionarea deșeurilor este aceea de a nu produce aceste deșeuri. Gunoaiele care nu se produc nu trebuie gestionate.

Refolosirea Refolosirea se referă la folosirea repetată sau continuă a unui produs sau item în forma originală. De exemplu, cu cât un toast-er poate fi schimbat, reparat sau vândut înainte de a fi aruncat, cu atât se vor produce mai puține toast-ere.

Reciclarea Reciclarea se referă la reprocesarea și re-manufacturizarea unui material în produse noi sau diferite.

Recuperarea resurselor și-sau a energiei Există foarte multă energie, materiale și biomasă în deșeuri care pot fi recuperate înainte de debarasare

Debarasarea reziduurilor Debarasarea reziduurilor se referă la debarasarea de resturile din fluxul de deșeuri solide rezultate în urma proceselor de reutilizare, reciclare sau recuperare. Include procese de tratare care schimbă volumul sau calitatea deșeurilor pentru a minimaliza impactul asupra mediului

Aproximativ 60% din deșeuri sunt îngropate în locuri de depozitare special amenajate. Incinerarea deșeurilor reprezintă metoda aflată pe locul secund în ceea ce privește frecvența folosirii ei. Reciclarea nu este încă o metodă foarte populară, chiar dacă volumul de gunoaie reciclate s-a dublat în perioada 1985-1999 cu 13%.

Debarasarea necontrolată a deșeurilor

Există o multitudine de probleme asociate cu gropile de gunoi. Ocupă spații foarte mari, poluează apa și, în același timp, datorită proastei gestionări a problemei, se transportă praf și gunoaie care răspândesc un miros urât peste tot. Prin descompunerea gunoiului se produce metan care este unul dintre cele mai puternice gaze de efect de seră care contribuie la schimbarea climatului. Singurul avantaj al gropilor de gunoi este acela că nu necesită o investiție foarte mare.

Incinerarea gunoiului

Incinerarea gunoiului este o metodă de a reduce volumul deșeurilor și în același timp de a le face inactive înainte ca acestea să ajungă în gropile de gunoi. Cu toate acestea, incinerarea cauzează o serie de probleme locale legate de calitatea aerului din regiunile înconjurătoare și în același timp, contribuie la formarea ploilor acide datorită emisiilor de oxizi de sulf, oxizi de nitrogen și acid clorhidric. În același timp, rămâne o serioasă problemă legată de locul de depozitare al prafului toxic și al sedimentelor produse în urma incinerării gunoiului. Incinerarea necontrolată a gunoiului (o practică folosită încă în unele țări) este mai periculoasă deoarece în aceste condiții se degajă cantități mai mari de gaze toxice.

Ambele metode prezentate mai sus duc la grave probleme de mediu, precum emisia de gaze de efect de seră, transportul unor particule organice de mizerie pe distanțe mari și particule volatile de metale grele.

Ambalarea deșeurilor

Conform statisticilor din Uniunea Europeană, volumul de deșeuri din țările membre este în continuă creștere. Din 1997 și până în 2001 cota de creștere a volumului de gunoi a fost de 7%. Un motiv important pentru acest fapt e constituit de modul de ambalare al produselor. Chiar dacă modul în care sunt ambalate produsele este important din motive de igienă, astăzi ambalarea produselor ține de strategii de marketing care doresc să facă produsele mai atractive pentru consumatori.

Numărul de ambalaje pe cap de locuitor, disponibile pe piață este din ce în ce mai mare, chiar dacă există Directiva Europeană referitoare la Ambalaje și Deșeuri din Ambalaje (62/1994) care are ca scop prevenirea producerii de deșeuri din ambalaje. Numărul de ambalaje pe cap de locuitor variază foarte mult în țările membre ale Uniunii Europene. De exemplu, în Finlanda volumul de deșeuri din ambalaje pe cap de locuitor este de 88kg, în timp ce în Irlanda este de 214 kg pe cap de locuitor.

Reciclarea

Pentru a produce hârtie, sticlă, o mașină sau un calculator folosim resurse naturale! După ce aruncăm aceste bunuri la gunoi, aruncăm odată cu ele toate resursele care ar putea fi refolosite.

Principala noastră grijă ar trebui să fie reducerea deșeurilor. Acest lucru poate fi făcut în multe moduri, cum ar fi reducerea ambalajelor, refolosirea produselor pe care le cumpărăm și evitarea cumpărării unor produse de unică folosință. Cel mai simplu mod este însă reducerea consumului.

Atunci când epuizăm toate aceste opțiuni, reciclarea este soluția imediat preferată. În general, prin reciclare consumăm mai puțină energie și mai puține resurse naturale, și producem mai puține deșeuri. Aproximativ 30-50% din resturile domestice sunt reciclabile, și un extra de 20-40% care compune resturile domestice organice este de asemenea reciclabil.

Reciclarea resturilor organice

Reciclarea resturilor organice se face printr-un proces de descompunere controlată, în sensul în care este creat unui fertilizator din resturile rezultate în urma procesului de descompunere a materialelor organice (frunze, crenguțe, fructe, legume, cafea). Acest fertilizator poate fi de o calitate foarte bună și poate fi folosit în orice proces de cultivare.

Resturile din bucătărie și din grădină împreună cu resturile organice reprezintă aproximativ 20-40% din totalul de resturi care ajung în gropile de gunoi în fiecare an. Prin descompunerea controlată se reduce cantitatea de deșeuri care ajung în gropile de gunoi și se aduce o contribuție majoră în lupta împotriva problemelor de mediu legate de managementul deșeurilor. În același timp, se produce sol folositor, bogat în elemente nutritive pentru grădini, pentru flori sau pentru cultivare.

Reciclarea electronicelor și resturile electronice

Una dintre caracteristicile lumii în care trăim astăzi este creșterea folosirii aparatelor electrice. Progresul tehnologic, dezvoltarea pieței și modificarea obișnuințelor accelerează procesul înlocuirii frecvente a acestor aparate și, în consecință, acest tip de resturi se înmulțește. Astăzi, 6 milioane de tone de resturi electrice și electronice produse în spațiul Uniunii Europene ajung anual în gropi de gunoi, ajung să fie incinerate sau aruncate în gropi de gunoi necontrolate. Astfel, o mare cantitate de resurse naturale sunt risipite în timp ce mediul este poluat și sănătatea noastră este pusă în pericol. Aceste aparate pot conține materii toxice precum: cadmiu, crom, mercur și alte substanțe periculoase.

Aceste substanțe pot ajunge în pământ, în ape sau în atmosferă dacă electronicele nu sunt colectate separat și gestionate cu grijă.

„Sacul ecologic” pentru deșeuri (deșeurile ascunse)

Dincolo de deșeurile obișnuite, adică ceea ce aruncăm noi la gunoi, există ceea ce se numește „deșeuri ascunse”, pe care noi nu le putem vedea. Conform unui studiu de la Meadows et al (1992), la aporximativ o tona de gunoi obișnuit, se produc 5 tone de deșeuri în timpul producție și 20 de tone de deșeuri sunt produse în timpul mineritului. Fiecare european consumă anual, conform estimărilor, 50 de tone de resurse naturale. Din această cantitate persoanele individuale beneficiază de un procent foarte mic, în forma produselor. Deșeurile ascunse care se produc în timpul proceselor de producție măresc considerabil greutatea lor reală. Astfel, dacă adăugăm greutatea reală a deșeurilor ascunse la greutatea reală a unor produse folosite zilnic, vom observa că:

- Un calculator cântărește aproximativ 1500 kg
- periuță de dinți cântărește aproximativ 1,5 kg
- Un filtru de cafea cântărește aproximativ 298 kg
- Un telefon mobil cântărește aproximativ 75 kg
- Un ceas de mână cântărește aproximativ 20 kg
- Un inel de argint cântărește aproximativ 50 de kilograme
- Un inel de aur cântărește aproximativ 2000 kg

O parte dintre materialele folosite zilnic sunt materiale care nu se găsesc în natură. Un astfel de exemplu îl constituie aluminiul. Cantități enorme de pământ trebuie îndepărtate pentru a extrage bauxită, care este folosită ca material brut pentru producerea aluminiului. Haideți să urmărim transformările bauxitei până să ajungă în forma unei cutii de aluminiu.

Extragerea bauxitei se practică în țări precum: Australia sau Grecia. Din mină este transportată în alt loc pentru a fi curățată și transformată în oxid de aluminiu. Este transportată apoi în vapoare până la fabrici metalurgice, poate în Suedia sau în Norvegia, pentru a lua formă de metal. Apoi este încălzită, transformată în folii și transportată în formă de role poate în Suedia sau Germania. Apoi este rulată și derulată de zece ori în aceeași țară sau în alta, și abia apoi poate fi trimisă în Marea Britanie unde ia forma unei cutii.

Aproximativ 80% din resursele naturale folosite nu mai sunt recuperate. Asta înseamnă: cu cât producem mai multe deșeuri cu atât folosim mai multe resurse naturale. Avantajele care rezultă în urma reciclării sunt multe: economisire de energie, economisire de resurse naturale, reducerea emisiilor de gaze de efect de seră și reducerea poluării atmosferice în general, reducerea poluării apelor și reducerea metalelor toxice care provin de la aparatele electronice.

Indicatori ai beneficiilor reciclării următoarelor materiale

MATERIAL	REDUCEREA DE ENERGIE A MATERIALULUI RECICLABIL ÎN CONTRAST CU UN PRODUS NE-RECICLABIL	EFECTE ASUPRA MEDIULUI-RECICLABILE VS NE-RECICLABILE	ECONOMISIREA RESURSELOR RECICLABILE VS NE-RECICLABILE	ALTE INFORMAȚII
ALUMINIU	95% reducere Energia pentru fabricarea unei cutii de aluminiu poate asigura putere suficientă pentru a alimenta un TV timp de 3 ore	Reduce poluarea cu 95%	Aproximativ 2 kg de bauxită sunt salvate pentru fiecare jumătate de kilogram de aluminiu reciclat	
STICLĂ	Reducere de 50% Reciclarea unei sticle alimentează o lampă de 100 w timp de 4 ore	Cu 20% mai puțină poluare atmosferică Cu 50% mai puțină poluare în ape	O tonă de sticlă produsă din 50% material reciclabil salvează 113 kg de deșeuri rezultate în urma mineritului	Sticla poate fi folosită de nenumărate ori. Mai mult de 91 miliarde de sticle sunt produse în fiecare an
HÂRTIE	60% reducere	Cu 95% mai puțină poluare atmosferică	Prin recilcarea a unei tone de hârtie salvăm 17 copaci și 31822,7 litri de apă	
PLASTIC				Dacă am recicla fiecare sticlă de plastic am putea evita ca 2 miliarde de tone de plastic să ajungă în gropile de gunoi
OȚEL	74% reducere. Prin reciclarea a jumătate de kilogram de oțel		O tonă de oțel salvează 1133 kg de resurse naturale, 453 kg de cărbuni	

	salvăm o cantitate de energie echivalentă cu energia necesară alimentării unei lămpi de 60W timp de 24 ore		și 18 kg de calcar .	
--	--	--	----------------------	--

Sursă: Office of Waste Management, Moving and Surplus Property, University of Massachusetts Amherst, Environmental Benefits of Recycling

2..4.3.3. Subcomponenta APA

Apa este adesea supranumită „esența vieții”, ea fiind necesară nu numai oamenilor, ci și tuturor celorlalte ființe vii. Apa potabilă se găsește în râuri, lacuri, rezerve subterane și atmosferă. Cantitatea de apă potabilă necesară pentru a ne asigura existența este limitată. Apa potabilă este distribuită în mod inegal pe suprafața pământului. Ghețarii din Groenlanda și Antarctica sau lacurile Americii de Nord și ale Rusiei formează însemnate depozite naturale. Zonele tropicale, umede, conțin un procentaj ridicat din rezerva globală de apă. În alte zone, este necesar să se profite de fiecare picătură, pentru a se asigura supraviețuirea.

Câteva date statistice despre apă:

- „Cantitatea de apă existentă pe Terra se menține constantă, și se află în continuă mișcare datorită acțiunii energiei solare și a forței gravitaționale.”
- Reiese din calcule că o persoană are nevoie de cel puțin 50 de litri de apă zilnic pentru a-și satisface necesitățile personale și casnice. Cu toate acestea, în țările dezvoltate, o persoană folosește în medie 400-500 de litri de apă zilnic.
- Doar 3% din totalul apei existente pe glob este apă potabilă
- 68,9% din apa potabilă se găsește în calota glaciară și ghețari
- 75% din apa pe care o folosim în locuințe este utilizată în baie
- Este nevoie de o cantitate de 100 de ori mai mare de apă pentru a produce un kilogram de carne decât pentru a produce un kilogram de grâu
- Este nevoie de 2,27 de litri de apă pentru a fierbe o oală cu macaroane și de 4,54 de litri pentru a spăla oala
- 7,410,143 milioane de litri de apă sunt necesari pentru a hrăni un american timp de un an
- Statele Unite folosesc peste 2 trilioane de litri de apă zilnic
- Cea mai mică scurgere dintr-un robinet stricat poate însemna irosirea a 227 litri de apă zilnic

Ciclul hidrologic (De unde vine apa?)

Majoritatea oamenilor văd apa ca pe un bun ușor de obținut, care le este livrat instantaneu prin robinetii din locuințele lor. Cu toate acestea, apa străbate un traseu lung și se transformă în repetate

rânduri înainte de a ajunge la noi. Apa formează oceane, mări, lacuri, râuri și rezerve subterane aflate în straturile superioare ale scoarței terestre. Ceea ce nu este întotdeauna cunoscut este faptul că apa își schimbă încontinuu starea de agregare, de la lichid la solid sau gazos și invers. Mișcarea continuă a apei între pământ și atmosferă se numește ciclul hidrologic.

Câtă apă există? Este toată apa la fel?

Este destul de complicat să se calculeze rezerva totală de apă de pe glob, dată fiind dinamicitatea acesteia. Se estimează că hidrosfera conține o cantitate imensă de apă – în jur de 1386 milioane de kilometri cubici. Cu toate acestea, după cum se observă și în următoarea figură, 97,5% este apă salină și doar 2,5% apă potabilă. Cea mai mare parte a apei potabile se regăsește sub formă de gheață și înveliș permanent de zăpadă în Antarctica, regiunea Arctică și în regiunile montane. 29,9% există sub forma rezervelor subterane și doar 0,26% din totalul apei potabile este concentrată în lacuri, râuri și rezervoare.

Fiecare dintre noi consumă apă zilnic, în diferite moduri. Cu toții folosim apă acasă (consum domestic de apă) dar consumăm și alimente care conțin apă. Atât agricultura, cât și creșterea animalelor necesită apă și consumul produselor ce rezultă din aceste activități presupune un cost asociat, în apă. Spre exemplu, este nevoie de o cantitate de 100 de ori mai mare de apă pentru a produce un kilogram de carne decât pentru a produce un kilogram de grâu. De aceea, consumul zilnic de carne afectează rezerva de apă potabilă. În plus, majoritatea industriilor, inclusiv turismul, sunt consumatoare majore de apă. De aceea, toți cei ce lucrează în industrie sau în domeniul serviciilor consumă cantități adiționale de apă. Apa este un bun important ce susține atât economia, cât și societatea dintr-o țară.

Cea mai mare cantitate de apă este necesară pentru producția de alimente. Cantitatea de apă folosită în agricultură o depășește de zece ori pe cea utilizată de sectoarele industrial și municipal la un loc. Cererea de apă în agricultură a crescut dramatic în ultima sută de ani. Mai mult de două treimi din totalul apei potabile este folosită în agricultură, în special pentru irigații. Din cauza utilizării deficitare, 50-70% din aceasta este irosită. În prezent, aproximativ 15% din suprafața totală cultivată este irigată. Totuși, producția de alimente din zonele irigate reprezintă jumătate din recolta totală în ceea ce privește valoarea sa.

Apa este folosită în industrie pentru răcire, transport și spălare, ca solvent sau ca parte componentă a unor produse finale. Generatoarele de energie atomică și hidraulică sunt principalele consumatoare de apă în industrie. În industrie se consumă în jur de 20% din totalul apei potabile utilizate. Din această cantitate, 57-69% este folosită pentru energie hidraulică și nucleară, 30-40% pentru procese industriale și 0.5-3% pentru obținerea de energie termică. Alți importanți consumatori de apă sunt industriile chimică și petrolieră, metalurgia feroasă și neferoasă, industria celulozei și producția de mașini.

Consumul domestic de apă se referă la cantitatea de apă utilizată de populația orașelor și de ofertanții de servicii publice sau domestice. Cu toate că apa este o resursă naturală limitată, vitală pentru supraviețuirea oamenilor, nu toți au acces și drepturi egale de folosire a acesteia. După cum este cazul majorității resurselor naturale, țările dezvoltate consumă excesiv în timp ce statele în curs de

dezvoltare luptă pentru supraviețuire. Conform unui raport UNESCO recent:

- Locuitorii țărilor dezvoltate consumă în medie de 10 ori mai multă apă zilnic decât cei din țările în curs de dezvoltare. Se estimează că o persoană obișnuită dintr-o țară dezvoltată folosește 500-800 litri de apă zilnic (300 m³ anual), în comparație cu cei 60-150 litri zilnic (20 m³ anual) în țările în curs de dezvoltare.
- În orașele mari cu o rezervă de apă centralizată și un sistem de canalizare eficient, consumul domestic nu reprezintă în mod obișnuit mai mult de 5-10% din consumul total
- Consumul de apă în orașele mari este estimat la 300-600 litri de persoană zilnic, în timp ce în orașele mici acesta este de 100-150 litri, și consumul poate ajunge la 40-60% din consumul total de apă
- În țările în curs de dezvoltare din Asia, Africa și America Latină, consumul public de apă reprezintă doar 50-100 litri de persoană pe zi. În regiuni cu resurse insuficiente de apă, cantitatea consumată poate ajunge chiar la 10-40 litri pe zi.

Creșterea standardelor de viață influențează cererea de apă. Această influență se reflectă mai ales în creșterea consumului domestic de apă, mai ales pentru igiena personală. În consecință, cea mai multă apă în mediul urban este pentru uz domestic.

În Europa, cea mai multă apă folosită în gospodărie este pentru toaletă (33%) și pentru dușuri (20-32%). Cel mai mic procent din consumul domestic este ocupat de băut și gătit (3%). S-a calculat că folosirea de dispozitive de economisire a apei, cum ar fi bazinele de toaletă cu volum redus, pot duce la economii de aproximativ 50%.

Majoritatea apei folosită pentru uz casnic se reîntoarce în sistemul hidrologic după utilizare (purificată sau nu) ca apă reziduală, dacă rețelele urbane de canalizare funcționează eficient. Multă apă se pierde prin evaporare din canalizarea defectă și parcuri de agrement, prin spălatul străzilor și udatul grădinilor. De aceea, pierderile cauzate de evaporare sunt sporite în zone călduroase și uscate, unde ar trebui luate măsuri speciale.

Presiuni asupra rezervei de apă

Importanța apei în fiecare activitate umană a fost deja discutată. Viața oamenilor este dependentă de rezerva limitată de apă de pe glob. Rezerva de apă potabilă a scăzut în ultimii ani din cauza poluării excesive cauzată mai ales de activitățile omului. În Mediterană, cantități ridicate de mercur s-au găsit în ton și delfini. În Marea Nordului, concentrații ridicate de pesticide se găsesc în grăsimea de focă. Majoritatea poluării apei este rezultatul activităților industriale, turismului, fertilizării, etc. și faptului că trăim în societăți „dezvoltate”, cu grad înalt de risc, expuse unor pericole majore (vezi deșeurile toxice):

- Sistemele de canalizare, rezidurile industriale și cele provenite din agricultură se revarsă în râuri și lacuri, sub formă de substanțe chimice periculoase. Râurile și lacurile au o capacitate limitată de a se autopurifica, iar când aceasta este depășită apa nu mai poate fi consumată de oameni, flora și fauna acvatică sunt distruse și peisajul este degradat.
- Fertilizatorii pe bază de fosfor și nitrogen folosiți în ferme sunt „spălați” de ploaie ajungând în râuri, lacuri și oceane. Acest proces, numit eutroficare, poate duce la creșterea excesivă a plantelor subacvatice, limitând cantitatea de oxigen disponibilă pentru pești și alte viețuitoare.

30-40% din lacurile de pe glob se confruntă cu această problemă. Peștii se sufocă din cauza lipsei de oxigen și mor.

- Eroziunea solului cauzată de practici agricole deficitare afectează râuri, lacuri și baraje. Metodele nepotrivite de irigare au dus, de asemenea, la epuizarea rapidă a apei subterane.
- Oxizii de sulf și nitrogen din industrie sunt eliminați în aer, unde se amestecă cu vapori de apă căzând în cele din urmă pe pământ sub forma ploilor sau zăpezii acide, la mii de kilometri depărtare de sursă. Ploaia acidă le dăunează peștilor, plantelor și chiar oamenilor. De exemplu, un studiu efectuat în Suedia în 1985 a arătat că din cele 83.000 de lacuri existente în lume, 4.600 sunt poluate de aceste gaze. Peștii nu puteau trăi în 4.000 de lacuri și 17.000 de lacuri aveau un număr redus de plăci și raci.
- Spălarea tancurilor petroliere pe mare, accidentele soldate cu scurgeri de petrol, încărcarea și descărcarea în porturi, deșeurile industriale, apele reziduale din orașele de pe coaste, etc. poluează mările. Unele dintre substanțele chimice periculoase care poluează și otrăvesc apa sunt: petrolul, gazul, gazolina, detergenții non-biodegradabili, fertilizatorii, insecticidele și unele metale. Când metale ca plumbul din gazolină sau mercurul sunt descărcate în apă, acestea nu pot fi eliminate prin procese naturale (nu se descompun) așa că ajung să omoare fauna acvatică, precum și microorganismele care realizează descompunerea, cum sunt bacteriile.
- Turismul intensiv exercită presiuni asupra regiunilor cu rezerve reduse de apă. Adeseori, turiștii revendică multă apă (piscine, terenuri de golf, băi, etc) chiar și în regiuni aride sau semi-aride (de exemplu, în insulele din marea Egee). Pentru a satisface această cerere sezonieră de apă, autoritățile locale sunt nevoite să economisească apa folosită pentru activități mai puțin profitabile (ca agricultura) pentru a o folosi în sezonul turistic.
- Activitățile intensive de turism în regiunile de coastă crează o problemă suplimentară, aceea a sistemelor de canalizare. Populația crește dramatic în stațiunile turistice pe timpul verii iar rezidurile provenite din canalizare scad calitatea respectivelor regiuni.

Poluarea apei este o problemă globală. Cu ea se confruntă atât țările industrializate, dezvoltate, din cauza cantității și diversității agenților poluanți, cât și în țările în curs de dezvoltare, din cauza imposibilității de acoperire a costurilor economice presupuse de tehnologii de purificare a apei și regenerarea apei reziduale.

2.4.3.4. Subcomonenta CONSUM ȘI STIL DE VIAȚĂ RESPONSABIL

Obiceiurile de consum joacă un rol semnificativ în ceea ce privește presiunile pe care o societate le face asupra mediului. În societățile vestice consumul a fost promovat ca ceva ce trebuie să crească continuu pentru a aduce fericirea. Aceasta nu reflectă însă realitatea. Nivelurile de consum au crescut în Europa într-o manieră fără precedent. Cu toate acestea, creșterea bunăstării nu a făcut din Pământ un loc mai bun.

Consumul și producția sunt strâns legate. Producția satisface consumul, iar consumul conduce producția. Presiunile asupra mediului exercitate direct de consum țin de deșeurile menajere, de apa reziduală produsă de gospodărie, de dioxidul de carbon eliberat de combustibilul folosit pentru încălzirea caselor sau pentru mașini. Dar sunt multe alte presiuni ascunse, legate indirect de consum. De exemplu, mașinile folosite de noi presupun extracția fierului, folosirea de energie, apă și alte resurse înainte de a ajunge la consumatorul final. Toate aceste activități duc la poluarea mediului. Consumatorii sunt responsabili pentru poluarea ascunsă produsă de prelucrarea produselor pe care le

cumpără.

Provocarea secolului 21 este de a îmbunătăți condițiile de viață pentru toți, separând în același timp dezvoltarea de consumul de resurse și energie și minimizând impactul acestora asupra mediului. În viața noastră de zi cu zi, prin alegerile pe care le facem la cumpărături, atunci când muncim, învățăm sau ne distrăm, putem susține și lupta pentru o mai bună politică pentru mediu și pentru o bunăstare socială care să înceapă cu propria noastră revoluție.

Este știut faptul că 20% din populația planetei, provenind din țări dezvoltate, consumă mai mult de 80% din resursele naturale ale pământului, creându-se astfel un dezechilibru care duce la degradarea mediului și la o distribuție inechitabilă a resurselor

În calitate de cetățeni, trebuie să fim consumatori critici, să realizăm că prin alegerile și comportamentele noastre de zi cu zi putem contribui la protecția mediului și la starea de bine a oamenilor. Tinerii au posibilitatea de a aduce multe schimbări: ei pot consuma “inteligent”, pot recicla mai mult, pot reduce risipa de resurse naturale și pot contribui la dezvoltarea unor relații mai corecte de natură economică, socială și comercială.

Cum putem adopta o atitudine mai înțeleaptă și mai responsabilă (în special tinerii) atunci când cumpărăm, când muncim, când ne distrăm sau când călătorim?

Să devenim consumatori critici!

Energia Stingem lumina atunci când nu se află nimeni în încăpere. Folosim boilerul și mașina de spălat pe perioade scurte. Alegem aparate electrice care consumă puțină energie. Deoarece consumăm mai puțină electricitate, reducem degradarea mediului și contribuim la protecția climatului global, economisind bani în același timp.

Nu lăsăm aparatele electrice în stand-by Deoarece consumă o treime din energia consumată în total chiar dacă sunt în stand-by.

Economisirea apei

Pentru a menține rezerva de apă a Pământului și a o economisi pentru generațiile viitoare trebuie luate măsuri urgente. Practicile legate de apă trebuie revizuite și replanificate la nivel internațional, național, regional și personal, astfel încât să țină cont de politici inteligente, care folosesc tehnologii noi, mai eficiente. Consumul de apă include de obicei un procent relativ mare de apă care este pierdută ori risipită. Dacă putem reduce această risipă sau pierderile putem economisi apă și reduce consumul. Sunt trei modalități simple de a face ceva semnificativ legat de economisirea apei:

1. repară scurgerile
2. redu consumul zilnic
3. reciclează apa

Repară scurgerile

Punctul de plecare în reducerea cantității de apă risipită este să repara mereu la timp defectiunile care

pot apărea la țevi, robineti, bazinul de la toaletă. Cele mai comune, dar nu întotdeauna cele mai vizibile defecțiuni sunt scurgerile. *O scurgere de o picătură pe secundă duce la pierderea a 10 000 de litri de apă într-un an.* Cele mai multe scurgeri sunt ușor de depistat și reparat, aceasta cu costuri mici sau inexistente. Un mod simplu de a afla dacă aparatele și dispozitivele care folosesc apă au scurgeri este de a verifica periodic apometrele. Pentru a face asta, notează valoarea indexului apometrului după ce ai oprit toți robinetii din casă și din afara ei, după care verifică peste 2-3 ore să vezi dacă este vreo schimbare. Dacă da, cel mai probabil ai de-a face cu o scurgere. Cele mai comune scurgeri sunt la toalete, la robinetii care nu se închid perfect, la aspersoarele de la sistemul de irigație.

Scurgerile de la toalete pot duce la risipirea a mai multă apă decât orice altceva din casă. Chiar și o scurgere care nu face zgomot (pe care în mod normal nu o poți auzi) va duce la pierderea a 120 până la 2 000 de litri de apă pe zi, pe când cele pe care le poți auzi vor risipi mult, mult mai mult. O astfel de risipă poate fi atribuită în mod normal unei ajustări necorespunzătoare a nivelului de apă sau unei supape slabe. Un mod simplu de a afla dacă o toaletă are scurgeri este de a pune în bazin niște vopsea alimentară, iar după 15 minute să verifici dacă în vasul toaletei este apă colorată.

Detectarea scurgerilor de la robineti Cele mai multe astfel de scurgeri sunt vizibile sub forma picăturilor care cad constant. Robinetii pot avea scurgeri și în alte locuri, cum ar fi maneta de închidere a lor sau țevile de sub chiuvetă. Dacă nu ești sigur dacă robinetul tău are o scurgere ai putea încerca să îți folosești apometrul pentru a afla. Scurgerile trebuie reparate imediat, deoarece se pot transforma rapid în spărturi mari. Reparațiile temporare sunt doar temporare, iar „pansarea” țevii este de cele mai multe ori inefficientă. De aceea, cel mai indicat este să apelăm la servicii profesionale.

Valori estimate ale pierderilor cauzate de scurgerile robinetilor

60 de picături pe minut = 800 de litri pe lună

90 de picături pe minut = 1200 de litri pe lună

120 de picături pe minut = 1600 de litri pe lună

Detectarea scurgerilor de la sistemul de irigație Verifică periodic aspersoarele și pulverizatoarele pentru a observa eventualele scurgeri din timpul zilei. Repară sistemul de irigare rapid și verifică apa acumulată în canalizare și în băltoace. Dacă ai un sistem de irigare vechi, peste 50%, sau chiar mai mult de 75% din apă poate fi pierdută din cauza scurgerilor.

Reducerea consumului de apă

Pe lângă repararea scurgerilor, indivizii trebuie să fie mereu conștienți de cantitatea de apă consumată și să încerce să o reducă. Cel mai important lucru este ca toți să devenim conștienți că lucrurile simple, pe care le facem la nivel individual, lucrurile de zi cu zi, pot conta semnificativ pentru nivelul rezervei globale de apă. Iată niște sfaturi pentru reducerea consumului de apă:

La baie (peste jumătate din consumul de apă al unei case se întâmplă la baie):

- *Nu lăsa apa să curgă cât timp te bărbierești sau speli pe dinți.* Folosești mai mult de 20 de litri de apă dacă lași robinetul să curgă cât timp îți perii dinții, pe când dacă doar îți umezești și clătești periuța vei folosi doar 1-2 litri de apă de fiecare dată. Dacă te bărbierești cu apa curgând, vei folosi de fiecare dată între 40 și 80 de litri de apă, pe când dacă umpli chiuveta vei folosi doar 1-3 litri. Economia: până la 39-79 de litri de apă de fiecare dată.
- *Pune în bazinul de la toaletă un recipient de plastic umplut cu apă (sau nisip), asigurându-te că nu va afecta mecanismul de tragere a apei.* Astfel vei economisi apă, reducând volumul folosit de fiecare dată când tragi apa.
- *Fă dușuri mai scurte și băi mai puține și nu da drumul robinetului la maxim.* Oprește apa cât timp te săpunești sau șamponezi. Este preferabil să faci un duș în loc de o baie în cadă.
- *Adună apă de ploaie pentru a o folosi la trasul apei.*

Irigarea terenurilor și alte întrebări ale apei în aer liber (în funcție de climat, până la 75% din consumul total de apă al unei gospodării în sezonul în care plantele cresc se produce în exteriorul casei).

Udarea plantelor

- Cea mai mare cantitate de apă este risipită în grădina ta atunci când uzi plantele când ele nu au nevoie de asta sau prin neglijarea sistemului de irigare. Poți reduce cantitatea de apă folosită pentru irigare *răsădind plante specifice ecosistemului local, care au nevoie de mai puțină apă* și sunt potrivite climatului.
- *Udă grădina în cea mai răcoroasă parte a zilei* (dimineața devreme este cel mai bine). Aceasta previne evaporarea cauzată de soare din timpul zilei. Nu uda în zilele cu vânt.
- Aceștia având rădăcinile mai adânci, udă copacii și arbuștii pentru mai mult timp și mai puțin frecvent decât plantele cu rădăcini mai puțin adânci care au nevoie de cantități mai mici de apă administrate mai des. Fi atent atunci când îți uzi grădina manual și setează-ți o alarmă pentru a muta furtunul la timp.
- *Reglează aspersoarele pentru a uda doar gazonul sau grădina* – nu și strada sau trotuarul.
- *Folosește sisteme de irigare împământate* pentru copaci și arbuști.
- *Folosește un stat protector în jurul arbuștilor și al plantelor* pentru a reduce evaporarea la suprafața solului și oprește creșterea buruienilor.
- *Îndepărtează paiele și iarba afânată* pentru a ajuta apa să ajungă la rădăcini.
- *Mărește înălțimea la care mașina tunde iarba* – firele de iarbă mai lungi se umbresc între ele, reducându-se astfel evaporarea, iar creșterea buruienilor este încetinită.

- *Elimină sau micșorează volumul de îngrășăminte folosite, acestea ducând la creșterea plantelor care au astfel nevoie de mai multă apă*

Spălarea mașinii

- *Folosește o găleată pentru a spăla mașina sau ia în calcul spălarea ei la o spălătorie auto care reciclează apa. Dacă îți speli mașina folosind un furtun, poți folosi până la 600 de litri de apă. Un dispozitiv de dozare va economisi cel puțin 200 de litri. Dacă apelezi la o spălătorie cu autoservire vei folosi 60-80 de litri. Dacă folosești un burete și o găleată consumi 20-60 de litri. Economisești chiar mai mult de 100-500 de litri de fiecare dată.*

Alte întrebuințări ale apei în aer liber

- *Mai degrabă decât să le speli cu furtunul, mătură străzile și trotuarele. Folosind o mătură și nu un furtun economisești sute de litri de apă.*
- *Atunci când folosești un furtun, controlează debitul acestuia cu un dispozitiv de închidere automată.*
- *Evită cumpărarea de jucării care folosesc apa și care au nevoie de un flux continuu de apă.*
- *Nu instala sau folosi obiecte ornamentale care folosesc apa decât dacă acestea o reciclează. Folosește semne care să arate publicului că apa este reciclată. Nu folosi astfel de dispozitive în timpul unei secete.*
- *Evită deținerea unei piscine în spațiul mediteranean.*

Reciclarea apei

Reciclarea apei este una din opțiunile utilizatorilor casnici. Apa de calitate superioară poate fi economisită prin înlocuirea ei cu apă de calitate inferioară atunci când aceasta se întâmplă fără efecte negative. Apa de la robinet poate fi folosită de cel puțin două ori, spre exemplu prin refolosirea ei la trasul apei. Folosește apa din condensatorul aparatului de aer condiționat, din baie sau chiuvetă pentru plante sau grădină. Asigură-te că nu folosești apă care să conțină înălbitor, detergent de spălat vase sau balsam, pentru că aceasta îți poate omorî plantele și legumele. În plus, în unele zone statul asigură o sursă de apă reziduală tratată corespunzător pentru a putea fi folosită pentru irigații, economisind astfel apa proaspătă. În multe insule și zone se obișnuiește să se colecteze și să se folosească apa de ploaie.

Până acum am vorbit despre moduri de a economisi apa bazate pe repararea scurgerilor, reducerea consumului zilnic și reciclarea apei. Gospodăriile cu instalații și aparatură foarte eficiente economisesc în jur de 30% din consumul de apă din casă și de asemenea fac economii cu facturile de apă, canalizare și energie. Aparatura veche poate fi înlocuită și pot fi aplicate strategii de economisire a apei:

- *Înlocuiește-ți toaleta, cel mai important consumator de apă din casa ta. Ia în calcul achiziționarea unei toalete cu o eficiență ridicată (6 litri consumați la trasul apei).*

Dacă nu îți poți înlocui toaleta clasică, pune un recipient din plastic umplut cu apă în bazinul acesteia pentru a reduce volumul de apă consumat.

- *Ia în calcul achiziționarea unei mașini de spălat eficiente care poate economisi peste 50% din apa pentru rufe și energie. Aceasta te ajută să faci economii la apă și energie.*
- *Instalează un sistem de irigare modern cu dispozitive cu debite mici.*
- *Asigură-te că sistemul de irigare are un dispozitiv de oprire automată atunci când plouă și că este corect programat. Cea mai mare cantitate de apă este irosită în lunile anterioare sau imediat de după sezonul ploios, atunci când ploile sunt neregulate.*
- *Instalează senzori de umiditate pe aspersoarele sistemului de irigație.*

Deșeuri

Separăm și reciclăm gunoiul. Cumpărăm produse reciclabile. Evităm ambalajele care nu sunt necesare și produsele dispozabile. Preferăm ambalaje reutilizabile și containere. Purtăm cu noi ambalaje reutilizabile pentru a evita folosirea pungilor de plastic. În felul acesta protejăm mediul, economisim bani și creăm locuri de muncă. Reducem cantitatea de deșeuri care ajung la gunoi și în felul acesta salvăm resursele naturale.

Deoarece prin reciclarea:

Unei tone de hârtie, salvăm 17 copaci

Unei tone de sticlă, salvăm 1,1 tone de resurse naturale

Unei conserve de aluminiu, **salvăm o cantitate de energie echivalentă cu energia consumată de un aparat de radio în timpul a patru ore de funcționare**

Folosim mai puține baterii Deoarece pentru a fi fabricate și reîncărcate, bateriile consumă mai multă energie decât energia pe care o oferă

Reciclăm bateriile, încercăm să cumpărăm baterii care nu conțin metale toxice Deoarece aceste metale reprezintă o amenințare serioasă la adresa sănătății și a mediului

Transport

Transportul este un domeniu unde acțiunile noastre pot face o mare diferență. Ține de noi să nu mai folosim automobile în oraș, să nu mai cumpărăm mașini neeficiente, să nu mai călătorim cu avionul când putem să o facem și cu mijloace terestre. Putem să facem schimbarea să se producă transmitând mesajul că vrem să trăim în orașe mai curate, mai puțin aglomerate, începând să presăm guvernele și autoritățile locale, cerând străzile înapoi pentru oameni.

Poți începe făcând următoarele:

În oraș

- *Cere autorităților un transport public mai bun, care să ofere mai multe servicii, vehicule mai curate, benzi speciale pentru autobuze. Militează pentru folosirea tramvaielor și a troleibuzelor.*

- *Începe să mergi pe bicicletă.* Este un exercițiu bun, este distractiv, eviți ambuteiajele din trafic și este în ceea ce privește mediul unul dintre cele mai bune moduri de a te deplasa.
- *Folosește transportul public* în locul mașinii personale.
- *Folosirea remorcilor* este un mod foarte eficient de a economisi combustibil.
- *Pentru distanțe scurte, mergi pe bicicletă sau ia autobuzul.* Cele mai multe emisii de gaze ale unei mașini provin din primele 15 minute de funcționare și cu toate acestea 75% din traseele mașinilor din lumea dezvoltată sunt mai scurte de 10 km.
- *Fă-ți regulat inspecția tehnică la mașină.* Aceasta o va face mai eficientă în economisirea combustibilului și în reducerea emisiei de gaze poluante în atmosferă.
- *Evită să îți folosești mașina „în gol”.* Risipești combustibil și poluezi fără niciun motiv. Ține minte că în zece secunde de ținut motorul pornit pe loc se consumă mai mult combustibil decât la repornirea motorului. Începe să conduci corect. Evită accelerările bruște, apăsarea bruscă a ambreiajului sau a frânei, nu merge cu viteză sau greutate excesive.
- *Cere mai multe spații verzi, deschise și mai puține locuri de parcare.*

Când călătorești

- *Evită folosirea avionului pentru distanțe scurte.* Avioanele poluează per pasager per kilometru mai mult decât trenurile și autobuzele. Gazele producătoare de efect de seră sunt produse de avioane direct în partea superioară a atmosferei, fiind astfel de trei ori mai dăunătoare decât cele produse de o mașină care parcurge aceeași distanță.
- *Preferă să călătorești folosind mijloace terestre.* Este un bun mod de a te bucura de excursia ta, de peisajele care se derulează, poți întâlni oameni noi și poți câștiga experiență. Rețeaua de căi ferate europene este bună și te poate duce în majoritatea țărilor europene repede și în siguranță. Există de asemenea și oferte pentru tineri care vor să călătorească în Europa și în afara ei la prețuri reduse. Caută mai multe informații pe site-urile www.eurail.com, www.raileurope.com

La cumpărarea unei mașini

- *La cumpărarea unei mașini verifică cât de mult combustibil consumă.* Companiile producătoare de azi au tehnologia necesară pentru a face mașini foarte eficiente, dar încă mai produc mașini mari și ineficiente din rațiuni ce țin de profit. Familia medie americană deține o mașină 4X4. Aceste mașini consumă mult mai mult combustibil decât cele normale, emit cu cel puțin 70% mai multe noxe și înrăutățesc traficul în orașe. Este ironic dacă ne gândim că familia medie nu are de fapt nevoie de un astfel de autovehicol, el fiind mai degrabă un camion decât o mașină.
- *Evită să cumperi mașini sport de două locuri.* Folosirea lor este limitată și foarte probabil vei avea nevoie de o mașină mai mare la un moment dat, când vei vrea să transporti mai mulți pasageri.
- *Vezi dacă poți găsi mașini electrice sau scootere.* Acestea nu sunt 100% nepoluante,

deoarece folosesc electricitate produsă cu combustibili fosili, dar nu emit gaze poluante, făcând astfel aerul orașelor mai puțin sufocant.

La locul de muncă

Este un fenomen des întâlnit, ca oamenii să facă naveta către locul de muncă. Aceasta duce la o nevoie pentru transport și oamenii preferă să facă asta cu propria mașină. Putem încerca să găsim de lucru lângă casă, sau putem încerca să găsim o locuință lângă locul de muncă. Beneficiul va fi dublu: vom avea mai mult timp liber pentru noi și vom și polua mai puțin. De asemenea, poți verifica dacă există linii de transport public către viitorul tău loc de muncă. Este acolo vreo stație de autobuz?

Ceva similar este să cumpărăm produse de la aprovizare și supermagazine din cartier decât să conducem kilometri pentru a le cumpăra de la un supermagazin mai mare.

Toate acestea sunt bineînțeles lucruri pe care uneori oamenii nu pot să nu le facă. Așadar, trebuie să ne convingem autoritățile să proiecteze orașele astfel încât să asigure oamenilor facilitățile necesare în fiecare cartier.

Spații deschise și mai verzi, un oraș mai prietenos, toate acestea pot reduce obiceiul de a călători în afara lui pentru a petrece timp în mijlocul naturii.

Vom prefera transportul în comun. Nu folosim mașini decât dacă este strict necesar. Pentru a nu contribui la supra-aglomerarea șoselelor și la poluarea din atmosferă. Pentru a nu contribui la schimbările climatice

Recomandăm folosirea bicicletelor

Deoarece bicicletele nu emit gaze și deoarece mișcarea este benefică sănătății.

Produse Vom prefera produsele organice, deoarece ne protejăm sănătatea și protejăm mediul de fertilizatori chimici, erbicide și pesticide și reducem impactul survenit în urma transportului de produse pe distanțe lungi.

Vom prefera produse eco etichetate, deoarece eco etichetarea oferă garanția că producătorul s-a folosit de practici care nu sunt dăunătoare mediului.

Rețineți:

- La ora actuală, într-o singură zi consumăm atât cât consumau oamenii într-un an de zile, acum 200 de ani
- Chiar dacă bunăstarea globală a înregistrat cote considerabile de creștere, 2,8 milioane de oameni trăiesc cu mai puțin de 2 euro pe zi
- Prin folosirea mașinilor se creează de 19 ori mai multă poluare toxică și se consumă de patru ori mai multă energie decât prin folosirea mijloacelor de transport în comun. O mașină ocupă același spațiu pe care îl ocupă 12 persoane și 4 bicicliști la un loc

Mâncarea

Producerea și consumul de mâncare exercită o presiune mare asupra mediului și a ecosistemelor.

Practicile din agricultură, sistemele de distribuție, metodele de împachetare și obiceiurile de consum, toate acestea pot fi schimbate pentru a solicita mai puțin mediul fără a ne compromite standardul de viață. Prin comportamentul nostru putem schimba toate aceste aspecte ale producerii de mâncare.

- *Cumpără produse organice.* În acest moment, produsele organice sunt mai scumpe. Totuși, prețul nu reflectă realitatea având în vedere că în agricultura organică nu se folosesc produse chimice, cum ar fi îngrășămintele, pesticidele și ierbicidele. Singurul motiv pentru care această hrană este mai scumpă este acela că produsele tradiționale au primit până acum multe subvenții din partea guvernelor și a UE. Această practică face prețurile să scadă odată cu costurile suportate de producători. Dacă vom crește consumul de produse organice și-i vom susține pe producătorii lor, prețurile ar putea scădea, iar subvențiile ar putea fi dirijate către acest sector.
- *Preferă să cumperi mâncare produsă local.* Transportul alimentelor pe distanțe mari este una dintre cele mai importante cauze ale poluării cu dioxid de carbon. În ziua de azi putem găsi produse locale mai scumpe decât aceleași produse importate de la mari distanțe. Cu toate acestea, ar trebui să sprijinim producătorii locali și să le cumpărăm produsele chiar dacă plătim un pic mai mult.
- *Evită cumpărarea de alimente cu multe straturi de ambalaj.* De cele mai multe ori acest ambalaj este nefolositor și crează multe deșeuri. De ce să nu-ți cumperi mâncarea dintr-o piață locală? Astfel poți evita să cumperi patru roșii învelite în plastic de la supermagazin.
- *Boicotează alimentele modificate genetic.* Nu cumpăra produse alimentare care conțin semințe modificate genetic.
- *Preferă mâncarea gătită acasă sau la un restaurant local și evită cumpărarea de mâncare semi-preparată, în special a produselor de fast-food.* Mâncarea semi-preparată și produsele fast-food sunt de obicei de proastă calitate, folosesc mai multă energie pentru a fi produse și au multe ambalaje. Gătește folosind legume proaspete

2.5. DREPTATEA SOCIALĂ

Lipsa dreptății sociale ar trebui să fie considerată ca o insultă față de fiecare dintre noi - a spus Secretarul General al ONU, Ban Ki-Moon. În mesajul său el a subliniat faptul că sunt necesare eforturi suplimentare pentru crearea unei lumi sigure și echitabile. Justiția socială se bazează pe principiile de echitate, egalitate, respect pentru diferențe, acces la protecție socială și pe respectarea drepturilor omului în toate sferele vieții inclusiv. la locul de muncă.

Dreptatea socială este o categorie foarte greu de definit. Interpretarea acesteia este întemeiată pe relația libertate-egalitate care, în contexte diferite are semnificații diferite. Dacă încercăm să concepem ideea de dreptate socială, în contextul relațiilor dintre individ, grup social și societate, acest lucru ar fi considerat ca un criteriu al organizării sociale în schimbare. La diferite niveluri ale practicii sociale ideea de dreptate socială apare mai ales sub aspectul moral. Aceasta a fost un principiu călăuzitor pentru multe mișcări sociale de masă care vizau stabilirea ordinii sociale care ar corespunde ideilor de bunăstare și pace

Ideea de dreptate socială a servit și ca punct de plecare pentru critica sistemelor sociale actuale, în special în perioadele de tranziție.

Este greu să se ajungă la o definiție generală a dreptății sociale și chiar mai greu este să se pună în aplicare. În esență, dreptatea socială se referă la **Justiție Egală**, nu doar în instanțele de judecată, ci

În toate aspectele societății. Existența justiției sociale ar presupune ca oamenii să aibă drepturi și șanse egale, toți, de la cele mai sărace persoane de la marginea societății până la cei mai bogați.

Dar ce acoperă cuvântul egal? Cine ar trebui să fie responsabil pentru construirea unei societăți drepte și cinstită? Cum ar trebui să fie puse în aplicare politicile privind justiția socială? În plus, ar trebui să existe legi pentru justiție în societate sau apărătorii dreptății sociale ar trebui să se bazeze doar pe busola morală a societății?

Dreptatea socială este, de asemenea, un concept folosit pentru a descrie mișcarea spre o lume dreaptă doar din punct de vedere social. În acest context, dreptatea socială se bazează pe conceptele de **drepturile omului și egalitate**, și poate fi definită ca **"modul în care drepturile omului se manifestă în viața de zi cu zi a oamenilor la fiecare nivel al societății"**. Principiul modern al dreptății sociale potrivit căruia "distribuirea echitabilă a resurselor pentru a se asigura că toți au șanse depline pentru dezvoltarea personală și socială" dă dreptul și posibilitatea tuturor oamenilor "de a beneficia în mod egal de resurse noi oferite de societate și mediu.

Definiția și practica dreptății sociale depinde de poziția ideologică. Ideologii de stânga promovează o filozofie a antidiscriminării, a legilor și programelor de oportunități egale, și obligarea celor care fac o grămadă de bani să plătească pentru programe care ajută la furnizarea egalității pentru toți. Aceste programe vizează educația cu adevărat egală și siguranță în toate școlile, posibilitatea financiară pentru toți copiii de a participa la educație fără nici o discriminare.. Modul de a realiza acest lucru: prin impozitare și punerea în aplicare a programelor de guvernare care să garanteze aceste lucruri pentru toți oamenii.

Dreapta susține în egală măsură o societate justă, dar consideră că, în timp ce egalitatea de șanse ar trebui să existe, un guvern nu ar trebui să legifereze pentru acest lucru. De fapt, ei susțin că justiția socială este diminuată atunci când guvernele crează programe care implică o impozitare mai mare. În schimb, cei care au mai mulți bani ar trebui să fie încurajați să fie filantropi, nu să plătească impozite mai mari, creșterea impozitării nefiind justificată în viziunea lor.

John Rawls "O teorie a dreptății"

Rawls este primul gânditor care a încercat să explice justiția pe baza instituțiilor democrației și economiei de piață. Pentru el nu este suficient faptul că aceste instituții promovează progresul social și generează libertate de acțiune pentru individ. Pentru el, societatea este văzută "ca un sistem echitabil de cooperare de-a lungul timpului, de la o generație la alta."

Obiectivul lui este de a arăta că toată lumea în mod deliberat ar trebui să aleagă instituțiile democrației de piață în funcție de două principii simple:

Fiecare persoană are un **drept egal la cel mai larg sistem de libertăți**, care este compatibil cu un sistem similar de libertăți pentru toți. Fiecare persoană dispune de inviolabilitate întemeiată pe justiție peste care nu poate trece nici chiar bunăstarea societății în ansamblu. Din acest motiv, justiția contestă faptul că pierderea libertății pentru unii este justificată de un bine mai mare împărțit de alții; **inegalitățile sociale și economice** trebuie să îndeplinească **două condiții**. În primul rând, acestea trebuie să fie atașate unor **funcții și poziții deschise tuturor**, în condiții de egalitate de șanse echitabile, și în al doilea rând, ele trebuie să fie **cel mai mare beneficiu pentru membrii defavorizați ai societății**. Rawls enumeră printre libertățile egale de bază: "libertatea de gândire și

libertatea de conștiință; libertățile politice și libertatea de asociere, precum și libertățile implicate de libertatea și integritatea persoanei; și, în sfârșit, drepturile și libertățile care fac obiectul statului de drept. El adaugă: "prioritatea libertății înseamnă că primul principiu al justiției atribuie libertăților de bază, un statut special, ele având o greutate absolută în raport cu valorile perfectionist publice și libertățile politice egale.; nu poate fi negat la anumite grupuri sociale, pe motiv că lor având aceste libertăți le pot folosi pentru a bloca politicile necesare pentru eficiența și creșterea economică".

Potrivit lui Rawls fiecare politică care adâncește inegalitățile sociale și economice și diferențele ar trebui acceptată și justificată doar în măsura în care se aduc avantaje pentru cei slabi social într-o anumită comunitate. Acest principiu nu implică ideea de egalitate materială sau de egalitate socială, dar respinge ideea liberală că fiecare rezultat al intrării în vigoare a pieței este acceptabil. Cu alte cuvinte o comunitate nu s-ar putea îmbogăți în numele unora dintre membrii săi și îmbogățirea generală nu se poate face în numele acelor oameni care sunt în cea mai proastă situație din punct de vedere material. În "**Law of the Peoples**", Rawls extinde metoda din teoria sa a justiției la chestiunea justiției la **nivel mondial**. Argumentul său este că putem justifica un regim global dacă ar fi ales de către reprezentanți ai popoarelor imaginați într-o **poziție originară**, fiind acoperiți de un **văl de ignoranță** care îi împiedică să știe, în mod particular, care sunt oamenii care îi reprezintă. Această decizie-in-ignoranță este un model de corectitudine, deoarece aceasta exclude părtinirea egoistă. Atunci când Rawls a aplicat această metodă în cazul justiției interne, cu părțile aflate în poziția originară, reprezentând membrii individuali ai unei societăți unice, el a susținut că a sprijinit o politică de redistribuire, egalitară liberală. Pe de altă parte, Rawls susține că, atunci când se aplică metoda sa în privința justiției la nivel mondial, aceasta susține o destul de tradițională și kantiană etică internațională: obligațiile statelor de a se supune unor limite stricte privind tratatele și desfășurarea războaielor, dar nu reîntrirea în posesia proprietății private la nivel mondial. Chiar dacă justiția implică egalitarism în interiorul statelor, nu face același lucru între state. Iar un sistem de cooperare alcătuit din state independente este doar un aranjament instituțional la nivel mondial. Rawls descrie acest ideal ca pe o "**utopie realistă**."

Bogăția comună universală

Globalizarea a pus problemele de dreptate într-un context nou, planetar. Suntem cu toții acum cetățeni de pe pământ, cu drepturi și responsabilități, trăim într-o lume interconectată și noțiunea de justiție la nivel mondial se impune destul de firesc. Discrepanțele enorme între condițiile omului din diferite părți ale lumii, distribuția inegală a bogăției între țări și între grupuri de oameni, distribuția inegală a costurilor vieții moderne au nevoie de o nouă înțelegere și de un nou concept al dreptății globale sau universale.

Chiar în timpuri străvechi **cosmopoliții**, bunăoară Diogene din Sinope, grecul antic, s-au descris în calitate de **cetățeni ai lumii**. Mai târziu, gânditori precum utilitaristul anarhist **William Godwin** au susținut că toată lumea are datoria de a face ce poate mai bine, fără preferința pentru o ființă umană sau alta.

Contextul mai larg politic al dezbaterii de astăzi este conflictul de lungă durată între instituții mai mult sau mai puțin locale: triburile împotriva statelor, sate împotriva orașelor, comunități locale față de imperii, state-națiune împotriva ONU. Preeminența relativă a localului față de global a oscilat istoric vorbind.

Din **epoca modernă timpurie până în secolul XX**, instituția preeminentă politic a fost **statul**, care este suveran teritorial, deține un monopol asupra utilizării legitime a violenței pe teritoriul său, și există într-un sistem internațional de alte state suverane. În aceeași perioadă, interesul filosofilor politici preocupați de dreptate s-a axat aproape exclusiv pe probleme interne: cum ar trebui să-și trateze statele cetățenii, și ce-și datorează concetățenii unul altuia?

Cu toate acestea, de la **Primul Război Mondial**, sistemul statal a fost transformat de globalizare prin crearea de instituții politice și economice supranaționale, cum ar fi **Liga Națiunilor**, **Organizația Națiunilor Unite** și **Banca Mondială**.

În cadrul **dezbatelor contemporane** pe tema justiției la nivel mondial se impune problema generală a imparțialității cu privire la semnificația morală a frontierelor și a cetățeniei comune. **Realisti, particulariști, naționaliști, membri ai societății tradiției statale și cosmopoliți** iau poziții diferite ca răspuns la aceste probleme.

Întrebări centrale

Trei întrebări corelate, privind domeniul de aplicare al justiției, justiția în distribuția a bogăției și a altor bunuri, precum și instituțiile responsabile pentru justiție, sunt esențiale pentru problema dreptății la nivel mondial.

- **Domeniul de aplicare** – este vorba, așa cum susține morala **universalistilor**, de standarde obiective etice care se aplică tuturor oamenilor, indiferent de cultura, caracteristici, rasă, sex, religie, naționalitate sau alte deosebiri? Sau standardele etice se aplică numai în anumite contexte limitate, culturi, națiuni, comunități, sau asociații voluntare?
- **egalitate în distribuție** - astăzi circa 1,1 miliarde de oameni sau 18% din omenire trăiesc, potrivit Băncii Mondiale, sub limita sărăciei de \$ 2/zi. Este această distribuție a bogăției și a altor bunuri dreaptă? Care este cauza principală a sărăciei, și oare, este vorba de nedreptăți sistematice în economia mondială? Oare cei bogați nu au obligația de a-i ajuta pe cei săraci, sau este o chestiune de ajutor de caritate, și, prin urmare, admirabilă, dar nu este în mod necesar un punct de vedere moral? În cazul în care săracii ar trebui să fie ajutați, de cât ajutor este nevoie - suficient ca aceștia să-și poată satisface nevoile de bază, suficient ca aceștia să se poată împlini ca oameni, sau până când aceștia nu mai sunt mai rău situați decât cei bogați?
- **Instituții** - ce instituții - state, comune, entități federale, instituții financiare globale, cum ar fi Banca Mondială, ONG-uri internaționale, corporații multinaționale, instanțe internaționale, un stat al lumii - ar atinge cel mai bun ideal de dreptate la nivel mondial? Cum ar putea câștiga sprijinul nostru, și a cui este responsabilitatea de a crea și susține astfel de instituții?

Dezbaterea pe tema justiției globale

Realismul - Realistii susțin că nu există standarde etice la nivel mondial, și că este o fantezie periculoasă să-ți imaginezi că există. Statele membre sunt principalii actori într-o anarhie internațională, și ele fie vor, fie trebuie să încerce mereu să acționeze rațional în propriul lor interes. Deci, ca răspuns la cele trei întrebări centrale de mai sus: universalismul moral este fie fals, fie pur și simplu spune că nimic nu este interzis unui stat în urmărirea intereselor sale. Nu există nicio obligație de a-i ajuta pe cei săraci, cu excepția cazului în care a face acest lucru ajută în perspectivă la atingerea obiectivelor strategice ale unui stat. Iar sistemul de stat este considerat ca aranjamentul global instituțional fundamental și irevocabil.

Particularismul - Particulariștii susțin că standardele etice decurg din sensuri și practici comune, care sunt create și susținute de culturi sau societăți distincte. Judecarea morală și socială este posibilă în limitele acestor grupuri, dar nu dincolo de ele. O societate dată este dreaptă doar dacă viața majorității este trăită într-un anumit fel - care convine membrilor săi. Fiecare societate are propriile standarde, distincte și doar cei din interiorul acesteia sunt legați de aceste standarde și se pot evalua în mod corespunzător ei înșiși.

Naționalismul - Naționaliștii susțin că obligațiile reciproce presante sunt create de către un anumit tip valoros de asociere, națiunea. Am putea avea obligații de ajutor umanitar față de orice comunitate din toată lumea, dar acestea sunt mult mai puțin stricte și presante decât datoriile față de concetățenii

noștri. Împărțirea justiției este o problemă în interiorul națiunilor, dar nu neapărat între ele. Iar o lume-sistem de state-națiune este potrivită pentru a crea justiția pentru toți, în grupurile lor distincte asociative.

Societatea statală - În societatea tradițională, statele sunt considerate ca entități individuale care pot fi de acord asupra intereselor commune reciproce și asupra regulilor de interacțiune, inclusiv asupra normelor morale, în aceeași măsură în care indivizii umani pot face acest lucru. Adesea, această idee de acord între cetățeni este recunoscută ca argumentul contractului social.

Cosmopolitismul - Cosmopolitiștii susțin că o anumită formă de universalism moral este adevărat, și, prin urmare, că toți oamenii, și nu doar compatrioții sau cetățenii, intră în domeniul de aplicare al justiției. Argumentele lor apelează de regulă la coerență:

- morala persoanelor fizice se bazează pe anumite caracteristici semnificative din punct de vedere moral.
- aceste caracteristici sunt împărtășite de către toți oamenii (și nu numai de către membrii unor națiuni, culturi, societăți sau state)
- prin urmare, toți oamenii au o morală valabilă (și granițele dintre națiuni, culturi, societăți și state sunt irparticipantante din punct de vedere moral).

Cosmopoliții consecvențialiști susțin că un criteriu corespunzător al judecării morale a acțiunilor, practicilor sau instituțiilor îl constituie consecințele acestora, și că măsura consecințelor este bunăstarea oamenilor (sau chiar a tuturor creaturilor sensibile). Capacitatea de a experimenta bunăstarea și suferința este, prin urmare, la baza moralei comune. Acest lucru înseamnă că faptul că unii oameni suferă teribil privări de bunăstare, cauzate de sărăcie, creează obligația morală ca oricine este capabil de a -i ajuta să facă acest lucru. Nici distanța fizică dintre bogați și săraci, nici faptul că aceștia sunt de obicei cetățeni din diferite țări, nu are vreo rparticipantantă morală.

Apărătorii cosmopoliți ai drepturilor omului susțin că toți oamenii au drepturi, probabil cele prevăzute în Declarația Universală a ONU a Drepturilor Omului. Se poate argumenta că aceste drepturi creează o obligație pozitivă a bogaților de a oferi ceea ce au ca garanție (de securitate, nivel de trai, etc), în caz contrar, putându-se argumenta că bogații își încalcă obligațiile negative încurajând o ordine mondială care încalcă sistematic drepturile celor săraci.

Nevoia de justiție globală

Nici una din cele cinci poziții principale descrise mai sus, nu este perfect adecvată ordinii mondiale actuale. **Realisti** se plâng că statele care urmăresc viziuni morale utopice prin intervenție și ajutor umanitar, în loc să-și vadă de propriile interese strategice, fac rău cetățenilor și destabilizează sistemul internațional. **Particulariști** obiectează față de distrugerea culturilor tradiționale de către colonialismul cultural, fie sub masca liberalismului economic fie sub aceea de apărare a drepturilor omului. **Naționaliști** deplâng faptul că atât de mulți oameni sunt apatrizi sau trăiesc sub regimuri ineficiente și tiranice. Apărătorii **societății statale** sunt preocupați de statele problematice și de ambițiile imperiale ale celor puternici. **Cosmopoliții** cred că lumea contemporană prost alcătuită nu reușește să se ridice la standardele lor, și că acest lucru ar necesita schimbări considerabile în acțiunile persoanelor înstărite și ale statelor. S-ar putea, de exemplu, să li se ceară să transfere cea mai mare parte din bogăția lor pentru cei săraci. Aceasta ar necesita construirea instituțiilor internaționale capabile să limiteze, sau chiar să substituie, acțiunile în interes propriu ale statelor puternice și corporațiilor. S-ar putea cere ca fiecare dintre noi să facem mult mai mult decât facem majoritatea acum.

Mișcările

Mișcarea pentru Justiție Globală este o mișcare socială largă globalizată opusă celei cunoscute sub numele de "globalizare corporativă" și care promovează egalitatea în distribuirea resurselor economice.

Mișcarea pentru Justiție Globală descrie mulțimea de indivizi și grupuri, adesea menționată ca o "mișcare de mișcări", care pledează pentru regulile unui "comerț echitabil" și care se opune instituțiilor actuale ale economiei globale, cum ar fi Organizația Mondială a Comerțului. Termenul indică în continuare o perspectivă anti-capitalistă și universalistă privind globalizarea, distinctă de cea a adversarilor globalizării a căror politică se bazează pe o apărare conservatoare a suveranității naționale.

Participanții sunt grupuri de studenți, ONG-uri, sindicate și grupuri ale păcii din întreaga lume. O oarecare coordonare a mișcării are loc pe Forumul Social Mondial. Cu toate acestea, deși puterea formală este deseori situată în sud, la nivel mondial, resursele din Nord bazate pe ONG-uri conferă un caracter disproporționat al puterii informale în raport cu aceste organizații populare marginalizate din sud.

Mișcarea se caracterizează prin proteste cetățenești masive și summituri alternative, care au însoțit cele mai multe reuniuni ale G8, Organizația Mondială a Comerțului, Fondul Monetar Internațional, și Banca Mondială.

Mișcarea pentru Justiție Globală pretinde că pune accentul pe solidaritatea transnațională, pe unirea activiștilor din Europa de Sud și de Nord la nivel mondial. Unii au susținut că Forumul Social Mondial este un exemplu excelent în acest sens, aducând împreună activiști din întreaga lume pentru a focaliza pe filosofia comună și pe promovare.

2.6. DISCRIMINAREA DE GEN

Unele concepte de bază

Dacă în anii '70 și '80 femeile activiste vorbeau despre „integrarea femeilor în dezvoltare”, în anii '90 s-a pus accentul pe integrarea problemelor legate de sex ca parte a politicii de dezvoltare și a planificării. Astăzi, se folosesc atât termenul de „drepturile femeii”, cât și cel de „egalitatea sexelor”. Ce înseamnă acești termeni și care este diferența dintre ei? Expresia „drepturile femeii” este utilizată pentru a sublinia că drepturile femeii sunt drepturi ale omului, drepturi la care femeile sunt îndreptățite doar pentru că sunt oameni. Această idee integrează subiectul femeilor în mișcarea drepturilor omului și principiile drepturilor omului în mișcarea femeilor.

Egalitatea sexelor reprezintă un nivel egal de emancipare, participare și vizibilitate a celor două sexe în toate sferele vieții publice și private. Egalitatea sexelor nu trebuie considerată ca opusul diferenței dintre sexe, ci mai degrabă al inegalității dintre sexe. Scopul este de a promova deplina participare a femeilor și bărbaților în societate. Egalitatea sexelor, la fel ca și drepturile omului, trebuie obținută, protejată și încurajată.

Termenul „sex” se referă la rolurile construite social ale femeilor și bărbaților, care le sunt atribuite în funcție de sex. Rolurile sexelor depind așadar de un context socio-economic, politic și cultural special și sunt afectate de alți factori, inclusiv **rasa, originea etnică, clasa, orientarea sexuală și vârsta**. Rolurile sexelor se învață și variază în și între culturi. Spre deosebire de sexul biologic al unei persoane, rolurile sexelor se pot schimba.

„Discuțiile cu privire la socializare și stereotipii au revelat formele „vechi” de socializare și au creat spații pentru noi forme de identitate și individualitate. Apar forme „noi” de socializare, dar acestea pot răspunde unor așteptări stereotipe similare și au consecințe similare celor anterioare. Influențele familiei, școlii și locului de muncă pot să nu mai fie la fel de puternice, dar noile tehnologii informatice și explozia practicilor culturale (în muzica, massmedia și participativitate) le pot lua locul, consolidând puterea socială a bărbaților și menținând subordonarea femeilor.”

Exemple de încălcări ale drepturilor femeii

Violența în familie

Cea mai des întâlnită formă de violență împotriva femeii este violența în familie. Violența în familie a fost considerată timp de mulți ani o problemă privată, în care statul și sistemul judiciar nu se puteau amesteca. Cu toate acestea, violența în familie nu este numai o violare a bunăstării fizice și psihologice a femeilor în cauză și, în consecință, un atac direct asupra drepturilor omului, ci și un delict.

Statisticile arată că este mai probabil ca o femeie să fie bătută, atacată și chiar ucisă de partenerul sau de fostul ei partener decât de o altă persoană.

- În funcție de țara europeană în cauză, între 20% și 50% dintre femei sunt victimele violenței în familie.
- Violența în familie afectează toate sectoarele societății și toate vârstele.
- Violența în familie ia multe forme: fizică, sexuală, psihologică și structurală.
- O femeie din cinci este supusă abuzurilor sexuale într-o etapă a vieții. Vârsta victimelor este cuprinsă între două luni și 90 de ani,
- 98% dintre agresori sunt bărbați, iar 50% sunt bărbați căsătoriți sau care sunt implicați într-o căsătorie de facto sau în concubinaj.
- 70% dintre violuri sunt premeditate și numai 3% dintre agresori sunt dezechilibrați mintal.
- Există o creștere a fenomenului de viol multiplu. Cifrele indică o creștere a numărului de cazuri de abuzuri împotriva fetelor foarte tinere.
- Statisticile sunt sumbre, indiferent de partea lumii asupra căreia ne oprim ... Nici o țară sau regiune nu este scutită de abuzurile în familie.

Acestea sunt date dintr-un raport UNICEF asupra violenței în familie împotriva femeilor și fetelor, publicat în 2000, într-o primă încercare de a stabili dimensiunile globale ale acestui fenomen.

Traficul de femei și fete

În fiecare an, milioane de bărbați, femei și copii devin victime ale traficului de carne vie în întreaga lume, în condiții care ajung până la sclavie. Între aceștia, multe mii sunt tinere femei și fete care au fost ademenite, răpite sau vândute în vederea prostituției sau a altor forme de sclavie sexuală. Procesul este facilitat de globalizare și de tehnologiile moderne. Printre cauzele care stau la baza traficului se numără sărăcia, șomajul și lipsa de educație, care îi obligă pe oameni să își asume riscuri pentru a-și îmbunătăți calitatea vieții. O tendință îngrijorătoare în țările industrializate este „utilizarea forței de muncă ieftine și nedeclarate, precum și exploatarea femeilor și a copiilor în prostituție și pornografie.” Traficul de ființe umane nu este un fenomen nou, dar vânzarea de tinere naive și disperate în vederea sclaviei sexuale a devenit una dintre activitățile criminale cu cea mai rapidă dezvoltare din economia globală. „Traficul se desfășoară între anumite țări în curs de dezvoltare (Africa Centrală și de Nord, America Latină și Asia) și țări de destinație din Occident. Cu toate acestea, cel mai frapant factor este ... creșterea numărului de femei și copii traficați în Uniunea Europeană din țările Europei Centrale și de Est. Se estimează că până la 120 000 de femei și copii sunt traficați în fiecare an în Europa de Vest.” De câțiva ani, traficul de femei și copii – de oameni în general – a devenit o problemă prioritară pe agenda de lucru a Consiliului European.

Mutilarea genitală

Practicarea mutilării genitale a femeilor (MGF) afectează un număr estimat de 130 milioane de fete și femei și predomină în Africa. MGF este o practică culturală care daunează femeilor și care violează drepturile femeilor la viață, integritate corporală, sănătate și sexualitate. Deoarece este practică în special asupra tinerelor fete, mutilarea genitală a femeilor ridică serioase întrebări și asupra drepturilor copiilor. În fiecare an în lume, două milioane de fete sunt circumcise în acest

mod, în plus față de cele 130 de milioane de femei circumcise.

În zonele de conflict

În ultimii ani, episoade de violență împotriva femeilor au fost raportate în Bosnia, Cambogia, Cecenia, Haiti, Peru, Somalia, Sierra Leone, Timorul de Est și de Vest și în alte zone de conflict ale lumii. La un moment dat, comunitatea internațională va trebui să găsească alternative pentru numărul mic de instanțe penale internaționale ad hoc – cum ar fi cele din Iugoslavia și Ruanda. Deși sunt utile și necesare, acestea sunt în mod evident inadecvate și insuficiente pentru a proteja drepturilor femeilor.

Instrumentele internaționale pentru drepturile omului existente

După ce Organizația Națiunilor Unite a organizat prima conferință privind femeile (Mexico City, Mexic, 1975), s-au înregistrat progrese importante în ceea ce privește realizarea egalității dintre bărbați și femei. Fondul de Dezvoltare pentru Femei al Națiunilor Unite a fost creat în 1976 pentru a finanța inovațiile și schimbările din acest domeniu. De la crearea sa, acesta a sprijinit numeroase proiecte și inițiative în țările în curs de dezvoltare, promovând emanciparea politică, economică și socială a femeilor. Primul document obligatoriu din punct de vedere legal, care interzice discriminarea femeilor și obligă guvernele să ia măsuri în favoarea egalității femeilor este Convenția privind Eliminarea Tuturor Formelor de Discriminare a Femeilor („Convenția Femeilor”). Aceasta a fost adoptată în 1979 și a intrat în vigoare în 1981. Scopul convenției este de a elimina toate formele de discriminare a femeilor. Aceasta este definită în art. 1 ca „orice distincție, excludere sau restricție din motive de sex care are drept scop sau efect influențarea sau anularea recunoașterii, beneficierii sau exercitării de către femei, indiferent de starea lor civilă, pe baza egalității femeilor și bărbaților, a drepturilor omului și a libertăților fundamentale în domeniul politic, social, cultural, civil sau orice alt domeniu.” Statele părți sunt obligate să prezinte rapoarte periodice privind respectarea acestei convenții. În ultimul deceniu, a fost inițiată o mișcare globală care să pună în discuție problema limitării drepturilor omului, în care drepturile femeii ocupă o poziție secundară comparativ cu alte chestiuni de drepturi ale omului. În 1999, Adunarea Generală a Națiunilor Unite a adăugat un protocol opțional la „Convenția Femeilor”, care a fost elaborat de Comitetul ONU privind eliminarea discriminării femeilor. Protocolul opțional a intrat în vigoare în anul 2000. Acesta marchează un pas important în protecția drepturilor femeilor, în măsura în care permite femeilor sau grupurilor de femei să prezinte plângeri împotriva încălcării drepturilor omului direct Comitetului privind eliminarea discriminării femeilor. Acesta asigură comitetului capacitatea de a iniția anchete în cazuri grave de încălcări sistematice ale drepturilor femeilor din întreaga lume. Cu toate acestea, forța protocolului este limitată, deoarece statele care îl ratifică au opțiunea de a respinge cererea comitetului de a investiga încălcarea drepturilor femeii pe teritoriul lor. În cadrul Consiliului Europei, problema egalității dintre bărbați și femei este considerată un drept al omului fundamental și ține de responsabilitatea Comitetului director pentru egalitatea între bărbați și femei. Acesta este un organism interguvernamental în cadrul Consiliului, care efectuează analize, studii și evaluări, definește strategii și măsuri politice și, dacă este necesar, decide cu privire la instrumentele legale adecvate.

Cea de-a patra Conferință Mondială a Femeilor, organizată la Beijing, China, a adunat aproximativ 47 000 de femei și bărbați și, până în prezent, rămâne cea mai mare adunare a reprezentanților guvernelor și ONGurilor la o conferință a Organizației Națiunilor Unite. La acest eveniment istoric, 189 de țări au adoptat în unanimitate Declarația de la Beijing și Platforma de Acțiune. Guvernele naționale s-au angajat să promoveze egalitatea sexelor în formularea tuturor programelor și politicilor guvernamentale. Acestea au identificat următoarele 12 domenii critice de preocupare: sărăcia, educația și formarea, sănătatea, violența împotriva femeilor, conflictele armate, economia, puterea și adoptarea de decizii, mecanismele instituționale pentru egalitatea sexelor, drepturile

omului, mass-media, mediul și tinerele fete.

Educatia ... soluția.

Un pas foarte important ar fi să se treacă de la recunoașterea la aplicarea drepturilor. Principala problemă este că definiția utilizată a egalității este foarte restrânsă și se referă la egalitatea de jure, fără a oferi întotdeauna protecție împotriva discriminării. O a doua problemă constă în faptul că femeile au fost în mod tradițional nevoite să rezolve aceste probleme în afara „curentului dominant” al societății. A treia problemă este că femeile ocupă o poziție slabă în structurile de luare a deciziilor în majoritatea țărilor. Toți educatorii în domeniul drepturilor omului trebuie să aprecieze natura sensibilă a viziunii drepturilor omului și să țină seama de diferențele dintre nevoile și reacțiile fiecărei femei. În absența acestei sensibilități, educația în domeniul drepturilor omului ar putea deveni doar o altă formă de manipulare sau oprimare a femeilor. Educația este obiectivul cheie pentru egalitatea sexelor, deoarece presupune modalități prin care societățile transferă norme, cunoștințe și aptitudini. Combaterea violenței din motive de sex și promovarea egalității sexelor necesită educarea și implicarea activă a tuturor sectoarelor societății, în special a tinerilor și tinerelor și a membrilor grupurilor minoritare, de la bun început.

2.7. SCHIMBARI CLIMATICE

Schimbările climatice reprezintă o actualitate: temperaturile cresc, tiparele precipitațiilor se schimbă, ghețarii și zăpada se topesc, iar nivelul mediu global al mărilor crește. Ne așteptăm ca aceste schimbări să continue, iar condițiile meteorologice extreme care conduc la riscuri de genul inundațiilor și a secetei să devină mai frecvente și intensitatea lor să sporească. Impactul asupra naturii, a economiei și a sănătății noastre, asemeni vulnerabilității acestora variază în Europa în funcție de regiune și teritoriu, precum și de sectorul economic afectat.

Este foarte probabil ca încălzirea ce a avut loc începând cu mijlocul secolului al XX-lea să se datoreze în mare parte creșterii observate a concentrației gazelor cu efect de seră (GES) ca rezultat al emisiilor provenite din activitatea umană. Temperatura globală a crescut cu aproximativ 0,8°C în ultimii 150 de ani și se estimează că va crește în continuare.

Depășirea unei creșteri de 2°C în comparație cu temperaturile din epoca preindustrială sporește riscul producerii unor schimbări periculoase pentru sistemele globale umane și naturale. Convenția Cadru a Națiunilor Unite asupra Schimbărilor Climatice a recunoscut ca obiectiv limitarea creșterii temperaturii globale medii în comparație cu perioada preindustrială la valoarea de sub 2°C.

Cum putem atinge acest obiectiv? La nivel global, emisiile gazelor cu efect de seră (GES) trebuie menținute la nivel constant în cursul deceniului actual, urmând a fi reduse până în 2050 cu 50% în comparație cu nivelurile din anul 1990. Având în vedere eforturile pe care trebuie să le depună țările în curs de dezvoltare, Uniunea Europeană susține obiectivul de a-și reduce emisiile de gaze de seră cu o valoare între 80% și 95% până în anul 2050 (în comparație cu 1990).

Chiar dacă politicile și eforturile de a reduce emisiile vor fi încununate de succes, anumite schimbări climatice vor fi inevitabile. Din acest motiv este nevoie și de strategii și acțiuni de adaptare la impactul acestora.

Impact și vulnerabilități

Cele mai mari creșteri de temperatură se înregistrează în Europa în partea sudică a continentului și în

regiunile arctice; iar cele mai pronunțate scăderi ale cantității precipitațiilor tot în partea sudică, creșterile caracterizând nordul și nord-vestul continentului. Creșterile prognozate ale intensității și frecvenței valurilor de căldură și a inundațiilor, precum și modificările ce vor surveni în distribuția unor boli infecțioase și a polenului vor produce efecte negative asupra sănătății umane.

Schimbările climatice constituie și o presiune adițională asupra ecosistemelor, ceea ce duce la deplasarea spre nord și spre zonele de altitudine mai ridicată a multor specii de plante și animale. Ele afectează în mod negativ agricultura, industria forestieră, producerea energiei electrice, turismul și infrastructura în general.

Printre regiunile europene deosebit de vulnerabile în fața schimbărilor climatice se numără:

- Sudul Europei și bazinul mediteranean (datorită sporirii valurilor de căldură și a frecvenței secetelor);
- zonele muntoase (datorită topirii în zone din ce în ce mai extinse a zăpezii și a gheții);
- zonele de coastă, deltele și luncile inundabile (datorită creșterii nivelului mărilor și a sporirii frecvenței precipitațiilor abundente, a inundațiilor și a furtunilor);
- nordul îndepărtat al Europei și regiunea arctică (datorită creșterii temperaturilor și a topirii gheții).

Cauzele schimbărilor climatice provocate de om

Gazele cu efect de seră (GES) sunt emise deopotrivă ca urmare a unor procese naturale și a activităților umane. Cel mai frecvent GES prezent în atmosferă sunt vaporii de apă. În urma activităților umane sunt emise în atmosferă cantități considerabile din alte GES, crescând concentrația atmosferică a acestora – intensificând, prin urmare, efectul de seră și încălzind clima.

Sursele principale ale GES produse de om sunt:

- arderea combustibililor fosili (a cărbunilor, țițeiului și a gazelor naturale) în producerea energiei, transporturi, industrie și în gospodărie (CO_2);
- agricultura (CH_4) și schimbările în utilizarea terenurilor cum ar fi defrișările (CO_2);
- depozitarea deșeurilor menajere (CH_4);
- folosirea gazelor industriale fluorurate.

Politici europene

O serie de inițiative ale UE au ca scop reducerea emisiilor de GES:

- Ratificarea Tratatului de la Kyoto care prevede ca 15 dintre statele membre ale Uniunii Europene (UE 15) să-și reducă la nivel colectiv emisiile în perioada 2008–2012 cu 8% în comparație cu anul 1990;
- îmbunătățirea continuă a eficienței energetice a unei arii largi de echipamente și aparate electrocasnice;
- crearea de obligații legale cu privire la folosirea energiei regenerabile cum ar fi energia eoliană și solară, cea a apei și de biomasă, precum și a combustibililor regenerabili pentru transport cum ar fi biocombustibilii;

- susținerea elaborării tehnologiilor pentru captarea și stocarea dioxidului de carbon (CSC) pentru a capta și stoca dioxidul de carbon (CO₂) emis de centralele termoelectrice și de alte capacități industriale de scară largă;
- întreprinderea unor acțiuni pe baza Sistemului de Comerț cu Emisii (EU ETS), principalul instrument al UE de reducere a emisiilor de GES provenite din activități industriale.

Pachetul legislativ al UE din 2009, referitor la climă și energie, reprezintă un set de norme obligatorii ce vizează implementarea obiectivelor 20-20-20 până în anul 2020, și anume: reducerea emisiilor de GES ale UE cu cel puțin 20% față de nivelul din anul 1990; acoperirea necesarului de energie a UE în proporție de 20% din resurse de energie regenerabilă și reducerea cu 20% a utilizării primare a energiei în comparație cu nivelurile preconizate.

În afară de acestea, UE a pus pe prim plan adaptarea la schimbările climatice în ceea ce privește politicile sale; până în anul 2013, o strategie amplă de adaptare la schimbările climatice va fi implementată în cadrul UE care va crește rezistența Europei față de schimbările climatice. În 2012, UE va lansa un sistem informațional nou dedicat impactului, vulnerabilităților și adaptării la *schimbările climatice*.

Cap. 3. EDUCAȚIA GLOBALĂ

Ce este educația globală?

Concepută ca un instrument care facilitează înțelegerea fenomenelor globale, relaționarea acestora, stabilirea conexiunilor între procesele și situațiile de fapt de la nivel mondial și cele de la nivel național sau local, **educația globală** reprezintă primul pas în procesul de formare a competențelor necesare participării responsabile într-o lume multiculturală, diversă și interdependentă, pe baza utilizării cunoștințelor, abilităților și atitudinilor acumulate printr-o varietate de experiențe educaționale de analiză, de explorare, de valorizare a diferențelor și asemănărilor, ca punct al demarării procesului de schimbare.

Educația globală operează cu informații referitoare la complexitatea și interdependența evenimentelor la nivel mondial, la fenomene socio – geografico – politice, la relațiile dintre culturile tradiționale și tendințe culturale actuale, la mișcările sociale care au generat și modelat sistemul mondial prezent. Studiul acestora, identificarea legăturilor dintre ele și modalitatea în care se influențează reciproc presupun cercetare, gândire critică, comparativă și creativă în procesul găsirii unor soluții realiste și viabile. Totodată, învățarea globală activează valori și atitudini, ca: deschiderea către noi oportunități, idei și moduri de gândire, empatia și valorificarea abordărilor din multiple perspective, conștiința identității naționale și globale, necesare formării unui comportament asertiv la opinii, la dialog, la opinie documentată, la toleranță și discurs.

3.1 Educația globală - competențe de bază

- Cunoștințe teoretice despre diferitele perspective asupra globalizării, dezvoltării durabile, teoriei postcoloniale, precum și cunoștințe de bază despre teorii, stiluri și metode de învățare;
- Cunoștințe despre competențe, aptitudini, abilități și valori care să fie promovate în Educația Globală;
- Abilitatea de a folosi o varietate de metode și instrumente în contexte educaționale în conformitate cu nevoile participanților, cu accent pe metode interactive, participative și orientate către acțiune;
- Capacitatea de a transpune în practică varietatea tematică a EG prin planificarea, implementarea și evaluarea unor activități educaționale;
- Capacitatea de a comunica cu persoane care provin din culturi diferite și au experiențe diferite, precum și capacitatea de a lupta împotriva stereotipurilor și prejudecăților legate de diferite culturi și comportamente;
- Capacitatea de gândire critică și reflecție asupra propriei persoane ca și facilitator;

Capacitatea de a încuraja învățarea transformativă – procesul de reflecție critică asupra propriilor experiențe și opinii din trecut, analiza propriului sistem de valori, identificarea de alternative în vederea unei posibile schimbări a sistemului de referințe care să producă un nou mod de gândire. Învățarea transformativă promovează o modalitate nouă de percepție a lucrurilor, astfel conducând către acțiuni mai juste și mai conștiente pentru o lume mai corectă și sustenabilă.

De ce este nevoie de educația globală?

Populația lumii se confruntă cu o nouă ordine mondială care implică:

- Contactul cu oameni de rase, limbi, etnii, categorii socio-economice diferite;

- Confruntarea cu probleme de sănătate grave, inechități între națiuni, degradarea mediului, suprapopularea, migrații transnaționale, naționalismul etnic, și declinul statului-națiune

Educația globală are capacitatea de a a-i ajuta, în special pe tineri,

- să înțeleagă și să funcționeze eficient în contexte economice, sociale și culturale noi;
- să fie capabili să înțeleagă noțiunea de globalizare și importanța educației globale.

3.2 EDUCAȚIA GLOBALĂ – REPERE METODOLOGICE

1.Scop și obiective

Educația globală definește o abordare educațională pozitivă și integrată al cărei **scop** este acționarea în vederea asigurării condițiilor pentru instaurarea unei lumi durabile și sigure, pe baza analizării problemelor sociale și economice, a diversității culturale și a strategiilor de instituire a păcii.

Obiectivele majore ale educației globale urmăresc:

- Înțelegerea proceselor complexe care determină violența, conflictele la nivel individual, de grup, național și global; cunoașterea modalităților de rezolvare a acestora și implicarea în eliminarea și prevenirea lor;
- Dezvoltarea abilităților personale și sociale necesare conviețuirii în armonie cu ceilalți,
- Formarea comportamentului proactiv bazat respectarea drepturilor omului,
- Crearea și dezvoltarea comunității de învățare în care participanții și formatorii se motivează reciproc pentru a lucra împreună în vederea înțelegerii problemelor sociale cu care se confruntă și identificării soluțiilor potrivite capabile de aplicabilitate.

2. Cunoștințe, abilități, atitudini și valori

2.1. Curriculum, cunoștințe și abilități

Specificitatea curriculumului educației globale constă, în principal, în importanța pe care multiplicatorii de educație globală o acordă subiectelor care:

- determină cooperarea internațională și sensul responsabilității globale;
- oferă oportunități de învățare diverse referitoare la dimensiunile viitorului;
- stimulează gândirea critică și implicarea participanților în forme necondiționate;
- conduc la rezultate ce reflectă conexiunea între „CE” și „CUM” să predai și să înveți, dincolo de simpla abordare și înserare a temelor referitoare la problemele contemporane și rezolvare a lor în cadrul unor obiecte de studiu.

Cunoștințele frecvent asociate educației globale se subsumează următoarelor concepte:

- **Conflictul** (investigarea unei varietăți de conflicte: istorice, contemporane, personale, globale; modalități de soluționare a acestora în maniere non-violente etc.);
- **Pacea** (investigarea păcii atât ca stare, cât și ca proces; studii de caz: persoane, instituții, organizații care militează pentru promovarea și instaurarea păcii etc.);
- **Justiția** (respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale; statutul de militant și observator al acestor realități);
- **Puterea** (puterea, efectele ei, democrația și participarea democratică etc);
- **Schimbarea socială și continuitatea** (investigare proceselor de schimbarea socială, valoarea

și efectele lor la diverse niveluri: micro și macro contextuale);

- **Genul** (investigarea discriminării din perspectivă istorică și în context contemporan, evoluția viitoare a acestui fenomen, micro și macro perspective);
- **Grupul etnic** (discriminarea bazată pe etnicitate; înțelegerea fundamentului istoric, rasismul, xenofobia, violența, dimensiuni micro și macro contextuale);
- **Ecologia** (investigarea problemelor ecologice la nivel local, regional, global; provocări, oportunități și provocări contemporane);
- **Interdependența** (investigarea impactului deciziilor și acțiunilor unor grupuri la diferite niveluri; interdependența populației bazată pe comunicare și mediu);
- **Viitorul** (investigarea alternativelor viitorului, a implicațiilor diverselor opțiuni, a posibilităților de conturarea a unei lumi mai sigure).

În general, cunoștințele trebuie prezentate într-o manieră care să întărească legătura cu realitatea:

- de la nivelul local la cel global;
- de la cazul/perspectiva personală la cea colectivă;
- de la emoțional la rațional

Se recomandă ca alegerea subiectelor de dezbatere:

- să permită analizarea perspectivei temporale tridimensionale a problemei: trecut, prezent, viitor,
- să determine procesul dezbaterii (să conțină elemente controversate);
- să determine procese comparative (situația problemei în discuției așa cum apare și în alte țări);
- să conțină elemente mutabile capabile de devenire;
- să determine implicarea necondiționată.

Abordarea acestor concepte presupune formarea următoarelor **abilități**:

- **Gândirea critică** (abordarea problemelor în mod critic entru recunoașterea și respingerea îndochinării și manipulării);
- **Empatia**
- **Cooperarea**
- **Asertivitatea** (capacitatea de comunicare clară într-o manieră non-agresivă);
- **Abilitatea socială** (abilitatea de a influența procesul de luare a deciziei în baza unor cunoștințe unanim cunoscute, în mod constructiv și nondiscriminatoriu).

2.2. Atitudini și valori

Educația globală urmărește promovarea și interiorizarea **valorilor**, ca: respect, libertate, drept, pace, egalitate, solidaritate, prin formarea și externalizarea unor **atitudini** de auto-respect, respect pentru ceilalți, interes pentru probleme globale, abordare critică, implicare și acțiune constructivă, reponsabilitate socială.

3. Abordarea pedagogică și metode

Strategiile pedagogice frecvent utilizate în predarea educației globale se disting prin:

- centrarea pe participant – nu numai în ceea ce privește metodele, ci și interesele de cunoaștere ale acestuia;
- utilizarea dialogului – actul dialogic implică un proces continuu de explorare critică și creativă a lumii;
- promovarea relaționării cunoștințelor;
- dezvoltarea gândirii critice
- promovarea valorilor și formarea atitudinilor,
- promovarea abordării holistice a problemelor,
- identificarea nevoilor comunității.

În general, strategia pedagogică specifică educației globale include un proces de pregătire, reflecție, contribuție personală la abordarea temei supuse discuției, astfel încât toți participanții la activități să evalueze nevoile/cauzele generatoare ale unor fenomene, să dezvolte propuneri, să creeze planuri de acțiune și să împărtășească rezultatele acțiunilor lor.

Metodele selectate în procesul educațional urmăresc atingerea obiectivelor exprimate prin verbe ca: a identifica, a înțelege, a analiza, a argumenta, a sintetiza, a aplica, a acționa, a evalua. Astfel, metodele trebuie să fie:

- interesante, atractive, motivante, provocatoare, participative, diverse,
- să determine identificarea informațiilor credibile;
- să stimuleze simularea, reflecția, gândirea critică, implicarea, asumarea responsabilității,
- să învețe și să educe în același timp,
- să promoveze dialogul și respectul pentru opiniile participanților;
- să promoveze valorile.

4. Activități – planificare, organizare și evaluare

4.1. Planificarea activităților: perspectivă, resurse, cooperare

Activitățile din sfera educației globale pornesc de la premiza parteneriatului, a valorizării experienței fiecărui partener, a comunicării clare, a înțelegerii depline a rolului asumat și a responsabilizării. Pe scurt, nu trebuie neglijat potențialul nici unui posibil partener, nu trebuie emise presupuneri asupra cunoștințelor și abilităților sale și se recomandă ca atunci când ai dubii, este mai bine să întrebi.

Oganizarea activităților presupune urmărirea câtorva pași esențiali în atingerea succesului:

- implicarea potențialilor parteneri și planificarea activităților din timp;
- verificați dacă s-a mai realizat vreo activitate similară și care a fost impactul acesteia;
- evitați repetarea activităților fără impact;
- flexibilitate și receptivitate la ideile noi;
- valorificați creativitatea fiecărui membru al echipei și al fiecărui partener;
- valorificați toate resursele; acestea trebuie să fie pozitive, și nu stereotipe, definitorii sau cu valoare de „adevăr absolut”;
- resursa umană este esențială. Evaluați competențele și abilitățile tuturor

partenerilor/membrilor echipei și atribuiți-le sarcini în conformitate cu potențialul lor.

- proiectarea activităților în conformitate cu etosul participanților, instituției, comunității și cu nevoile beneficiarilor;
- faceți activitățile cunoscute la nivelul comunității. De aceea este atât de important partenerul mass media!
- activitățile trebuie să producă efecte, cel puțin idei de soluții pentru ameliorarea situației pentru care au fost destinate;
- precizați clar responsabilitățile tuturor membrilor;
- comunicați, cooperați și informați – vă reciproc asupra stadiului realizării activităților pentru menținerea spiritului echipei, pentru creșterea încrederii și stimularea emulației. Comunicarea directă este mult mai eficientă decât orice raport scris;
- activitățile nu trebuie să fie numai participative și atractive, ci se recomandă ca să ofere și spațiu de reflecție și să fie provocatoare. În acest sens, acestea trebuie să pregătească beneficiarii pentru participarea activă.
- nu trebuie diminuată dimensiunea plăcută, optimistă a activităților pentru a deschide perspective pozitive.

Activitățile trebuie realizate în baza unei platforme (un program cadru de acțiune realizat de parteneri reprezentând diferite zone sociale) sau a unei rețele de parteneri, astfel încât să dezvolte cooperarea între sectorul guvernamental, non-guvernamental, comunitate și media.

4.2. Evaluarea – responsabilitate, implicare, rezultate, autoevaluare, îmbunătățire

De ce evaluăm?

- pentru a cunoaște care este stadiul de pornire și cum se poate acționa pe mai departe;
- pentru a cunoaște performanțele și progresele;
- pentru identificarea deficiențelor sau disfuncționalităților și elaborarea strategiilor corective, inclusiv a unor programe compensatorii sau remediale, în cazul rezultatelor nesatisfăcătoare;
- pentru îmbunătățirea performanțelor celor evaluați;
- pentru realizarea unei selecții;
- pentru certificarea nivelului de cunoștințe și a competențelor participanților la finalul activității educaționale

Evaluarea reprezintă etapa cheie în atingerea succesului real al activităților.

- Evaluarea inițială a stării de fapt pe care activitățile trebuie să o amelioreze prezintă necesităților beneficiarilor, scoate la iveală necesarul de expertiză și oferă imaginea de ansamblu a rezultatelor. În funcție de expertiza fiecărui partener, aceștia își asumă responsabilități în rezolvarea sarcinilor.
- Organizarea activităților depinde de evaluarea inițială. Planificarea și proiectarea acestora trebuie să includă termene de realizare și indicatori măsurabili la finalizarea fiecărei etape. De aceea, calendarul activităților trebuie să cuprindă și stagii de evaluare intermediară care trebuie să pună accentul pe proces (indicatorii de proces) și performanță (rezultate).
- Evaluarea finală oferă posibilitatea analizării activității echipei și a fiecărui membru al acesteia, a autoevaluării, a proiectării activității ulterioare. Se recomandă a se evita

minimalizarea activității unora și supraaprecierea activității altora. Aprecierile trebuie prezentate într-o manieră care să stimuleze implicarea ulterioară a participanților, asumarea de noi responsabilități și realizarea unei munci de calitate.

- Se recomandă ca la sesiunea de evaluare să fie invitați și beneficiarii, reprezentanții media pentru a -și prezenta propriile opinii referitoare la eficiența și adecvarea activităților la situația care urma să fie ameliorată.
- Ar fi recomandabilă organizarea unei sesiuni de tip *Follow – up* la o anumită perioadă de timp de la finalizarea activităților pentru a observa efectul pe termen mediu pe care l-a produs proiectul. În acest fel, se poate confirma încă o dată eficiența/ineficiența acțiunilor realizate.

3.3 TEMATICA GENERALĂ A EDUCATIEI GLOBALE

Tematica generală a educației globale are în vedere diferite forme de existență și modele de comportament din întreaga lume. Este importantă deoarece analizează individul nu doar în comunitatea sau societatea din care face parte, ci și în lumea ca întreg. Educația globală îi ajută pe tineri să evalueze impactul propriilor acțiuni și să ia în considerare responsabilitățile lor individuale. Institutul de Educație Globală, organizație non-guvernamentală și non-profit a Națiunilor Unite, a fost fondat în 1984 ca Universitatea pentru Pacea Lumii (engleză World Peace University). Scopul declarat al institutului este de “a sprijini crearea unei lumi în care pacea și hrana suficientă să devină un mod de viață, în care există responsabilitatea față de mediu, în care predomină dreptatea socială și în care individul obține cel mai înalt grad de auto-realizare (auto-împlinire) într-o comunitate a cooperării”.

Cele 16 teme globale sunt:

1. Drepturi generale ale omului
2. Copii
3. Cetățenie
4. Democrație
5. Discriminare și xenofobie
6. Educație
7. Mediu
8. Egalitate de gen
9. Globalizare
10. Sănătate
11. Securitate umană
12. Media
13. Pace și violență
14. Sărăcia
15. Drepturi sociale
16. Sport

Educația pentru cetățenie

Educația pentru cetățenie promovează formarea tinerilor ca cetățeni activi și responsabili. În 1997,

Consiliul Europei a inițiat Proiectul *Educația pentru cetățenie democratică* (ECD), iar raportul acestui proiect, din iunie 2000, subliniază importanța dreptății sociale și a egalității în drepturi pentru cetățeni. T. H. Marshal, în cartea sa "Cetățenia și clasa socială" (Editura Universității Cambridge, 1950), sugera că cetățenia poate fi eficace doar atunci când asigură accesul la trei tipuri principale de drepturi. Astfel, autorul identifica trei componente ale cetățeniei:

- componenta civilă, care include drepturile referitoare la libertatea individuală;
- componenta politică – de ex. dreptul la participare în exersarea puterii politice și de a vota și a fi ales în instituții parlamentare;
- componenta socială a cetățeniei, care se referă la drepturile la un standard decent de viață și la accesul egal la educație, sănătate, locuință și un venit minim.

Educația personală și socială

În multe țări, există unele dimensiuni ale educației care abordează rolul individului în societate și ajută la pregătirea tinerilor pentru unele "provocări" personale cu care se vor confrunta. Acestea se pot suprapune cu educația pentru cetățenie care abordează, de asemenea, aspecte ale vieții individului, legate de petrecerea timpului liber – sport, cluburi și asociații, muzica, arte și alte forme de cultură. Acest tip de educație poate aborda și problematica relațiilor personale. Ea este strans corelată cu educația pentru drepturile omului care intervin în aceste aspecte în două moduri principale: în primul rând, dezvoltarea personală și relațiile personale au valoare morală și socială și trebuie orientate de valorile drepturilor omului; în al doilea rând, dreptul de a participa la viața culturală este stipulat în Declarația Universală a drepturilor omului (DUDO), precum și în alte tratate internaționale.

Educația pentru valori / Educația morală

Educația pentru valori este de asemenea o componentă a curriculum-ului școlar în diferite țări și, în cele mai multe situații, pune două probleme fundamentale: ce valori trebuie să promoveze o astfel de educație și cum ne putem asigura că aceste valori nu sunt prea puțin reprezentate, în particular, pentru cultura noastră? Acestea sunt probleme comune cu care se confruntă cei care lucrează în acest domeniu al educației, iar drepturile omului oferă o modalitate adecvată de abordare. Nu numai că drepturile omului sunt bazate pe valori comune majorității culturilor și religiilor, ci sunt și recunoscute ca fiind universale de aproape toate țările lumii. Nimeni nu poate fi criticat pentru educația în spiritul valorilor drepturilor omului!

(DUDO, Articolul 27)

"Cel mai mare pericol astăzi este indiferența. Știi, dar să nu acționezi înseamnă să consimți asupra nedreptăților. Planeta a devenit o lume mică. Ceea ce se întâmplă în alte țări ne privește/ne afectează." (Elie Wiesel)

Educația interculturală

Există o legătură firească între educația globală și educația interculturală, care privește modul în care interacționăm cu alte culturi, societăți sau grupuri sociale. Toate societățile de azi se caracterizează printr-un grad crescând de multiculturalism și de diversitate culturală, ceea ce face recunoașterea și respectarea drepturilor minorităților din ce în ce mai importante. Ne-am văzut nevoiți să re-evaluăm

vechile concepții ale societăților naționale ca entități culturale omogene: procesul de integrare europeană și de creștere a interdependențelor economice și sociale dintre diferite regiuni ale lumii au făcut ca aceste notiuni să nu mai fie de actualitate.

Chiar și în acele părți ale lumii care nu se confruntă cu imigrarea, conflictele existente se explică mai degrabă prin neînțelegerea faptului că diferiți oameni și diferite moduri de viață pot co-exista în aceeași societate. Conflictele din Irlanda de Nord, din fosta Iugoslavie și din diferite zone caucaziene reprezintă ilustrări triste ale incapacității de a respecta și a trăi împreună cu alte culturi.

Educația interculturală este un mod eficient de a aborda fenomenul modern al rasismului, al discriminării rasiale și intoleranței.

Directoratul pentru Tineret și Sport, în special prin intermediul Fundației și al Centrelor Europene pentru Tineret, au adus o contribuție importantă în domeniul educației interculturale.

Campania împotriva rasismului, xenofobiei, anti-semitismului și intoleranței – “Toti diferiti, toti egali” – a fost o replică la creșterea ostilității rasiale și a intoleranței între grupurile minoritare. Campania a urmărit “să adune oamenii și să dea un impuls luptei împotriva tuturor formelor de intoleranță”.

Pachetul educațional “Toti diferiti, toti egali” a fost realizat pentru a-i ajuta pe tineri și pe multiplicatori să contribuie la această campanie. Au fost identificate două direcții majore ale educației interculturale:

- dezvoltarea capacității tinerilor de a recunoaște inegalitățile, nedreptatea, rasismul, stereotipurile și prejudecățile
- dobândirea cunoștințelor și a abilităților de a se acționa pentru rezolvarea acestor probleme ori de câte ori se confruntă cu acestea în societate.

Principiile și obiectivele educației interculturale au fost realizate și prin intermediul învățării interculturale – un termen mai des folosit în educația non-formală, în special în activitățile de tineret.

Toti diferiti, dar nu indiferenti!

“Educația interculturală propune activități care ajută la descoperirea relațiilor reciproce și la depășirea barierelor.” (Pachetul educațional “Toti diferiti, toti egali”)

Educația pentru dezvoltare

Educația pentru dezvoltare este strâns legată de educația globală și pune accent în special pe a treia generație de drepturi – dezvoltarea durabilă, dreptul la un mediu sănătos și la pace. De asemenea, acordă mare importanță interacțiunii dintre diferite societăți și metodelor de dezvoltare. Educația pentru dezvoltare propune o abordare holistică, bazată pe o concepție despre lume ca un întreg intercorelat și orientată către viitor.

Asociația Educației pentru Dezvoltare este o organizație britanică, activă în acest domeniu de mai bine de 10 ani. Aceasta definește educația pentru dezvoltare ca învățare pe tot parcursul vieții (învățare permanentă), care:

- analizează legăturile dintre popoarele “dezvoltate” din Nord și cele “în curs de dezvoltare” din Sud, ajutându-i pe oameni să înțeleagă conexiunile dintre viețile lor și ale celor din întreaga lume;
- promovează înțelegerea factorilor economici, sociali, politici și de mediu care le influențează

viatile;

- dezvolta capacitati, atitudini si valori care îi ajuta pe oameni sa lucreze împreuna, sa actioneze pentru schimbare si sa aiba controlul asupra propriei vieti.

“Educatia trebuie sa duca la dezvoltarea adecvata, intelectuala si emotionala, a individului. Trebuie sa dezvolte sentimentul responsabilitatii sociale si solidaritatea cu grupurile defavorizate si sa conduca la observarea principiilor egalitatii în viata cotidiana.” (Recomandarea UNESCO privind educatia pentru înțelegere internationala, pace si cooperare si educatia privind drepturile si libertatile fundamentale ale omului.)

Educatia pentru mediu

Cautarea unor metode de dezvoltare durabila reprezinta unul dintre scopurile-cheie ale educatiei pentru dezvoltare si conduce în mod firesc la preocuparea privind situatia mediului în viitor. Din aceasta perspectiva, problemele legate de dezvoltarea economica viitoare –

îndeosebi a tarilor în curs de dezvoltare – trebuie analizata si echilibrata din perspectiva costului pe care omenirea si natura în ansamblu îl suporta. Educatia pentru mediu aduce aceste probleme în atentia publicului si încurajeaza grija si respectul pentru resursele naturale ale lumii. Ea se afla în strânsa legatura cu drepturile omului. Din moment ce viata omenirii depinde de un mediu sanatos si echilibrat, preocuparea pentru drepturile omului din întreaga lume si pentru drepturile generatiilor viitoare, aduce în prim-plan problematica mediului. În prezent, unii vorbesc chiar despre necesitatea recunoasterii oficiale a dreptului la mediu.

“Nu exista o cale catre pace. Pacea este calea.” M. K. Gandhi

Educatia pentru pace

Resursele naturale ale lumii nu au fost egal distribuite. Ele au fost, si fara îndoiala vor continua sa fie, o sursa de conflicte violente între societati si persoane diferite. Din nefericire, exista si alte surse de conflicte. Educatorii pot fi interesati de moduri mai echitabile si mai sensibile de distribuire a resurselor pamântului, ca mod de a rezolva unele dintre conflictele din lume, dar atentia lor se va îndrepta probabil mai puțin spre conflicte, ci mai mult spre cauzele lor. Educatia pentru pace se bazeaza pe o conceptie despre pace care nu se reduce la absenta razboiului: pacea poate fi obtinuta prin cautarea dreptatii si prin înțelegerea formelor structural de exploatare si injustitie.

Sunt putini oamenii care ar avea nevoie sa fie convinsi de necesitatea educatiei pentru pace – pentru o mai buna înțelegere a conflictelor, pentru respectul între oameni care ar diminua posibilitatea conflictelor violente si pentru dezvoltarea capacitatilor de a transforma potentialele situatii periculoase într-unele pacifiste. Lumea are nevoie de dreptul natural/sincer la viata al oricarei fiinte umane si respectul natural/sincer fata de oricine, chiar si fata de ceicare au gresit. Educatia pentru toleranta, pentru înțelegere interculturala si, fundamental, educatia în spiritul naturii universale si inseparabile a drepturilor omului constituie calea importanta catre acest scop.

Perioada 2001 – 2010 a fost declarata *Decada internationala pentru o cultura a pacii si non-violentei pentru copiii lumii* (Natiunile Unite, Doc A/RES/53/25). Asociatia Internationala de Cercetare pentru Pace, înfiintata cu sprijinul UNESCO, are o *Comisie de educatie pentru pace*, care aduna la un loc educatorii care activeaza pentru promovarea unei culturi a pacii.

Educatia juridică

Este poate cea mai “formala” dintre dimensiunile educatiei discutate pâna acum, dar educatia juridica nu înseamna doar învățarea despre legislatia existenta, ci înseamna dezvoltarea respectului pentru lege si pentru principiile fundamentale ale dreptatii, expuse în tratatele internationale privind drepturile omului.

Cap 4 EDUCAȚIA ADULȚILOR – METODE SPECIFICE ACTIVITĂȚILOR NON-FORMALE

4.1. DEFINIȚII ȘI CONTEXT

Învățarea formală se desfășoară într-un cadru organizat și structurat, dedicat în mod specific învățării, și în general conduce la acordarea unei calificări, de obicei sub forma unui certificat sau a unei diplome. Ea include sistemele de educație generală, de formare profesională inițială și de învățământ superior.

Învățarea non-formală este învățarea realizată într-un mediu formal de educație, dar care nu determină, în general, obținerea unei calificări sau diplome. De obicei, implică cursuri, ateliere, conferințe sau seminarii. Ea poate include programe de însușire a unor competențe profesionale, de alfabetizare a adulților sau programele de educație de bază a persoanelor care au părăsit timpuriu școala. Printre cazurile foarte des întâlnite de învățare non-formală se numără cursurile de formare la locul de muncă, prin care întreprinderile actualizează și perfectionează competențele angajaților lor (cum ar fi competențele TIC), învățarea on-line structurată (de exemplu prin utilizarea resurselor educaționale deschise) și cursurile organizate de organizațiile societății civile pentru membrii lor, pentru grupul lor țintă sau pentru publicul general.

Învățarea informală este învățarea care rezultă din activitățile zilnice legate de munca, viața de familie sau petrecerea timpului liber. Ea nu este organizată sau structurată în ceea ce privește obiectivele, timpul sau sprijinul acordat procesului de învățare. Învățarea informală poate fi involuntară din punctul de vedere al persoanei care învață. Rezultatele învățării obținute prin învățare informală pot fi competențele dobândite prin experiențe de viață și profesionale. Se pot cita ca exemple competențele de gestionare a proiectelor sau competențele TIC dobândite la locul de muncă; limbile străine învățate și competențele interculturale dobândite în cursul unei șederi în străinătate; competențele TIC dobândite în afara activității profesionale, competențele obținute prin activități de voluntariat, activități culturale sau sportive, activități de animație pentru tineret și activități desfășurate în propria familie (de exemplu îngrijirea unui copil).

Un pic de istorie...

Un scurt istoric ne duce către sfârșitul anilor '60 și începutul anilor '70, perioadă care marchează atenția crescută acordată la nivel internațional educației non-formale. Diferiți autori au făcut referire la importanța acesteia și au descris diferite perspective de abordare. Dintre aceștia, Tight (apud Smith), susținea că educația non-formală se referă la recunoașterea „importanței educației, învățării și formării, care se întâmplă în afara instituțiilor cu rol dedicat”, iar autori precum Coombs & Ahmed (apud Rogers) ofereau în 1974 o clasificare a tipurilor de educație (non-formală, informală și formală), idee - preluată mai târziu de diferiți actori importanți cu rol de decizie la nivel internațional - care și-a făcut loc în discursul și documentele de politici educaționale actuale din diferite țări. Din perspectiva educației non-formale, Tight (apud Smith) numește câteva caracteristici ale acesteia, printre care rparticipantanța în raport cu nevoile diferitelor grupuri țintă specifice, obiectivele clar definite și flexibilitatea în maniera în care sunt organizate activitățile sau alese metodele.

Argumentarea importanței educației non-formale în contextul educațional general este interesant realizată și de către Fordham (apud Smith). Acesta adaugă educației perspectiva economică, dincolo de orice aspecte ce țin de școală, ca și instituție. Este astfel adusă în prim-plan nevoia corelării educației cu piața muncii și dificultatea adaptării sistemului formal de educație la schimbările socio-economice ale perioadei respective, un rol important revenind astfel altor tipuri de învățare, cu accent pe educația non-formală. Tot Fordham (apud Smith) susține importanța implicării directe a grupului țintă (a celor care învață) în planificarea și organizarea conținuturilor curriculare, pe baza principiului „de jos în sus” (en. bottom up) într-un context social dat și asupra căruia aceștia pot exercita ulterior influență și genera schimbarea.

Pășind către anii '90, UNESCO (1997) definea educația non-formală ca fiind constituită din „orice activități educaționale organizate și susținute care nu corespund exact a ceea ce numim educație formală. Aceasta poate fi realizată în cadrul sau în afara instituțiilor de educație și se adresează persoanelor de toate vârstele (...) Educația non-formală nu urmează un sistem ierarhizat și poate diferi ca durată, fără a implica în mod obligatoriu certificarea rezultatelor învățării”.

Tot în acest sens, glosarul terminologic propus de Cedefop (2011), descrie învățarea în contexte non-formale ca fiind văzută, printre altele, ca un tip semistructurat de învățare, ceea ce reflectă modalitatea în care procesul se referă la nevoia celui care învață dar și intenția persoanei de a participa la procesul de învățare.

Din ce cauză Europa insistă asupra învățării non-formale?

Interesul instituțiilor europene pe tema educației a rezultat indirect din anumite puncte de plecare sociologice și economice, dar și din anumite valori ale Europei moderne.

Ce înseamnă aceasta, de fapt?

Răsfoind multe din documentele importante, rapoarte de la întâlniri, seturi de recomandări ale unor departamente importante ale Consiliului European, deseori veți găsi următoarele cuvinte care apar frecvent:

- economia modernă bazată pe cunoaștere (Knowledge-Based Economy)
- societatea modernă multiculturală (Multicultural Society)
- promovarea egalității și tendința spre integrarea socială a tuturor părților societății – incluziunea socială (Social Equality and Social Inclusion) sau
- conceptul de educație care constă în învățarea pe tot parcursul vieții (Lifelong Learning Process).

Pe scurt, Europa se confruntă cu provocările epocii moderne, care constau în schimbarea conceptului economic, dar și în schimbarea componenței societății, care acum este multietnică în multe țări ale Europei. Ca o consecință inevitabilă a acestor schimbări, se ajunge la schimbarea conceptului de educație, care se transformă într-unul modern ce presupune “învățarea pe tot parcursul vieții”.

Europa își exprimă convingerea că educația formală nu mai este capabilă să dea răspunsuri la aceste provocări folosind exclusiv forțele și valorile proprii, ci are nevoie de “o fortificare în sensul

practicării educației non-formale” (Raportul Comitetului de Cultură și Educație din cadrul Consiliului Europei, anul 1999).

Sistemul educațional românesc actual caută să se integreze în cadrul mai larg al obiectivelor *Summit-ului de la Lisabona*. În contextul european actual, educația este privită ca un element esențial în vederea unei dezvoltări sustenabile. Dezbaterile privind creșterea economică și competitivitatea europeană scot în evidență rolul central conferit învățământului și educației, atât celei formale cât și celor non-formale și informale pentru a asigura un traseu susținut de dezvoltare economică și coeziune socială.

Strategia Lisabona abordează o perspectivă pragmatică asupra obiectivelor de dezvoltare ale Uniunii Europene. O serie de componente ale *Declarației de la Lisabona* sunt cruciale pentru obținerea performanțelor, atât în domeniul educației, cât și în cel al economiei. Printre aceste componente se numără: motivarea forței de muncă pentru învățarea continuă, dezvoltarea calificărilor pentru societatea cunoașterii, îmbunătățirea calității, asigurarea accesului la Tehnologiile Informaționale și Comunicaționale (TIC) pentru fiecare, creșterea numărului de persoane implicate în studii științifice și tehnice, păstrarea cercetătorilor cu înalte calificări în interiorul frontierei UE, dezvoltarea unui parteneriat real între lumea corporațiilor și învățământul public și folosirea cât mai bună a resurselor disponibile. Toate acestea au sau pot fi optimizate printr-o componentă semnificativă vizând educația non-formală și informală.

În contextul relansării *Strategiei de la Lisabona*, în 2005, Consiliul European a apreciat capitalul uman ca fiind activul cel mai important pentru Europa, invitând statele membre să-și dubleze eforturile orientate spre creșterea nivelului general de instruire și reducerea numărului tinerilor care părăsesc școala prematur, în special prin continuarea programului de lucru *Educație și formare 2010*, conceput în conformitate cu *Strategia de la Lisabona*. Documentul publicat în 2008, *Progress towards the Lisbon objectives in Education and Training – Indicators and Benchmarks 2008* reliefează țintele de atins în termeni de indicatori de nivel pentru cinci criterii: (a) abandonul școlar, (b) finalizarea studiilor de învățământ secundar, (c) învățarea de-a lungul întregii vieți de adult, (d) alfabetizarea de bază până la 15 ani și (e) numărul de absolvenți de învățământ superior în matematică, științe și tehnologii. În afara acestora, același document mai are în vedere următoarele criterii: (f) participarea în sistemul de grădinițe, (g) nivelul de educație al populației, (h) investiția în educație și formare. Dintre acești indicatori, participarea adulților în programe de învățare de-a lungul întregii vieți presupune acordarea unui loc important stagiilor de formare organizate în contexte non-formale și informale. În plus, tendința de extindere a educației intensiv (în profunzime, printr-o focalizare pe obținerea de competențe) și extensiv (prin extinderea duratei școlarității formale atât către vârsta timpurie cât și către cea adultă), tendință manifestată la nivel european, poate căpăta consistență numai în condițiile în care educația de dincolo de școală se manifestă convergent cu educația formală.

Programul *Educație și formare 2010* include opt domenii principale de intervenție susținute, după caz, de un set mai concentrat de douăzeci de indicatori și arii centrale de indicatori, precum și de alte criterii de referință europene, precum procentul de tineri care renunță timpuriu la școală sau procentul de participare a adulților la educație și formare pe tot parcursul vieții. În acest context, Comisia Europeană acordă un rol important *Îmbunătățirii calității formării multiplicatorilor*. Procedând la evaluarea situației, aceasta intenționează să stimuleze și să susțină reformele naționale prevăzute de statele membre pentru adaptarea sistemelor de educație și formare a multiplicatorilor lor în vederea adaptării la modificările pieței muncii și ale societății, în general. În acest scop, Comisia propune statelor membre o serie de orientări care pot furniza un cadru comun pentru

dezvoltarea politicilor și practicilor acestora. De asemenea, Comisia a adoptat un „*Plan de acțiune privind învățarea în rândul adulților – Oricând este momentul potrivit pentru a învăța*”. În cadrul programului „*Educația și formarea continuă în serviciul cunoștințelor, creativității și inovației*”, Comisia evaluează situația progreselor înregistrate în procesul de modernizare a sistemelor de educație și formare în Europa și evidențiază, de asemenea, perspectivele de dezvoltare pentru a contribui la punerea în aplicare a noilor orientări integrate pentru creștere și locuri de muncă. Consiliul European a subliniat faptul că formarea continuă constituie o condiție sine qua non pentru atingerea obiectivelor de la Lisabona. În 2006, Consiliul a subliniat dublul rol – social și economic – al educației și formării, precum și nevoia unor eforturi substanțiale în materie de reforme în aceste două domenii, evidențiind importanța contribuției educației și formării pentru atingerea obiectivelor de la Lisabona și, în special, legăturile cu alte domenii strategice precum locurile de muncă, afaceri sociale, inovare, întreprindere și cercetare.

Conform Standardului Internațional de Clasificare în Educație (ISCED 1997), aprobat de UNESCO, programele de educație non-formală nu sunt obligate să urmeze un sistem gen "scara în trepte" și pot avea durate variate.

Dacă pentru unele țări europene educația non-formală este o componentă a politicilor educaționale, există și state unde inițiativele pe această temă vin cu precadere din mediul privat sau ONG-uri și unde abia încep să prindă contur strategii privind relația formal-non-formal-informal.

La nivel european au existat mai multe inițiative, începând cu Strategia de la Lisabona, prin care s-au punctat câteva prevederi generale privind despățirea barierelor dintre educația formală și non-formală, recunoașterea formelor de educație non-formală și recunoașterea faptului că aceasta crește șansele tinerilor de a-și dezvolta noi competențe și găsi un loc de muncă. Însă, mai sunt pași de făcut pentru a fi unitar definită la nivelul statelor membre.

În **Franta**, spre exemplu, activitățile extracurriculare sunt extrem de bine dezvoltate chiar de către stat.

În **Lituania**, educația non-formală este văzută de către autorități drept componenta prin care se formează persoane inteligente, creative și capabile de a veni cu soluții fezabile și de a se implica în viața publică.

Olanda are și ea o tradiție îndelungată în acest domeniu. Multe dintre activitățile tinerilor din timpul liber se desfășoară în parteneriat cu școala.

Polonia are o strategie națională pentru tineret, pentru perioada 2003-2012, educația non-formală fiind o componenta importantă a acesteia.

În **România**, conceptul de educație non-formală nu a fost încă definit într-o formulă care să fie universal acceptată și recunoscută. Cu toate acestea, activitățile care pun accent pe dezvoltarea unor abilități personale și profesionale în afara cadrului oficial încep să capete amploare, în special în rândul tinerilor, fiind o chestiune relativ nouă. În alte țări se adresează tuturor categoriilor de vârstă.

Conceptul modern de educație privește educația ca "**Lifelong Process**", adică un proces de învățare care se desfășoară pe tot parcursul vieții, spre deosebire de conceptul tradițional, în cadrul căruia educația se dobândește în cea mai mare parte în timpul școlarizării formale.

În societatea modernă sunt însă necesare abilități noi, cunoștințe suplimentare, un proces simultan de promovare a valorilor, precum egalitatea socială, accesul la educație pentru toți și participarea activă la viața democratică.

În acest fel, este asigurat spațiul pentru apariția educației non-formale și informale.

În ce constă importanța educației non-formale, mai ales în comparație cu educația formală?

”Educația formală și non-formală sunt complementare. Ele coexistă. Elementele uneia se pot regăsi în cealaltă” (Citat din raportul Grupului de lucru pentru Educația non-formală, din cadrul Consiliului Europei, anul 2001)

Complementaritatea – cuvântul cheie care marchează poziția europeană dominantă privind relația dintre educația non-formală (mai departe în text ENF) și formală (mai departe în text EF) și care arată cât de multă importanță se acordă astăzi educației non-formale.

Aceasta este considerată astăzi în Europa ca fiind parte necesară a conceptului modern de educație, ca o completare esențială și de neînlocuit a educației formale.

Comitetul Miniștrilor din cadrul Consiliului Europei a dat și anumite recomandări concrete țărilor membre (în consecință, aceasta se referă și la România) în legătură cu promovarea și acreditarea ENF. Urmează câteva dintre aceste recomandări, parțial explicate și parafrazate:

1. Având în vedere că ENF este astăzi o parte din procesul fundamental de promovare al învățării pe tot parcursul vieții (Lifelong Learning Process), se recomandă dezvoltarea unor standarde eficiente de recunoaștere a ENF ca fiind partea esențială a educației generale – înainte de toate, se referă la calitatea însăși a procesului educativ în cadrul ENF.
2. Se pune accent pe importanța încurajării progresului ENF oferind informații și exemple de bună practică, metode și realizări în educație ca și formarea listei de abilități, experiențe și cunoștințe (ca rezultat al învățării) asimilate prin ENF.
3. Se recomandă promovarea șanselor egale pentru toți tinerii, cu referire specială la grupurile sociale dezavantajate, prin crearea de condiții egale de educație prin ENF, cu scopul ca acești oameni tineri să dezvolte complet potențialul pe care îl au și să se micșoreze diferențele sociale și discriminarea socială.
4. Se recomandă încurajarea oamenilor tineri să contribuie la promovarea valorilor precum cetățenia activă, drepturile omului, toleranță, dreptate socială, dialogul între generații, pace și înțelegere interculturală.
5. Prin activitățile ENF tinerii trebuie să fie încurajați să participe mai activ în viața socială, mai ales în țările care sunt în tranziție.
6. Promovarea dialogului dintre participanți, implicați în ENF și EF și încurajarea unei înțelegeri mai

bune a diferitelor abordări în educație, în diferite țări europene.

7. Asigurarea tuturor resurselor (atât celor umane, cât și celor financiare) de care este nevoie ca ENF să devină un element important al politicii naționale de tineret.

Memorandumul asupra Învățării pe tot parcursul vieții

Știm cu toții că discursul referitor la învățarea pe tot parcursul vieții este unul de actualitate, cu focus pe caracteristici și puncte de interes în funcție de context dar și de obiectivele stabilite, mai ales atunci când reflectăm asupra parcursului nostru de dezvoltare pe diferite planuri (personal și profesional). Sunt de interes două perspective asupra educației: una care face referire la etapele de educație și formare (cicluri sau stadii), și cealaltă care pune accentul pe cele trei tipuri complementare de educație: formală, non-formală și informală. În acest sens, în anul 2000 apărea Memorandumul asupra Învățării pe tot parcursul vieții. Acesta venea să propună șase mesaje cheie cu obiective specifice, dintre care două subliniază importanța asigurării procesului de învățare pe tot parcursul vieții din perspectiva încurajării inovației în predare și învățare și o mai bună valorificare a învățării și utilizare a rezultatelor dobândite în cele trei contexte: formal, non-formal și informal.

Strategia Europa 2020

Tot în această direcție, a discursului la nivel european despre educație, învățarea pe tot parcursul vieții a fost considerată un element cheie al strategiei de a transforma Europa în „cea mai competitivă și dinamică economie din lume bazată pe cunoaștere” până în anul 2010 - sintagmă preacunoscută ca obiectiv principal al *Strategiei Lisabona* (din martie 2000, revizuită ulterior). Pentru că este nevoie de eforturi susținute ale statelor membre și de o continuitate a viziunii în acest sens, strategia UE – Europa 2020, vede în Europa o „economie inteligentă, durabilă și favorabilă incluziunii”, iar din perspectiva educației, descrie ținte ce vizează „reducerea abandonului școlar la sub 10% și creșterea la peste 40% a ponderii absolvenților de studii superioare în rândul populației în vârstă de 30-34 de ani” în anii ce urmează.

Importanța acordată educației și formării în contextul actual se reflectă și în Cadrul strategic pentru cooperarea europeană în domeniul educației și formării profesionale - ET 2020, continuatorul ET 2010. Acesta include patru obiective strategice, dintre care două descriu importanța învățării permanente, mobilității și „îmbunătățirea calității și eficienței educației și formării”, cu accent pe competențele cheie. În acest sens, *Concluziile Consiliului privind rolul educației și formării în cadrul punerii în aplicare a Strategiei Europa 2020*, evidențiază faptul că „educația și formarea profesională (EFP) au un rol-cheie prin asigurarea unor competențe și aptitudini rparticipantante și de înaltă calitate” (Procesul Copenhaga). În același timp două inițiative majore - *Tineret în mișcare* și *O agendă pentru noi competențe și noi locuri de muncă* - subliniază aspecte legate de competențe și contextele de formare (o mai mare validare a competențelor dobândite în contexte non-formale sau informale pentru o mai bună inserție a persoanelor pe piața muncii), precum și de procesul de tranziție între diferite niveluri (educație, formare și/ sau muncă).

De-a lungul timpului, pentru susținerea acestor obiective, au fost dezvoltate și puse la dispoziția statelor membre și a cetățenilor acestora o serie de instrumente referitoare la procesul de învățare pe tot parcursul vieții, cu accent pe mobilitate și competențe, printre care: Cadrul european al competențelor-cheie, Cadrul european al calificărilor pentru învățarea pe tot parcursul vieții, sistemele europene de credite transferabile din învățământul superior și profesional, documentele Europass etc.; dar și accesul la informații referitoare la sistemele de educație și servicii

complementare, prin intermediul diferitelor rețele (ex. Euroguidance, Eurydice).

Legea Educației Naționale

Noua [Lege a Educației Naționale](#) (nr. 1/ 2011) vine să susțină și să facă accesibilă atingerea obiectivelor europene în domeniul educației și prin intermediul unor conținuturi dedicate în mod explicit aspectelor referitoare la importanța învățării pe tot parcursul vieții. Aceasta este definită drept: „totalitatea activităților de învățare realizate de fiecare persoană pe parcursul vieții în contexte formale, non-formale și informale, în scopul formării sau dezvoltării competențelor dintr-o multiplă perspectivă: personală, civică, socială ori ocupațională” (art. 328 (2)), la toate nivelurile de educație și formare (ex.: timpurie, preuniversitară, învățământul superior, educația și formarea adulților) la care o persoană se regăsește într-un anumit moment. În ceea ce privește decizia și implicarea în raport cu procesul de învățare pe tot parcursul vieții, dețin roluri cheie o serie de actori, precum: Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului, cel al Muncii, Familiei și Protecției Sociale, Ministerul Culturii și Patrimoniului Național, Ministerul Sănătății și Ministerul Administrației și Internelor, dar și alte autorități de tipul Autorității Naționale pentru Calificări, centrele comunitare de învățare permanentă, partenerii sociali și instituțiile și organizațiile cu rol de sprijin și promovare.

Portofoliul de educație permanentă

Un instrument suport pentru gestionarea rezultatelor învățării în contexte diferite, inclusiv în contexte non-formale este portofoliul de educație permanentă. Pornind de la portofoliile artiștilor, cercetătorii și practicienii în educație au dezvoltat numeroase instrumente care au drept scop reunirea experiențelor educaționale ale persoanelor de orice vârstă, astfel încât ele să devină un prilej de reflecție pentru posesor și o sursă de informație de calitate pentru părinți, educatori sau angajatori.

Numeroase țări au dezvoltat, fie la inițiativa unor instituții ale statului, fie a sectorului neguvernamental, portofolii educaționale care înregistrează rezultatele învățării pentru a le face accesibile în momente cheie ale evoluției în plan educațional și profesional a posesorului. România a explorat posibilitatea introducerii acestui instrument, el fiind cuprins în Legea Educației, dar nu a fost încă aleasă forma lui de implementare.

Construirea portofoliului pleacă de la premisa că orice persoană are un portofoliu implicit, și că trebuie găsite cadrul și mecanismele de explicitare astfel încât rezultatele învățării să fie cât mai bine valorizate. Un rol important în acest proces este acordat diferiților „agenți” care pot susține persoanele în structurarea portofoliului și contribui la conținutul acestuia (ex. diriginți, multiplicatori, antrenori, formatori, animatori etc.). Printre aceștia, se numără și cei care realizează activități de educație non-formală și care vor putea deci susține beneficiarul în procesul de reflecție asupra conținuturilor descrise și în stabilirea rparticipantanței utilizării lor în anumite contexte.

Școala Altfel/Să știi mai multe să fii mai bun

Problema tot mai dezbătută a tipurilor de educație și a complementarității acestora, cât și faptul că persoana învață în cele mai diferite contexte - la școală, acasă, în grupul de prieteni, prin joc, la locul de muncă, prin interacțiunea cu ceilalți - au condus la concretizarea unor inițiative la nivel național, de tipul săptămânii dedicate educației non-formale în școli. „Școala altfel” permite crearea de parteneriate între școli și diferite instituții sau organizații cu rol important în această arie. Ca exemple de rezultatele vizate în cadrul acestei inițiative se pot aminti o modalitate mai eficientă de explorare a

intereselor participantilor, diversificarea tipurilor de activități pe care aceștia le preferă, implicarea unor partenerii sociali alături de școală în inițierea unor astfel de activități, pentru promovarea educației dincolo de predarea în manieră tradițională, la clasă.

Caracteristici ale educației non-formale

- este **centrată pe beneficiar** și pe nevoile reale de învățare, facilitând identificarea acestora pentru o mai bună adaptare a procesului de învățare;
- este **adaptată comunității, grupului și/ sau individului** și presupune o învățare în ritm propriu;
- este **structurată** și organizată, are atașate **obiective clare de învățare** și presupune un management eficient al resurselor;
- presupune un **proces de învățare**, care poate fi încadrat într-un curriculum, conduce la obținerea de rezultate într-o perioadă determinată de timp (de cele mai multe ori mai scurtă decât în cazul educației formale), conținuturile putând fi ușor înnoite sau îmbunătățite; presupune extinderea cadrului de învățare, diversificarea și flexibilizarea spațiului și timpului de învățare;
- se bazează pe multe **metode active/ interactive** și diversificate de învățare;
- ca și celelalte contexte de învățare, învățarea în context non-formal permite acumularea de noi **cunoștințe, abilități, atitudini**;
- susține **dezvoltarea personală** a indivizilor/ grupurilor;
- reprezintă în primul rând învățare prin **noi experiențe** și permite **valorificarea experienței anterioare**;
- poate să conducă la **recunoașterea competențelor dobândite**;
- presupune **proces de reflecție**;
- poate produce o **schimbare în bine** la nivelul participantului și al comunității.

4.2. CLASIFICAREA METODELOR ȘI TEHNICILOR INTERACTIVE DE GRUP

După funcția didactică principală putem clasifica metodele și tehnicile interactive de grup astfel:

- **Metode de predare-învățare interactivă în grup:**
- Metoda predării/învățării reciproce (Reciprocal teaching – Palinscar);
- Metoda Jigsaw (Mozaicul);
- Citirea cuprinzătoare;
- Cascada (Cascade);
- STAD (Student Teams Achievement Division) – Metoda învățării pe grupe mici;
- TGT (Teams/Games/Tournaments) – Metoda turnirurilor între echipe;
- Metoda schimbării perechii (Share-Pair Circles);
- Metoda piramidei;
- Învățarea dramatizată

Metode de fixare și sistematizare a cunoștințelor și de verificare:

- Harta cognitivă sau harta conceptuală (Cognitive map, Conceptual map);

- Matricele;
- Lanțurile cognitive;
- Fishbone maps (scheletul de pește);
- Diagrama cauzelor și a efectului;
- Pânza de păianjen (Spider map – Webs);
- Tehnica florii de nufăr (Lotus Blossom Technique);
- Metoda R.A.I. ;
- Cartonaje luminoase;

Metode de rezolvare de probleme prin stimularea creativității:

- Brainstorming;
- Starbursting (Explozia stelară);
- Metoda Pălăriilor gânditoare (Thinking hats – Edward de Bono);
- Caruselul;
- Multi-voting;
- Masa rotundă;
- Interviu de grup;
- Studiul de caz;
- Incidentul critic;
- Phillips 6/6;
- Tehnica 6/3/5;
- Controversa creativă;
- Fishbowl (tehnica acvariului);
- Tehnica focus grup;
- Patru colțuri (Four corners);
- Metoda Frisco;
- Sinectica;
- Buzz-groups;
- Metoda Delphi.

Metode de cercetare în grup:

- Tema sau proiectul de cercetare în grup;
- Experimentul pe echipe;
- Portofoliul de grup.

4.3. METODE NON-FORMALE DE ÎNVĂȚARE

1. PRELEGEREA INTERACTIVĂ - *Cum se realizează aceasta?*

- Încercați să implicați participanții;
- La început, precizați când se va răspunde la întrebări;
- Solicitați participanților să își împărtășească din experiența lor;
- Folosiți mijloace vizuale de genul graficelor, tabelor, schemelor, pozelor combinate cu comentarii și explicații pregătitoare (limitați numărul cuvintelor cuprinse în mijloacele vizuale);

- Oferiți exemple legate de experiențele grupului pentru a ilustra concepte;
- Furnizați fișe cu punctele cheie și spații pentru comentarii;
- Folosiți cuvinte și expresii care să atragă atenția;
- Glumele trebuie legate de subiectul discuției;
- Faceți pauze pentru un mai mare efect;
- Se recomandă utilizarea propozițiilor scurte, simple și concise;
- Este indicat ca introducerea și încheierea să reprezinte 10-15% din total;
- Nu trebuie omise legăturile dintre idei. Trecerea de la o idee la alta nu trebuie să-l pună în dificultate pe cel care urmărește prezentarea. Referințele la structura de ansamblu a prezentării, orientarea în această structură dau un efect de claritate prezentării;
- Bazați-vă pe ceea ce cunosc deja participanții în prezentarea informației noi;
- Dozați informația nouă în funcție de participanți. Cu o prezentare supraîncărcată informațional, ca și cu una săracă în informație, formatorul va pierde atenția auditoriului. În primul caz ascultătorii se vor simți depășiți de fluxul informațiilor, iar în al doilea se vor plictisi. Consecința, și într-un caz și în celălalt, va fi că vor renunța să urmărească prezentarea;
- Evitați enumerările monotone de date. Lipsa de variație induce dificultăți de concentrare a atenției, oboseală, plictiseală. Înlocuiți enumerările grupând datele în unități cu sens.

SFATURI pentru a vă gestiona emoțiile

- **Pregătiți riguros prezentarea**

Lipsa organizării este una dintre problemele principale ale anxietății. Faptul că aveți gândurile organizate vă va da mai multă încredere, care vă va ajuta să vă focalizați energia în prezentare.

- **Vizualizați**

Imaginați-vă că mergeți prin sală, făcând cunoștință, ținând prezentarea cu entuziasm, răspunzând la întrebări și părăsind sala știind că ați făcut o treabă excelentă. Mental repetați acest scenariu cu toate detaliile situației dvs. în mod particular.

- **Exersați**

Mulți formatori repetă prezentarea în minte sau numai cu buzele. În loc de aceste metode, dvs. trebuie să practicați stând în picioare, ca și cum ați avea auditoriul în fața dvs și să utilizați materialele vizuale. Cel puțin două repetiții sunt recomandate. Dacă e posibil să aveți pe cineva care să vă critice și/sau să vă înregistreze. Urmăriți înregistrarea, ascultați criticile și faceți schimbările necesare înainte de ultima repetiție.

- **Respirați**

Când mușchii sunt încordați și vă simțiți nervos, s-ar putea să nu respirați destul de profund. Primul lucru ce trebuie făcut este să vă ridicați, să respirați, dar relaxat, să inspirați profund de câteva ori.

- **Focalizați-vă pe relaxare**

În loc să vă gândiți la tensiune, focalizați-vă pe relaxare. În timp ce respirați, spuneți-vă când inspirați, “Sunt” și când expirați “relaxat”. Exersați câteva minute.

- ***Eliberați tensiunea***

Tensiunea crescută și acumulată vă va face să vă tremure mâinile și picioarele. Înainte de a începe prezentarea este bine să eliberați energia printr-un exercițiu foarte simplu (de exemplu ridicați-vă și coborâți pe vârfuri de câteva ori). Acest exercițiu trebuie făcut fără ca cineva să știe că vă relaxați.

- ***Mișcați-vă***

Persoanele care stau într-un loc și nu gesticulează, sunt tensionate.

2. ASALTUL DE IDEI (Brainstorming)

Asaltul de idei este o încercare a membrilor grupului de a rezolva o problemă bine definită oferind orice soluție care le vine în minte, indiferent cât de exagerată. Această tehnică este menită să genereze multe idei foarte repede printr-o asociere liberă de idei lăsând pentru moment critica la o parte. Înseamnă “*folosirea creierului pentru a ataca o problemă*”.

Când se folosește ?

- Când dorim să generăm multe soluții alternative la o problemă;
- Când participanții reprezintă multe experiențe diferite;
- Când vrem să creăm egalitate într-un grup (să trecem de barierele tradiționale, de rolurile stabile);
- Când vrem să încurajăm toți membrii grupului să vorbească;
- Când dorim să obținem cea mai mare creativitate și inteligență de la un grup combinat.

Cum se folosește ?

- Se stabilesc reguli: se generează idei cu rândul, fiecare persoană vine cu o idee, etc.
- Expuneți o problemă sau puneți o întrebare deschisă pentru a concentra ideile participanților;
- Oferiți grupului câteva minute pentru a-și pune gândurile pe hârtie înainte să înceapă exercițiul ;
- Treceți toate ideile pe flipchart;
- Când activitatea de brainstorming s-a încheiat, rugați grupul să vă ajute la centralizarea ideilor și la reducerea lor la un număr mai ușor de abordat.

3. STUDIUL DE CAZ

Un caz este o descriere succintă în cuvinte și eventual cifre a unei situații reale. ***Studiul de caz este o metodă participativă de instruire*** care prezintă o situație reală care furnizează informația de bază pentru o analiză individuală sau de grup cu cerința de a pune un diagnostic sau de a găsi soluții la problema prezentată.

În general, studiile de caz prezintă situația - problemă din punctul de vedere al celui care trebuie să ia decizia și oferă participanților oportunitatea de a “se pune în pielea” acestuia.

Avantaje ale metodei:

- familiarizează participanții cu mediul afacerilor și al managementului;
- introduce aspecte realiste în învățare, reducând golul dintre teorie și practică;
- este un exercițiu de luare a deciziei.

În lipsa unor studii de caz în adevăratul sens al cuvântului se pot folosi studii de caz inventate: discuții bazate pe situații fictive, exerciții bazate pe date reale dintr-o organizație, analizarea unor materiale preluate din mass-media despre organizații.

Reguli de elaborare a unui studiu de caz:

- Ascundeți autorul;
- Autorul nu este printre protagoniștii cazului;
- Concluziile autorului nu sunt prezentate;
- Autorul expune doar fapte și opinii ale protagoniștilor, nu introduce propriile interpretări;
- “Deghizați” cazul, schimbați numele și locurile;
- Modificați cifrele, dar păstrați raporturile;
- Asigurați coerența informațiilor.

Pași în scrierea unui studiu de caz:

- Stabiliți obiectivele studiului de caz;
- Studiați materialele disponibile: documente sau alte tipuri de înregistrări;
- Notați cele mai importante fapte și opinii;
- Definiți problema;
- Pregătiți-vă propria analiză a cazului;
- Redactați textul și formulați întrebările.

Un studiu de caz complex poate acoperi mai multe obiective, deci poate fi folosit ca instrument de lucru în studierea mai multor teme.

Cum se lucrează cu un studiu de caz?

Etapele de rezolvare a problemei propuse de studiul de caz sunt:

- Analiza situației curente pe care o prezintă cazul;
- Istoria organizației și mediul actual;
- Se stabilesc relații cauză-efect între date și evenimente;
- Se răspunde la întrebări de tipul “Cine?” “Ce?” “De ce?” “Când?” “Cum?”;
- Definirea situației dezirabile din punctul de vedere al protagoniștilor;
- Se definesc criterii de succes care vor fi avute în vedere la alegerea soluției optime.

4. EXERCITIUL BAZAT PE ÎNVĂȚAREA PRIN EXPERIENȚĂ

Un exercițiu bazat pe învățarea prin experiență:

- Este orientat spre scopuri specifice;
- Are o structură, adică linii directoare, instrucțiuni și proceduri, roluri individuale sau de grup, limită de timp;
- Implică participanții;
- Generează date pentru analiza participanților;
- Analiza sau procesarea datelor de către participanți, observatori sau formator este obligatorie pentru a face experiența participantă.

Învățarea din exerciții poate fi generală constând în asimilarea principiilor și conceptelor sau poate fi personală, rezultând din asimilarea unor noi cunoștințe, abilități, atitudini sau toate la un loc.

5. JOCUL DE ROL

Jocul de rol este simularea unei situații reale cu scopul de a da participanților ocazia de a testa sau exersa comportamente și de a-și dezvolta deprinderi specifice. Ne așteptăm ca ele să fie transferate în situații concrete din viața profesională sau socială.

Avantajul major al acestui tip de exercițiu stă în caracterul lui practic. În plus, ca orice simulare, erorile nu au consecințe neplăcute, deci nu-i inhibă pe participanți (cu condiția să se fi creat climatul relaxat și suportiv caracteristic activităților de instruire a adulților).

Procedura jocului de rol

1. Cel care propune scenariul jocului de rol este formatorul, dar există posibilitatea ca elementele de detaliu să fie stabilite de comun acord cu participanții în funcție de nevoile lor de formare. Ei vor fi invitați să modeleze situația în așa fel încât aceasta să semene cu situații reale în care ei estimează că se vor găsi în viitor. Participanții trebuie să fie avertizați că jocul de rol nu are ca scop demonstrarea unor talente actoricești sau impresionarea “publicului”. Ceea ce li se cere este să acționeze ca o persoană reală într-o situație dată;
2. Selectarea “actorilor” și pregătirea jocului de rol. Se stabilesc participanții care vor pune în scenă jocul de rol. Ei au nevoie de un interval de timp în care să își cunoască rolul și să intre în pielea personajului pe care îl vor reda. Ceilalți participanți vor fi observatori. Ei au rolul de a oferi feedback constructiv celor dintâi și au foarte mult de învățat din observarea unor comportamente eficace “puse în scenă” sau din greșeli;
3. Se stabilește durata jocului. Dacă se va face o înregistrare video a jocului de rol (ceea ce este recomandabil), instructorul anunță caracterul de confidențialitate al înregistrării: ea va fi folosită exclusiv în activitatea curentă de instruire. În cazul în care formatorul dorește să păstreze înregistrarea și să o utilizeze în cadrul altor activități, nu o poate face decât cu acordul participanților. “Actorii” sunt anunțați că se pot retrage din joc dacă nu mai au idei și se stabilește o procedură de desemnare a unor noi “actori” (voluntariat, tragere la sorți, alfabetic, desemnare de către instructor) pentru înlocuirea celor retrași;
4. Formatorul stabilește cu observatorii ce anume vor urmări aceștia în timpul jocului de rol. Ei vor

fi orientați spre observarea unor secvențe specifice ale comportamentului actorilor (formularea întrebărilor, comunicarea nonverbală, rezumarea etc.). Se poate elabora chiar o fișă de observare;

5. În timpul jocului de rol:

- Observatorii nu interferează cu “actorii” mai ales dacă iau notițe. Pentru a evita contactul vizual ei pot urmări jocul de rol la TV pe măsură ce se înregistrează;
- Formatorul se concentrează asupra “actorilor”, dar urmărește și reacțiile observatorilor;

6. După jocul propriu-zis:

- Formatorul îi ajută pe “actori” să clarifice eventualele conflicte apărute în timpul jocului după care ei se reîntorc în grupul de participanți cât mai curând posibil. Dacă este cazul, instructorul îi ajută să iasă din rol (a evalua din exterior situația jucată este de ajutor);
- Nu trebuie să ne grăbim cu feedback-ul – o scurtă pauză poate fi binevenită;
- Formatorul îi încurajează pe participanți să ofere feedback și urmărește reacția “actorilor” la feedback. Grupul trebuie orientat pe secvențe de comportament și pe eficacitatea lor sau pe deprinderile exersate și nu pe conținutul jocului de rol. Nu trebuie să-i supraprotejăm pe participanți în fața feedback-ului negativ;
- Rejucarea unor secvențe din jocul de rol poate fi utilă pentru testarea unor comportamente mai eficace. Aceasta se face numai pentru a da curs dorințelor participanților;
- Formatorul oferă un feedback final în care accentuează punctele importante.

6. DISCUȚIA

Stilul pe care formatorul trebuie să îl adopte în conducerea discuției poate fi mai directiv sau mai liber în funcție de câteva variabile:

Pentru coordonarea cu succes a unei discuții în grup :

- Găsiți-vă un loc printre membrii grupului;
- Planificați-vă bine începutul discuției;
- Ascultați activ;
- Corectați erorile apărute în datele factuale, dar evitați să evaluați opiniile exprimate de participanți sau să “țineți partea” cuiva;
- Întrebările îi stimulează mai mult pe participanți decât prezentarea propriilor opinii;
- Este bine să aveți întrebări pregătite dinainte, dar dați curs întrebărilor care vă vin în minte spontan în timpul discuției;
- Re-aduceți discuția înapoi la obiect în caz de divagații fără a deveni o autoritate represivă;
- Oferiți ocazia să ia cuvântul și cei mai tăcuți;
- Ideal ar fi să găsiți un punct în care încheierea survine natural. Dacă nu, opriți discuția cerând scuze și făcând referire la timp;
- Ajutați-i pe participanți să identifice punctele cheie și ce au învățat din discuție.

7. LUCRUL ÎN PERECHI SAU ÎN GRUP

Formatorii trebuie să aibă o înțelegere completă a valorii lucrului în grup, să știe când anume este cazul să fie folosită această metodă și când nu, care sunt metodele variate care sunt valabile și cum trebuie coordonate grupurile în timp ce acestea lucrează și ar trebui să demonstreze această înțelegere în conceperea planului de formare.

LUCRUL ÎN GRUPURI MARI

Existența unui grup mare, chiar dacă impune necesitatea unei prelegeri, nu îl împiedică pe formator să încorporeze și câteva tehnici de lucru cu grupuri mici.

Formatorii care lucrează cu grupuri mari sau cărora li se cere să folosească doar metoda prelegerii, pot folosi asemenea tehnici de lucru cu grupuri mici, cum ar fi aceea de a cere participanților să discute cu participantul de alături pe marginea unei probleme sau să răspundă la o întrebare și apoi să ridice mâna sau să voteze privind concluzia sau decizia lor, sau să creeze un mic prezidiu care să reprezinte grupul mare pentru a acorda feed-back sau pentru a adresa întrebări în numele tuturor celor din sală.

LUCRUL ÎN GRUPURI MICI

Lucrul în cadrul unui grup mic facilitează învățarea de fapte, concepte și principii și dezvoltarea aptitudinilor și atitudinilor.

De reținut:

- **Lucrul în grupuri mici este folosit mai ales în scopul de a:**
 - orienta grupul spre rezolvarea unei sarcini;
 - construi pe marginea experienței participanților;
 - lega cunoștințele și abilitățile dobândite într-un modul anterior cu cele dobândite în cadrul modulului prezent;
 - obține observații din partea participanților.
- **Avantajele lucrului în grupuri mici pot fi rezumate astfel:**
 - permite participarea activă a tuturor celor prezenți, în special în cadrul grupurilor mici;
 - evidențiază experiența participanților și o valorifică;
 - îi ajută pe participanți să învețe unul de la celălalt;
 - crește gradul de responsabilizare a participanților cu privire la procesul de învățare.
- În ceea ce privește **potențialele dezavantaje**, acestea ar putea fi:
 - dacă nu este gestionată în mod adecvat, discuția poate devia de la subiect;
 - există o mai mare posibilitate ca activitatea unui grup mic să fie monopolizată de unul sau câțiva participanți.
- **Procesul de interacțiune cu ceilalți în cadrul unui grup mic asigură motivația de a învăța și generează în același timp idei**, facilitând analizarea experienței. În acest fel este promovată gândirea individuală, dar și posibilitatea de exprimare a acesteia.
- Atunci când este organizată activitatea într-un grup mic, **mărimea grupului este un factor important**. Mărimea grupului ar trebui determinată în funcție de tipul de activitate desfășurată în cadrul grupului. Mărimea unui grup mic poate varia și nu există nici o regulă absolută în acest sens, mulți preferând un număr mic de participanți care să alcătuiască un grup, de exemplu o

pereche sau trei până la cinci participanți într-un grup. Grupuri mai mari pot fi considerate cele de doisprezece sau douăzeci de participanți. Douăzeci de participanți reprezintă un maxim comun. Numărul se va schimba în funcție de activitatea planificată pentru grupul mic.

- **Compunerea grupului poate să fie omogenă sau neomogenă**, din punctul de vedere al experienței membrilor acestuia, a profilului lor, a stilului de învățare sau în funcție de alți factori, în corelare cu obiectivele activității respective.
- **Coeziunea sau identitatea comună a membrilor cu grupul însuși** este promovată prin determinarea membrilor grupului de a lucra împreună în vederea îndeplinirii unui scop (în termeni educaționali) sau a realizării unei sarcini.
- **Membrii grupurilor trebuie să își asume anumite roluri**. Orice fel de grup va avea (la nivel formal și/sau informal) un lider care îi va îndruma pe ceilalți. În dinamica grupurilor mici poziția de lider poate fi ocupată de diferiți membri ai grupului, în funcție de sarcina de îndeplinit. În cadrul unui grup, este posibil să se observe că diferite roluri de lider sunt asumate de diferite persoane în anumite momente. Alte roluri posibile ale membrilor grupului sunt: lucrătorul în echipă, modelatorul, investigatorul de resurse, evaluatorul, finalizatorul etc.
- **Există anumite norme stabilite ale grupului** care trebuie să fie agreeate de membrii acestuia într-o cât mai mare măsură. Trebuie să existe dorința tuturor membrilor de a participa, de a avea un comportament rezonabil, neagresiv și de a fi sinceri. Fiecare trebuie să acorde celui alt libertatea de gândire și potențialul fiecărui membru al grupului trebuie valorizat. Între membrii grupului trebuie să existe respect reciproc. Formatorul trebuie să amintească membrilor grupului toate aceste cerințe și în mod special faptul că în centrul atenției sunt ideile, nu persoanele.

8. BIBLIOTECA VIE

Biblioteca Vie își propune să promoveze **respectul pentru drepturile omului și demnitatea umană**, să atragă atenția asupra diversității în toate formele ei și să stimuleze dialogul între oameni. Biblioteca Vie funcționează ca o bibliotecă normală. Îți iei un permis ca să pășești în acest spațiu de învățare, găsești aici rafturi cu cărți pe care să le răsfoiești, bibliotecari care îți recomandă cărți ce îți pot schimba viața, un loc unde poți să fii doar tu și paginile cărții pe care ai ales-o. Însă ce face din Biblioteca Vie o experiență minunată? Simplul detaliu că pe rafturi CĂRȚILE sunt OAMENI care intră într-un dialog personal cu Tine, CITITORUL. Pășind în Biblioteca Vie poți învăța lucruri de la oameni despre care poate ca nici nu gândeai că ar putea să îți zică ceva interesant, poți să vezi lumea, măcar pentru puțin timp, cu alți ochi, poți să descoperi despre tine lucruri pe care încă nu le vedeai și poți chiar să vrei chiar să îți spui propria poveste, și mai ales, poți să afli că viața e compusă din poveștile noastre, ale tuturor și că de noi depinde dacă le scriem sau nu.

Înainte de începerea procesului de organizare a unei Biblioteci Vii, orice organizator, împreună cu echipa de proiecte, trebuie să fie conștient de motivația de a realiza o Bibliotecă Vie și de obiectivele urmărite în urma desfășurării acesteia. Recomandăm organizarea unei Biblioteci Vii organizațiilor care, prin statutul și misiunea lor promovează drepturile omului, non-discriminarea, egalitatea de șanse și diversitatea. Scopul Bibliotecii Vii este predefinit, este acela de a promova respectul pentru

drepturile omului și demnitatea umană prin provocarea dialogului pe tematica prejudecăților și stereotipurilor. Este de reținut că fiecare membru al echipei să înțeleagă pe deplin scopul metodei și beneficiile acesteia asupra comunității din care face parte.

Pe lângă înțelegerea și conștientizarea scopului metodei, este necesar să identificați cu echipa voastră care ar fi și celelalte beneficii colaterale ale metodei, ca de exemplu:

- Conștientizarea prejudecăților, a stereotipurilor și a efectelor negative pe care le pot avea acestea asupra indivizilor, dar și asupra societății în general
- Creșterea vizibilității pe care metoda ar putea să o ofere asupra drepturilor omului în societate
- Crearea unei reacții imediate asupra unei situații de încălcare a drepturilor omului care au avut loc recent într-o comunitate
- Stimularea parteneriatelor între organizațiile care lucrează în sfera diversității în cadrul unei comunități
- Stimularea dialogului între diverși parteneri din sfera societății civile la nivel local

Odată ce întreaga echipă de implementare a metodei în comunitate este conștientă de scopul și beneficiile metodei, se poate merge cu încredere mai departe, în partea administrativă a organizării bibliotecii.

Una dintre activitățile foarte importante pe care fiecare organizator de bibliotecă va trebui se le ia în calcul este organizarea unei întâlniri cu cărțile cu câteva zile înainte să înceapă Biblioteca Vie.

Scopul acestei întâlniri este:

- de a ne asigura că fiecare carte înțelege obiectivele bibliotecii, modul de desfășurare, regulile bibliotecii, rolul bibliotecarilor, pașii după care se va desfășura biblioteca propriu-zisă
- de a se cunoaște mai bine cărțile între ele și mai ales cu bibliotecarii
- de a clarifica orice întrebare care ar putea veni din partea cărților
- de a crea un cadru de cunoștere, confort și siguranță pentru cărți

Probabil întâlnirea este foarte greu să se întâmple chiar în locul în care se va desfășura biblioteca. Cel mai probabil s-ar putea întâmpla la sediul organizației dumeavoastră dacă va fi destul de încăpător, sau chiar într-o locație închiriată dacă bugetul proiectului permite. Ce trebuie reținut este că întâlnirea trebuie să se întâmple într-o locație destul de liniștită, astfel încât să fie ușor facilitată comunicarea. Dacă ați mai organizat evenimente de bibliotecă vie, ar fi bine să puteți invita o fostă carte, un fost bibliotecar și eventual un fost cititor care să povestească din experiența lor. Ora de desfășurare a întâlnirii ar fi bine să fie seara, cel puțin după programul de lucru al cărților. Este foarte greu să aduceți cărțile în timpul zilei. Durata de desfășurare a întâlnirii nu ar trebui să fie mai mare de două ore. Oamenii ar trebui să fie așezați în cerc astfel încât să reușească să se cunoscă cât mai bine.

Materialele pe care le sugerăm a fi pregătite înainte:

- **agendă a întâlnirii** pe care o trimiteți cărților înainte să vină la întâlnire dacă este posibil

- **listă cu toate cărțile** care vor participa la Biblioteca Vie care să cuprindă: titlul cărții, numele “autorului”, datele de contact (e-mail), orarul în care va participa la bibliotecă
- **catalogul varianta draft** - astfel încât cărțile să poată să mai facă corecturi sau îmbunătățiri dacă doresc
- **rezultatele evaluărilor** de la alte biblioteci (dacă ați mai desfășurat și o altă bibliotecă înainte)
- **lista echipei de coordonare a bibliotecii** împreună cu datele lor de contact care vor fi date cărților
- **acorduri de voluntariat** pentru cărți
- **protocol:** suc, ceai, biscuiți, etc
- selecția și pregătirea bibliotecarilor pentru Biblioteca Vie

În cazul în care cărțile reprezintă elementul esențial al bibliotecii, bibliotecarii reprezintă interfața între carte și cititor. Bibliotecarii sunt primele persoane care interacționează cu cărțile și de selecția și pregătirea acestora depinde bunul mers al bibliotecii. Dacă ar fi să expunem cele mai importante caracteristici ale bibliotecarilor, acestea ar fi:

- să aibă competențe de comunicare și abilitatea de a lucra cu răbdare atât cu cărțile, cât și cu cititorii, mai ales în momente în care trebuie să aibă o viteză de reacție foarte bună și abilitatea de a lua decizii rapide. Cazul ideal ar fi să aveți ca bibliotecari persoane care chiar au această slujbă într-o bibliotecă reală, pentru că acestea au abilitățile deja formate. Însă, cazurile în care o să reușiți să găsiți chiar bibliotecari sunt foarte rare. În acest sens, când căutați bibliotecarii, veți urmări să aibă sau să fie capabile să își dezvolte următoarele competențe:
- să aibă sau să dobândească toate cunoștințele necesare privind desfășurarea unei Biblioteci Vie
- să aibă abilități de folosire a documentației specifice unui bibliotecar precum: completarea permiselor de bibliotecă, înregistrarea și monitorizarea împrumuturilor, monitorizarea timpului de împrumut, comunicare cu cărțile și cititorii sau alți vizitatori ai bibliotecii
- să aibă o atitudine deschisă, să fie flexibili, respectuoși, entuziaști în prezentarea bibliotecii, cooperanți, buni diplomați, toleranți, curioși, carismatici, prietenoși și mai ales atenți la nevoile celorlalți

Recomandările bibliotecarilor pentru alți bibliotecari:

- să cunoașteți conținutul catalogului, fiecare carte în parte și câteva aspecte reprezentative pentru fiecare carte în parte
- să fiți stricți în aplicarea regulilor bibliotecii și să cereți același lucru din partea cărților și a cititorilor
- să faceți corect înregistrările în jurnalele de împrumut, altfel s-ar putea crea confuzii mari la un moment dat
- să încercați să lucrați bine cu ceilalți bibliotecari. Dacă apar neînțelegeri sau conflicte, acestea nu trebuie lămurite de față cu cărțile sau cititorii
- să cereți feedback de la cărți și cititori atunci când există momente de pauză
- să fiți capabili să identificați cititorii potențiali dificili și să fiți capabili să găsiți soluții pentru situații problematice care ar putea apărea
- să cunoașteți foarte bine mediul din jurul bibliotecii și să puteți să recomandați spații pentru citire pentru cărți și cititori
- să ajutați cititorii să înțeleagă conceptul de bibliotecă vie și regulile bibliotecii
- să aveți abilitatea de a vorbi cu presa atunci când este nevoie și în acest sens, să cunoașteți

cele mai rparticipantante informații despre organizatori

- să fiți ușor de recunoscut de către vizitatori. În acest sens, ar trebui să purtați tricouri diferite de ale cărților, pe care eventual să scrie "bibliotecar"

Selecția bibliotecarilor ar trebui făcută cu cel puțin două săptămâni înainte de începerea bibliotecii. Ar trebui să aveți un număr suficient de bibliotecari astfel încât biblioteca să se desfășoare fără probleme. Din experiența proprie, pentru o bibliotecă vie în București care durează 3 zile și în care sunt așteptați în jur de 300 de cititori, am avea nevoie de aproximativ 5 bibliotecari pe zi. Doi bibliotecari sunt recomandați să stea la masa de împrumut, un bibliotecar la masa de returnare a cărții și cel puțin doi bibliotecari care întâmpină cititorii. Aceștia le explică cum se desfășoară biblioteca, îi direcționează către cataloage și le explică cele mai rparticipantante aspecte despre fiecare carte. Comunicarea între bibliotecari trebuie să fie foarte bună. În orice moment bibliotecarii trebuie să știe care cărți sunt disponibile, cât mai durează pentru fiecare carte să se elibereze, ce titluri sunt disponibile, etc.

Instrumentele cu care bibliotecarii trebuie să știe să lucreze sunt:

- cataloagele cu cărți
- listele finale cu datele de contact ale cărților
- permisele de împrumut
- listele de împrumut cărți
- listele de returnare cărți
- lista de înscriere a cititorilor, care conține datele de contact ale cititorilor
- lista de returnare a cărților
- fișele de descriere a bibliotecii pentru cititorii noi
- diplome de participare pentru cărți (care se înmânează cărților atunci când se termină biblioteca)

9. CAFENEAUA PUBLICĂ

Cafeneaua este o metodă de dialog activ, schimb de informații și găsire de soluții creative de acțiune. În general, cafeneaua publică se folosește atunci când vrei să supui unei dezbateri relaxate un anumit subiect, permițând totodată o interacțiune mare și relații apropiate între participanți. Este și o metodă foarte bună de consultare și participare la luarea deciziilor.

Câte persoane pot participa?

Numărul celor invitați să dezbată poate să fie oricât de mare (au fost organizate cafenele cu participarea a 1000 de persoane), dar nu mai mic de 12.

Cum se desfășoară o cafenea publică?

Așa cum sugerează și denumirea, dezbateră se organizează într-un spațiu cât mai asemănător unei cafenele, sau chiar într-o cafenea. Atmosfera relaxată a unei cafenele stimulează gândirea liberă și creatoare, implicarea în dialog a tuturor participanților, chiar și a celor mai timizi. Oportunitatea de

a-i cunoaște pe cei care au un cuvânt de spus pe un anumit subiect, posibilitatea de a interacționa cu toți aceștia și generarea de idei noi sunt avantaje evidente ale folosirii acestei metode.

Participanții la cafenea sunt așezați la mese de câte 4-5 persoane, la fiecare masă dezbătându-se un aspect al problemei în discuție și, evident, servindu-se cafea și răcoritoare. Subiectele de discuție de la fiecare masă rămân aceleași pe toată durata cafenelei.

La fiecare masă unul dintre participanți este „gazda” mesei. După o primă rundă de 20-30 de minute, participanții se mută la alte mese, unde vor dezbate subiectele meselor respective, în timp ce gazdele rămân la mesele inițiale pe toată durata cafenelei. Gazda introduce noii veniți în conversație și are grijă ca dialogul să se desfășoare în mod logic și constructiv. Numărul de runde depinde de mărimea grupului, dar astfel încât întregul proces să nu dureze mai mult de 3-4 ore. În final se poate organiza o sesiune de dezbatere cu întregul grup pentru a împărtăși concluziile și a ajunge la un plan de acțiune comun.

10. TEATRU FORUM

Teatru forum, așa cum spune și numele, este o formă de teatru ce dă posibilitatea la interacțiune și dezbatere, însă teatrul-forum este **un instrument de intervenție socială**. La prima vedere, Teatru Forum ar părea o formă de teatru, însă atributul distinct de „forum” creează o nouă modalitate de expresie și de interacțiune cu publicul. Piesa de teatru se petrece astfel încât un grup de oameni schimbă idei și opinii, caută împreună soluții sau modele de acțiune potrivite cu situația în care sunt implicați.

Teatrul forum s-a născut în 1973 în Peru, ca parte a unui ansamblu de forme și tehnici teatrale pe care regizorul brazilian **Augusto Boal** l-a numit **Teatrul Oprimaților**. Acest ansamblu mai include: Teatrul Imagine, Teatrul Invizibil, Teatrul Jurnal, Curcubeul Dorințelor și Teatrul Legislativ.

Teatru Forum se oprește asupra momentelor cu care oamenii se întâlnesc zilnic și cărora nu le dau atenție din obișnuință. Spre deosebire de viață însă, teatrul dă posibilitatea celor care participă la el să observe finalul din afară, să urmărească, la fel ca martorul ascuns după perdea, situația tragică și să înțeleagă unde pot duce ignoranța, nepăsarea, etichetarea sau discriminarea. Astfel, la finalul primei reprezentatii, el ar putea spune: „STOP! Nu mi-a plăcut ce s-a întâmplat aici! Dacă s-ar fi intervenit mai devreme nu s-ar fi ajuns în situația asta! Dacă am putea întoarce timpul...”

Dar timpul se poate întoarce, căci suntem încă în lumea teatrului!

Teatru Forum poate fi folosită în diferite contexte de educație non-formală dând șansa participanților să învețe din experiența directă.

Este o metodă care se bazează pe învățarea prin experiență. Poate fi utilizată în comunități de toate tipurile în care există persoane care sunt în risc de excluziune socială, în care se întâlnesc situații de discriminare ale anumitor categorii de oameni, în orice contexte în care vedem oameni care susțin stereotipurile și prejudecățile, în care intoleranța și mila sunt sentimente care provoacă suferința

(astfel putem vorbi de instituții de învățământ, familie, instituții publice, stradă, cartier, comunități de romi, penitenciare etc).

De asemenea, metoda poate fi folosită acolo unde observăm: indiferența, lipsa de interes în problemele celorlalți și ale comunității în general, neimplicare și pasivitate, agresiune și intoleranță.

Astfel, Teatru Forum se pune în scenă în spații publice și în fața persoanelor care se confruntă cu problema pusă în scenă, pentru a crea un context de învățare pentru publicul larg (copii, tineri, adulți și bătrâni). Tematica abordată poate fi foarte diversă pentru că piesa preia scene din realitatea publicului spectator.

Teatru Forum dezvoltă competențe pentru non-actorii implicați în punerea în scenă a spectacolelor:

- **Capacitatea de a face față provocărilor** – A juca pe scenă în fața publicului, libertatea de a selecta tematici cât mai diverse din realitate – îi face pe participanții, non – actori, să iasă din zona de confort și astfel provoacă învățarea;
- **Capacitatea de a se adapta la diferite situații** – Situațiile selectate pentru a fi jucate pot fi adaptate conform cu profilul participanților, dar acest lucru le și permite să învețe din transpunerea directă în situații care sunt realiste;
- **Flexibilitatea** -exersarea diverselor situații încurajează non-actorii să practice competențe și comportamente noi;
- **Abilitati de comunicare interpersonală și asertivitatea** – exercițiile de improvizație, feedback-ul în echipa îi ajută pe non-actori să se cunoască și să se înțeleagă mai bine cât și să poată comunica cu ceilalți;
- Competențe din **sfera relaționării**, a creativității, din sfera luării deciziilor și a lucrului în echipă

Teatru Forum are o influență directă în schimbarea de atitudini și dezvoltarea competențelor publicului prezent, ”spect-actorilor”.

- **Sensibilizează** față de formele de discriminare la care sunt expuse anumite categorii de persoane și în special a celor care sunt în risc de excluziune socială;
- **Dezvoltă empatia** publicului spectator față de situația de viață a anumitor grupuri sociale;
- **Crește nivelul de înțelegere și toleranță** a publicului larg față de categoriile în risc de excluziune socială;
- **Dezvoltă atitudinea participativă** a publicului în situațiile de discriminare și opresiune;
- **Dezvoltă atitudinea proactivă și de participare socială** a publicului spectator;

Teatru Forum dezvoltă competențe necesare în situațiile de discriminare cu care se confruntă persoanele în risc de excluziune socială:

- **Încrederea în sine** – exersarea confruntării cu opresorul într-o manieră non-violentă, ci doar pentru a-și susține drepturile și a fi încrezător în propria persoană
- **Autoaprecierea** – a fi capabil să prezinți în fața opresorului propriile valori și credințe și a le susține.
- **Încrederea în ceilalți** – a înțelege rolul celorlalți care te pot susține și capacitatea de a solicita sprijinul, aceasta fiind o soluție de depășire a situațiilor de discriminare.

Pregătirea piesei

Un grup de voluntari, de cele mai multe ori non-actori, sunt bine instruiți în metoda teatrului forum printr-un training specific prin care se dezvoltă abilități din sfera teatrului cu ajutorul exercițiilor, jocurilor și dezbaterilor specifi ce metodei. Ei identifică o problemă de opresiune într-o anumită comunitate sau li se semnalează de către coordonatorii de proiect, facilitatorii comunitari sau alte persoane care doresc o schimbare.

Echipa de voluntari dezvoltă apoi un proiect în jurul acesteia, folosind metoda teatrului forum, un instrument de artă participativă pe care experiența l-a dovedit foarte potrivit pentru intervențiile sociale. Pentru realizarea piesei de teatru-forum au loc întâlniri în care se stabilesc prin improvizație personajele piesei și scenariul, ținându-se cont de cazuri reale specifi ce problemei în dezbateri. Piesa se joacă pentru un public țintă, care s-a confruntat sau are potențial să se confrunte cu o astfel de problemă.

Partea de teatru

Pentru reușita reprezentației este bine să avem un număr de spect-actori între 30 și 70 și să promovăm cât mai bine evenimentul către grupul țintă. Desfășurarea efectivă a unei piese de teatru-forum are trei etape principale: piesa, discuția și forumul. În prima, situația de opresiune este prezentată în aproximativ 15 minute cu ajutorul personajelor și a interacțiunilor dintre acestea. Personajele pieselor de teatru-forum sunt construite incomplet – vom dezvolta acest aspect în capitolul construirea piesei - astfel încât publicul să se poată identifica ca cu acestea, mai mult, să simtă nevoia de a completa cu acțiunile proprii, prin înlocuirea respectivului personaj.

Partea de forum

În a doua etapă, moderatorul piesei, numit Joker, facilitează discuția despre situația prezentată, despre cauzele opresiunii, despre relațiile dintre personaje și despre poziția ocupată de fiecare în piesă: opresor, opresat, aliați ai acestora, personaje neutre. Jokerul are rolul de a motiva și stimula publicul să vină cu soluții realiste sau îmbunătățiri ale situației prezentate pe care să le joace pe scenă. O altă atribuție a sa este de a explica și urmări respectarea regulilor Teatrului- Forum.

În parte de forum piesa se reia, iar publicul devine activ. Are posibilitatea să schimbe toate personajele, mai puțin opresorul: teatru forum presupune că în realitatea cotidiană opresiunea nu va dispărea pur și simplu, și își propune atunci ca aceasta să fi e înlăturată prin schimbarea atitudinilor vizavi de opresor și vizavi de problemă.

Intervenții

Fiecare spect-actor poate să intervină pe parcursul piesei printr-o bătaie din palme. Actorii vor “îngheța în statui”, vor rămâne nemișcați pe scenă pentru ca persoana din public să vină în locul actorului din piesă. Toți actorii sunt atenți la schimbări și improvizează ținând cont de caracteristicile principale ale personajelor lor. Scopul urmărit este ca publicul să acționeze asupra persoanelor care nu au luat atitudine și care pot schimba cursul acțiunii într-unul pozitiv, care pot ajuta opresatul să ia o decizie care să îl susțină și să îl dezvolte pozitiv.

Se intervine astfel în fiecare scenă, rând pe rând, înlocuindu-se personaje până când se ajunge la soluția votată de către public ca fiind cea mai realistă și utilă în situația prezentată. După alegerea soluției au loc discuții despre cum ar putea fi implementată aceasta în realitatea de zi cu zi – în comunitatea care se confruntă cu problema dezbătută.

În cadrul Teatrului celor Opreși din care face parte și teatrul forum, există și Teatrul Social, foarte asemănător. Acesta se diferențiază de teatrul forum prin faptul că, dacă un spect-actor găsește o posibilitate reală de schimbare a atitudinii unuia dintre personaje, actorul care interpretează rolul celui personaj preia atitudinea indicată și o menține pe tot parcursul piesei, până la final sau până în momentul în care este din nou înlocuit de către alt spect-actor care vine cu o nouă atitudine realistă

Câteva detalii tehnice în ceea ce privește metoda Teatrului Forum:

Opresiunea poate fi la orice nivel și este un termen de referință în teatrul forum. De-a lungul timpului, aceasta a luat multe forme. Victimele opresiunii pot fi indivizi sau grupuri, larg cunoscute sau anonime, însă elementele opresiunii rămân mereu aceleași.

Teatrul Forum materializează dramatic o situație de opresiune, urmărind în prima fază ca publicul să identifice situația în sine, precum și rolul fiecărui personaj: opresor, opresat, aliat al unuia sau al celuilalt și personaje neutre. Scopul final al piesei de teatru-forum este ca publicul să găsească soluții pentru înlăturarea situației de opresiune prin schimbarea atitudinilor personajelor, fără însă a acționa direct asupra personajului-opresor. Teatrul forum este o formă de teatru interactiv, publicul având posibilitatea de a înlocui personaje pentru a produce o schimbare realistă.

11. PHOTOVOICE

Fotografii și povești, aceasta este esența metodei Photovoice. „Photo” înseamnă în engleză „fotografie”, iar „voice” înseamnă voce, adică să „vorbești” prin imagini. Adică un grup restrâns de oameni face fotografii pe o temă, se întâlnesc în mod regulat și își prezintă unii altora pozele, le discută, împărtășesc opinii și probleme și își construiesc mesajul ca grup. Lângă fiecare poză este notat mesajul autorului ei. Apoi fac o selecție din fotografiile și le prezintă publicului sau autorităților pentru a transmite un mesaj puternic care să le susțină cauza.

Cum se întâmplă, mai detaliat...

În primul rând construiești scopul procesului de photovoice – de cele mai multe ori împreună cu grupul. Ce vreți? Să arătați care sunt problemele romilor din Malu Vânător? Sau dificultățile pe care le întâmpină un tânăr seropozitiv? Sau să arătați cum și-ar dori participanții din Sectorul 1 să arate

Bucureștiul?

Grupul variază ca mărime, în jur de 10-30 persoane. Fiecare primește (sau are în dotare) un aparat foto. Merge pe teren. Grupul se reunește și dezbate fotografiile, cu ajutorul facilitatorilor (unul, preferabil doi) și al unor asistenți (care notează ce se discută și apoi îi ajută pe participanți să noteze povestea pozelor - caption). Durata acestei etape poate să varieze de la 2-3 săptămâni la câteva luni.

Apoi rezultatele photovoice-ului sunt prezentate publicului larg și autorităților publice prin intermediul unor expoziții sau evenimente mediatice care înfățișează fotografiile și semnificațiile lor. Fotografiile și mesajele ce apar în expoziție sunt selectate de către participanți, aceasta fiind una dintre „regulile” photovoice-ului, decizia finală aparține participanților.

Ce poți obține dintr-un photovoice?

Obiectivele pe care le poți atinge printr-un photovoice sunt:

- să le permită oamenilor să caute și să se gandească la punctele tari ale comunității lor și la grijile lor comune;
- să promoveze schimbul de informații și un dialog critic pe teme care vizează viața personală sau comunitatea în general prin intermediul discuțiilor de grup;
- să ajungă la comunitate, la public, la cei care iau deciziile publice (administrație publică, aleși, experți etc.)

În termeni mai concreți:

- Grupul de participanți poate să își construiască un mesaj către publicul larg sau către autorități – clarificându ce este cel mai important sau care este soluția pe care o doresc;
- Participanții, ca indivizi, câștigă încredere în sine și își dezvoltă abilități de comunicare și lucru în echipă (alături, desigur, de abilități de tehnică fotografică – în măsura în care includeți și un fel de mini-instruire pe acest subiect)
- Decidenții sau publicul larg poate fi expus unui mesaj mult mai puternic decât o petiție sau o expoziție de fotografie simplă și, astfel, pot fi sensibilizați sau convinși să adopte o anumită conduită sau o anumită decizie

Cui se adresează?

Folosirea fotografiei este mai la îndemână pentru categorii care ar avea dificultăți să se exprime în scris, să își susțină punctul de vedere într-un discurs (în public sau într-un grup) sau care doresc să își păstreze anonimatul. În această zonă intră multe persoane: persoane analfabete, cu dizabilități, persoane de etnie roma, persoane seropozitive, afectate de prostituție, trafic de persoane sau consuma de droguri. Astfel de cazuri câștigă din metodă mai mult decât media. Dar metoda este potrivită și pentru categorii care nu au nevoi speciale sau nu se înscriu într-o zonă de risc.

Ce poți dezvolta mai mult?

Expoziția de fotografie este rezultatul cel mai frecvent al unui photovoice, dar, de fapt, aceste poze

Însoțite de poveste pot fi suportul pentru mult mai multe evenimente. Spre exemplu:

- Poți face cărți poștale cu care să inunzi autoritățile pe care vrei să le convingi să adopte o decizie
- Poți face filmulețe sau expoziții în mediul electronic
- Expoziția în sine se poate plimba prin oraș sau prin țară – în școli, baruri, holurile instituțiilor publice, la târguri
- Poți face semne de carte
- Vernisajul poate fi însoțit de multe alte evenimente – o masă rotundă, un spectacol, o strângere de fonduri
- Poți investi în participanți - cursuri de fotografie, deplasări, schimburi de experiență, alte cursuri care să le dezvolte abilități de comunicare, advocacy etc.

... și multe altele!

Ce nu este photovoice?

Photovoice nu este, în primul rând, o expoziție de fotografie! Dacă aveți un grup de oameni care fac poze și apoi scriu câteva rânduri lângă ele, aceasta este o expoziție de fotografie, nu un proces photovoice – este un mesaj vizual puternic, dar îi lipsește partea de discuții, negocieri, descoperire, facilitare din spate. Încurajăm folosirea cu discernământ a acestui cuvânt, astfel încât metoda să nu fie confundată cu expozițiile de fotografie și, astfel, să își piardă din putere.

12. JOCUL

Jocul, dintr-o perspectivă pragmatică. Atunci când decidem utilizarea jocului în lecție, este obligatoriu să ne asigurăm că dispunem de spațiul adecvat, de timp suficient iar jocul să îi implice pe toți, într-un fel sau altul și să nu punem viața copiilor în pericol. Apoi, e necesar să procurăm materiale pentru derularea jocului.

Jocul poate fi utilizat și numai pentru a crea o stare de bună dispoziție, dar el poate să aibă și alte finalități. Indiferent ce joc alegem să facem, cu excepția celor distractive, el trebuie să fie succedat de o discuție. Această discuție se numește **debriefing** și rolul ei este de a facilita învățarea prin experiență. Dacă numai ne jucăm, e plăcut, dar nu învățăm nimic. Rostul jocului în cadrul orelor de curs este să favorizeze învățarea. Debriefing-ul este o metodă prin care persoanele implicate într-o activitate, cum ar fi aici jocul, reflectează cu privire la experiența trăită pentru ca să poată extrage învățăminte din această experiență. Întrucât implicarea în joc este și emoțională, la copii și mai mult decât la adulți, deseori se uită aspecte importante din joc în ceea ce privește învățarea. De aceea este binevenită această metodă de debriefing și ea cunoaște mai multe etape:

- **Exprimarea sentimentelor:** V-a plăcut? Cum v-ați simțit? A fost dificil? A fost distractiv? Ați fost nervoși, frustrați, entuziaști, supărați? Ați simțit că vreți să deschideți ochii? Ați fost confuzi/descurajați/curioși/pasivi?
- **Reflectare:** Cine, ce a făcut? Cine ce a zis? Ați comunicat ordonat, sau a fost haos? Vorbeați toți? Cine asculta? Când ați început să ascultați? Pe cine? Ce s-a întâmplat din acel moment?

Pe ce simțuri v-ați bazat? Care a fost momentul decisiv în joc (pentru fiecare)?

- **Experiența:** Ce a fost bine și ce a fost rău în această experiență? Care a fost aspectul cel mai important din ea? Ce concluzii putem trage din această experiență?
- **Analiza experienței și a sentimentelor trăite:** Ce am putea învăța din această experiență? Ați mai avut astfel de experiențe în viață? V-a afectat modul de a privi lucrurile pe viitor, această experiență?
- **Concluzionare:** Ce putem reține din această experiență? Ce este important de ținut minte? Ce putem generaliza și din ce perspectivă?
- **Acțiunea - transfer spre lecție:**
Dacă sarcina este dusă la bun sfârșit cu succes, atunci pornim de la întrebarea: de ce am reușit? Dacă sarcina nu a fost dusă la bun sfârșit, atunci pornim de la întrebarea: Ce probleme au apărut? De ce nu am reușit să finalizăm la timp, cum s-a cerut? Etc.

Întrebările apoi trebuie să derive din obiectivele pe care ni le-am propus în lecție.

- **Acțiunea - transfer spre viață:**
Care din concluzii pot fi utilizate în practica personală? Unde vei putea utiliza ceea ce s-a concluzionat?

CAP 5. METODE ÎN CADRUL EDUCAȚIEI GLOBALE

5.1 Metode tradiționale și metode moderne

Sistemul metodelor și procedeele didactice

Punerea în practică a strategiei - prin trecerea sistematică de la intenție la fapt, la realizare presupune un ansamblu de metode și procedee astfel alese de multiplicator, încât să fie concordante atât cu intenția cât și cu specificitatea procesului și rezultatele așteptate. Referitor la delimitări conceptuale privind principalele componente ale metodologiei didactice oferim mai jos, câteva elemente generale de identificare a acestora:

- **Metodă** - etimologic termenul desemnează o *cale eficientă de urmat pentru atingerea anumitor scopuri* iar din perspectivă educațională poate fi înțeleasă drept un mod de a proceda, astfel încât să plaseze participantul într-o situație de învățare, mai mult sau mai puțin dirijată.
- **Procedeul** reprezintă o particularizare sau o componentă a metodei.

Relația dintre metode și procedee este una dinamică și complexă. În anumite contexte pedagogice o metodă se poate transforma în procedeu (sau invers); demonstrația poate fi procedeu în cadrul explicației (care fiind dominantă într-o secvență didactică, o subsumează) dar poate fi și metodă, propriu-zisă în cazul unor demonstrații, spre exemplu demonstrația cu ajutorul unor mijloace audio-vizuale (film) a efectelor poluării la nivel global.

Deși în literatura de specialitate există o delimitare din punct de vedere istoric a metodelor în două mari categorii, respectiv **metode tradiționale sau clasice** (spre exemplu: expunerea conversația, exercițiul, analiza de text ș.a.) și **metode moderne**, de dată mai recentă (algoritmizarea, problematizarea, brainstorming-ul, studiul de caz, metode de gândire critică, precum SINELG, linia valorică, rețeaua discuțiilor, cvintetul. prelegerea intensificată, controversa academica, tabelul „T” ș.a.) apreciem că nu există metode bune sau rele, există doar situații de învățare diferite care necesită folosirea unor metode adecvate. Toate metodele prezintă avantaje și dezavantaje fiind responsabilitatea fiecărui multiplicator să optimizeze diferite metode, astfel încât acestea să-și dovedească eficacitatea și în final în cadrul acestea să permită:

- transformarea participantilor din obiect în subiect al învățării;
- situarea participantilor în calitate de coparticipanți la propria formare;
- asigurarea condițiilor optime de afirmare individuală și în echipă;
- dezvoltarea gândirii critice;
- dezvoltarea motivației pentru învățare;
- evaluarea propriei activități.

Utilizarea metodelor în activitatea didactică din perspectiva educației globale

Utilizarea metodelor în activitatea didactică realizată cu participantii presupune selecția acestora.

Din multitudinea de metode care pot fi aplicate în activitatea cu participantii, cadrul didactic

le selectează pe cele pe care le consideră adecvate din perspectiva competențelor pe care trebuie să le formeze, a specificului temei/problemei abordate, precum și a particularităților participanților. Este necesar, în acest sens, ca multiplicatorul să reflecteze asupra metodelor pe care le poate folosi în activitatea cu participanții, din perspectiva următoarelor întrebări:

- Face metoda apel la cunoștințe anterioare, deprinderi sau atitudini pe care participanții le-au dobândit în alte activități?
- Este potrivită particularităților colectivului de participanți?
- Solicită o participare activă sau una pasivă din partea participanților?
- Poate să producă mai multe tipuri de învățare?
- Este metoda adecvată conținutului?
- Cât timp presupune aplicarea metodei?
- De ce spațiu este nevoie?
- Corespunde așteptărilor participanților?
- Este o metodă cu ritm rapid sau cu ritm lent?
- Atinge obiectivele pe drumul cel mai scurt sau este excesiv de elaborată?

5.2 Exemple

Prezentăm, în continuare, din perspectiva educației pentru dezvoltare, câteva dintre metodele care pot fi utilizate în activitatea cu participanții și care îi pot implica activ în propria învățare.

1. „SINELG” („Sistem interactiv de notare pentru eficientizarea lecturii și gândirii”)

Această metodă de gândire critică presupune citirea atentă a unui text și codificarea textului – marcând pe marginea acestuia semne specifice – ceea ce permite participantului, să citească și să înțeleagă în mod activ și pragmatic un anumit conținut.

Metoda poate fi utilizată în lectura individuală a unui text sau în ascultarea (în clasă) a unui text citit. Achizițiile anterioare ale participanților reprezintă punctul de plecare pentru lectura sau pentru ascultarea textului.

În timpul lecturii participanții marchează în text (sau notează pe hârtie în timpul ascultării textului citit), cu referire la informațiile pe care le consideră rparticipantante:

- cunoștințe cunoscute/confirmate de text: ✓
- cunoștințe diferite de cele cunoscute anterior - infirmate/contrazise de text: –
- cunoștințe noi: +
- cunoștințe neclare, care necesită să fie cercetate: ?

La finalul lecturii informațiile rparticipantante se trec într-un tabel, așa cum este cel prezentat mai jos:

✓	-	+	?

Informațiile obținute individual se discută în perechi/grupuri etc.; se comunică, după aceea, de către perechi/grupuri, multiplicatorului care le discută cu întreaga clasă (înregistrând nuanțe, contradicții, corecturi ale ideilor) și se centralizează într-un tabel similar pe tablă. Cunoștințele neclare pot rămâne ca temă de documentare pentru lecțiile următoare.

Avantajele aplicării acestei metode sunt legate de implicarea activă a participanților în citirea unui text și de punerea în evidență a gradului de înțelegere a conținutului acestuia.

O posibilă analiză a textului poate să identifice următoarea repartizare a informațiilor rparticipantante prezentate de text.

√	-	+	?
- Germania și Japonia, poli de dezvoltare economică - UE și SUA au putere economică apropiată	- definirea globalizării	- eroziunea autorității guvernelor	- ce țări constituie cei patru „tigri” ai Asiei? - referirile la Liberia și Somalia

2. Cvintetul

Metoda presupune elaborarea unei poezii cu 5 versuri, care au următoarea structură:

I – un cuvânt, un substantiv care descrie subiectul

II – 2 cuvinte, adjective care descriu subiectul

III – 3 cuvinte, verbe care exprimă acțiuni ale subiectului

IV – 4 cuvinte care exprimă sentimente față de subiect

V – 1 cuvânt care exprimă esența subiectului.

Metodă de prezentare esențializată a unei teme/probleme, cvintetul poate fi utilizat într-o etapă de reflecție asupra unei probleme abordate. Din perspectiva educației pentru dezvoltare, **metoda poate fi utilizată, de exemplu, în abordarea *Esenței dezvoltării* (*The essence of development*)**; în mod concret, metoda poate fi utilizată pentru caracterizarea esențializată a poluării, în contextul abordării riscurilor din lumea modernă. Un posibil cvintet, realizat pe tema poluării este prezentat mai jos.

Poluarea

Nocivă, nefastă

Deteriorează, distruge, otrăvește, ucide

Dăunează mediului, sănătății, dezvoltării

Amenințare

3. Rețeaua discuțiilor

Analizarea, împreună cu participanții a problemei drepturilor omului, corelată cu probleme

globale poate pleca de la analiza unui text dat, urmată de aplicarea metodei de gândire critică *rețeaua discuțiilor*.

Multiplicatorul poate propune participanților să citească și să analizeze, în grupuri de câte patru, textul de mai jos, care prezintă câteva dintre problemele globale cu care se confruntă, în prezent, omenirea.

La 31 octombrie 2011, aflăm oficial că suntem 7 miliarde de pământeni, ceea ce înseamnă o creștere semnificativă pentru populația planetei, care la începutul secolului al XX-lea număra 2 miliarde.

Explozia demografică din Asia și Africa a bulversat și continuă să-o facă echilibrele politice și economice ale întregii lumi.

Astăzi, o persoană din două trăiește în mediul urban, dar numai în 35 de ani proporția va fi de două din trei. Oamenii sub 25 de ani reprezintă 43% din populația mondială, față de abia 8% pentru cei cu peste 64 de ani. *Le Journal du Net* vă propune, pentru a vă edifica, un tur al lumii demografice și economice. Statisticile nu sunt deloc mulțumitoare.

1. Condiții igienice precare

Potrivit Organizației Mondiale a Sănătății, mai mult de 2,6 miliarde de persoane nu au întotdeauna acces la toalete sau alte forme de salubritate, în timp ce 910 milioane de ființe umane nici măcar nu au apă potabilă. Totuși, de menționat că după 1990 aproximativ 1,1 miliarde de orașeni și 723 milioane de persoane din rural s-au putut bucura de acces la o sursă îmbunătățită de apă potabilă.

2. Probleme de sănătate

Mai mult de 14% din populația globului prezintă o formă sau alta de handicap. Cifrele publicate la începutul anului de aceeași sursă vorbesc despre 800 milioane (11,55% din totalul populației) de indivizi care întâmpină greutăți în ceea ce privește accesul la îngrijire medicală.

Un studiu publicat de revista *Lancet* raportează că 500 milioane de oameni sunt supraponderali (7,14%), același procent fiind consemnat și pentru hipertensivi. În plus în 1980 s-a ajuns la 600 milioane, iar în 2008 la aproape 1 miliard de persoane obeze.

3. Inegalitatea veniturilor

Institutul Național de Studii Demografice (INED) face public în fiecare an raportul „Toate țările lumii”, semnalându-ne că numai SUA (ce reprezintă 4%) dispun de 21% din averea planetei. Cealaltă mare parte din bogăție este produsă de alte țări (14%). Cele mai sărace țări (20% din populația globală) își împart doar 4% din venituri. Franța metropolitană (1% din populația globală) deține 3 procente din bogăția lumii. Un francez are, în medie, o avere de 3,3 ori superioară mediei globale.

4. Sărăcie

Într-un ultim raport publicat anul acesta, Programul de Dezvoltare al Națiunilor Unite considera că, până în 2015, procentul mondial de sărăcie ar putea scădea sub 15% (adică să fie afectați un miliard de indivizi). Biroul Intern al Muncii (BIT) estimează că astăzi 2,9 miliarde de oameni (41%) din populația mondială trăiește cu cel puțin doi dolari/zi (1,41 euro).

Grav este că sunt 1,2 miliarde de persoane ce își duc traiul cu mai puțin de 1 dolar/zi (0,7 euro). Africa este cel mai afectat continent, căci acolo un african din doi nu atinge acest prag.

5...și bogăție

Raportul anual al Instituției de Credit Global *Wealth Databook*, din Elveția, indică faptul că bogăția

mondială totală ar fi de 194.000 miliarde de dolari în 2010, repartizându-se între 4,4 miliarde de adulți. Detaliind, 1% dintre cei mai bogați de pe planetă ar poseda 43,6% din bogăție, iar 10% (700.000 persoane) dețin 83%.

0,5% din populație, 24 milioane de adulți, au o avere cel puțin egală cu 1 milion de dolari, reprezentând 35% din bogăția mondială. Ca să intre în cercul select al magnaților, un om trebuie să aibă în conturi minimum 588.000 dolari (aproximativ 420.000 euro). La polul opus, jumătate dintre cei mai săraci nu dispun decât de un procent din patrimoniu.

6. Analfabetism

După UNESCO, astăzi, 793 milioane de adulți nu știu nici să citească, nici să scrie. Altfel spus, 11,3% din populație este total analfabetă. În Africa, se constată cea mai deprimantă situație. Aproape 11 țări pun la socoteală cel puțin 50% din populație ca fiind analfabetă: Benin, Burkina Faso, Etiopia, Mali, Niger, Senegal și Ciad.

Numărul total de copii neșcolarizați este de 67 milioane, 32 milioane venind din Africa subsahariană. Un sfert, adică aproximativ 16 milioane, provin din Asia de sud.

(sursa: <http://www.ziare.com/social/stiri-sociale/turul-lumii-in-cifre-ingrijitoare-de-la-handicapuri-la-analfabetism-i-1134853>)

Analiza de text poate fi urmată de utilizarea metodei de gândire critică *rețeaua discuțiilor*. Aceasta reprezintă o tehnică de discuții bazată pe o întrebare care permite polarizarea răspunsurilor.

Participantii vor fi rugați să lucreze în perechi și să traseze un tabel asemănător celui de mai jos. Ei vor discuta timp de 10 minute întrebarea pusă de multiplicator, **de exemplu: „Pot fi puse în practică și respectate drepturile omului, în țările care se confruntă cu probleme așa cum sunt cele analizate?”**; în acest scop, participantii trebuie să listeze argumentele care le vin în minte, mai întâi cele din coloana cu „Da”, apoi pe cele din coloana cu „Nu”, fără a dezbate însă problema pusă în discuție.

DA	„Pot fi puse în practică și respectate drepturile omului, în țările care se confruntă cu probleme așa cum sunt cele analizate?”	NU
(Argumente care susțin că drepturile omului pot fi puse în practică și respectate, în condițiile menționate)		(Argumente împotriva ideii că drepturile omului pot fi puse în practică și respectate, în condițiile menționate)

După ce toate perechile au formulat argumente pro și contra, fiecare pereche se va asocia unei alte perechi împărtășindu-și argumentele identificate. În grup vor discuta problema pusă în discuție până ce ajung la o concluzie. Concluziile pot fi discutate în clasă.

De exemplu, în dezbateră care va avea loc în grupuri de câte patru participanți, pot fi abordate următoarele idei:

- identificarea unora dintre problemele globale menționate în text (de exemplu, condițiile igienice precare, problemele de sănătate, inegalitatea veniturilor, sărăcia, analfabetismul) ca reprezentând adesea, atât cauze cât și consecințe ale încălcării drepturilor omului;
- identificarea drepturilor omului care sunt în mod direct afectate negativ de problemele globale analizate;
- identificarea unor soluții pentru respectarea drepturilor omului, în condițiile menționate, așa cum sunt: dezvoltarea economică, utilizarea resurselor naturale de care dispune fiecare țară pentru propria dezvoltare, eradicarea analfabetismului, a sărăciei extreme.

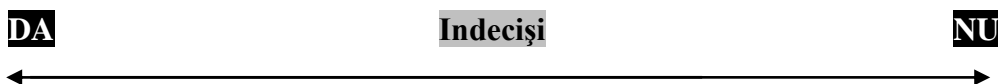
4. Linia valorică

Linia valorică este o metodă de reprezentare în spațiu de-a lungul unei linii imaginare a pozițiilor sau atitudinilor diferite ale participanților față de o anumită problemă.

În aplicarea metodei se pot parcurge următorii pași:

1. Multiplicatorul pune o întrebare/ridică o problemă controversată care poate primi un răspuns binar (da/nu) și care implică luarea unei decizii, a unei atitudini personale.
2. Participanții se gândesc, în mod independent, la problema propusă, conturându-și o anumită poziție (pro, contra, indecși).
3. Multiplicatorul va trasa în clasă o linie imaginară și va ruga participanții să se poziționeze pe acea linie în funcție de atitudinea pe care o adoptă în răspuns. Extremitățile linei reprezintă răspunsurile tranșante, cele absolut pozitive și cele de negare totală. Solicită participanții să se dispună pe „linia valorică”:
 - la un capăt al liniei se situează cei care au opinii favorabile;
 - la celălalt capăt se situează participanții care au opinii nefavorabile;
 - participanții indecși se pot plasa la mijlocul „liniei valorice”.

Disponerea participanților spre extremitățile „liniei valorice” exprimă intensitatea atitudinilor lor față de subiectul în discuție.



4. Se poate organiza o discuție între participanții de opinii extreme, care pot fi rugați să aducă argumente prin care să susțină poziția lor. Ei pot fi convinși, cu argumente, de către ceilalți participanți să își schimbe poziția pe linia valorică.

De exemplu, multiplicatorul poate adresa participanților, următoarea întrebare: *Este viitorul globalizării pozitiv?*

În discuția prin care participanții sunt solicitați să argumenteze poziția lor pe imaginara linie

valorică, pot fi invocate argumente, așa cum sunt:

- în favoarea răspunsului „DA”:
 - interdependențele dintre țări se vor accentua;
 - se vor deschide noi perspective pentru dezvoltarea culturii și civilizației omenirii;
 - va fi posibilă în și mai mare măsură cunoașterea culturilor altor popoare;
 - se va asigura în mai mare măsură stabilitatea la nivel global;
 - poate fi susținută dezvoltarea durabilă;
- în favoarea răspunsului „NU”:
 - se vor accentua pericolele: criminalitatea transnațională, terorismul internațional, catastrofe ecologice, tehnologice etc.
 - tradițiile culturale ale popoarelor vor fi influențate negativ;
 - avantajele globalizării sunt distribuite inegal;
 - dezvoltarea unor state ale lumii (mai ales a celor sărace, în curs de dezvoltare) este influențată negativ;
 - regiuni, țări ale lumii devin furnizoare de materie primă și piețe de desfacere;
 - decalajele economice între țările lumii se vor accentua;
- în favoarea unui răspuns indecis:
 - este dificil, pe termen lung, de stabilit tipul efectelor globalizării;
 - este imposibil de dat un răspuns clar unor întrebări despre globalizare, așa cum sunt: va exista o repartizare echitabilă a avantajelor globalizării?; va avea globalizarea, în viitor, o „față umană”?

5. TABELUL T

Tabelul T este un organizator grafic al relațiilor binare (pro/contra, da/nu).

Utilizarea metodei presupune ca multiplicatorul să adreseze participanților o întrebare cu răspuns binar. Multiplicatorul realizează pe tablă un tabel cu 2 coloane, astfel:

DA (PRO)	NU (CONTRA)

Multiplicatorul solicită participanții să propună, după câteva momente de reflecție, argumente pentru sau argumente contra. Acestea sunt trecute în coloanele corespunzătoare.

Tabelul T poate fi completat individual sau în perechi, după cum poate fi completat prin participarea întregii clase de participanți. În măsura în care tabelul T este completat în perechi, produsele participanților pot fi afișate, discutându-se pe marginea lor și ajungându-se la anumite concluzii.

Pentru completarea tabelului participanții pot primi materiale ajutătoare.

Metoda permite susținerea cu argumente a unei poziții adoptate, contribuind la dezvoltarea capacității de argumentare pe baza achizițiilor anterioare ale participanților sau a analizei unor

informații suplimentare care le sunt oferite.

Exemplificând aplicarea acestei metode, multiplicatorul poate adresa participantilor următoarea întrebare: „Implică toleranța, dreptatea socială?” Multiplicatorul poate oferi participantilor spre analiză *Declarația Principiilor Toleranței* (care poate fi accesată, în limba română, la adresa web http://www.onuinfo.ro/documente_fundamentale/instrumente_internationale/declaratia_principiilor_tolerantei/; în limba engleză, poate fi accesată la adresa web <http://www.un.org/en/events/toleranceday/pdf/tolerance.pdf>)

O succintă completare a tabelului T este prezentată mai jos.

DA (PRO)	NU (CONTRA)
<ul style="list-style-type: none"> - toleranța trebuie să fie practică de către persoane, grupuri de persoane, și de către stat - toleranța implică respect pentru ceilalți, față de alte culturi - implică susținerea convingerilor proprii - este necesară nu doar în plan moral, ci și în plan politic și juridic - presupune recunoașterea drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei - la nivel de stat, implică dreptatea în ceea ce privește aplicarea legii 	<ul style="list-style-type: none"> - toleranța trebuie să fie practică de către persoane și de către grupuri de persoane, dar nu de către stat - toleranța implică indulgență și concesi

6. Metoda Gândiți – Lucrați în perechi - Comunicați

Metoda *Gândiți – Lucrați în perechi – Comunicați* are la bază învățarea prin cooperare; metoda asigură o gradare a acțiunilor și interacțiunilor participantilor, astfel: fiecare participant reflectează/rezolvă individual o sarcină de lucru, după care discută în perechi soluția identificată, împărtășind-o apoi întregului grup.

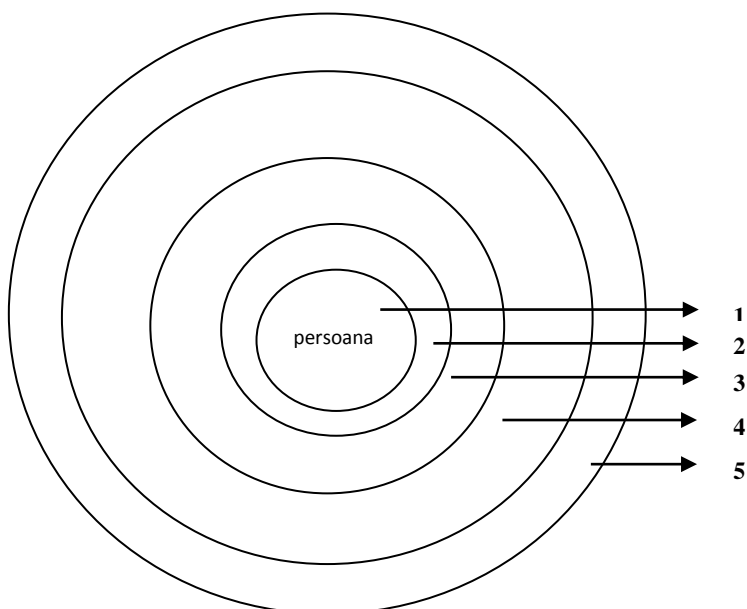
Aplicarea metodei parcurge următoarele etape:

1. Multiplicatorul adresează participantilor o întrebare deschisă sau ridică o problemă.
2. Le dă participantilor un timp de gândire pentru a reflecta la răspuns.
3. În perechi (de exemplu, participantii care stau împreună în bancă), participantii discută răspunsul la întrebare/posibila soluție la problemă.
4. Participantii pot împărtăși răspunsul la întrebare/posibila soluție la problemă unui grup mic sau întregii clase.

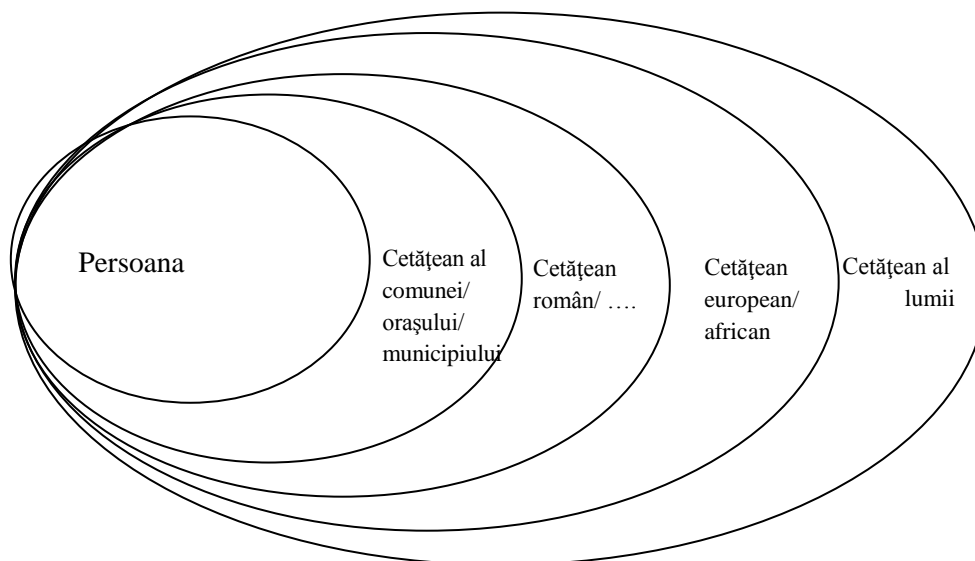
Metoda prezentată poate fi utilizată, într-o formă adaptată, la analizarea de către participanți a relației dintre identitatea personală și identitatea multiplă. Ridicând această problemă, multiplicatorul dă fiecărui participant *Fișa de lucru*, prezentată în continuare, și solicită participantii să reflecteze și să completeze cele două scheme.

FIȘĂ DE LUCRU

I. Numește cinci aspecte le care le consideri importante pentru identitatea ta (în ordinea descrescândă a importanței pe care le-o acorzi).



II. Completează schema de mai jos, cu referire directă la situația ta.



Pentru completarea primei scheme, multiplicatorul le explică participanților faptul că aspectele solicitate se pot referi, de exemplu, la:

- roluri pe care le au (participant, prieten, fiu etc.);
- aspecte care pot fi alese (un tip de îmbrăcăminte, un tip de muzică);
- locul nașterii/locul unde trăiește în prezent;
- gen etc.

Pentru completarea celei de-a doua scheme, multiplicatorul le explică participanților faptul că vor scrie în locul persoanei, numele lor, comuna/orașul/municipiul în care locuiesc și, în continuare ceea ce este specific lor.

După rezolvarea sarcinilor de lucru, fiecare participant va discuta cu colegul său de bancă (discuție în pereche) soluțiile oferite, comparându-le. Discuția în perechi poate fi urmată de realizarea unei discuții la nivel de grup. După împărtășirea ideilor de către participanți, poate fi abordată relația dintre identitatea personală și identitatea multiplă, de exemplu:

- fiecare persoană cu identitatea sa aparține/se integrează unor tipuri succesive de comunități;
- viața și identitatea lor, ca persoane, sunt legate de comunitățile din care fac parte și în care se integrează.

7. Învățarea în grupuri mici

Această metodă poate fi utilizată pentru rezolvarea, în echipă, a unei sarcini de lucru (analiză unui text, rezolvarea unui exercițiu, a unei lucrări etc.).

Învățarea în grupuri mici poate parcurge următoarele etape:

- constituirea grupului de lucru (format din 3-4 participanți);
- precizarea, de către multiplicator a sarcinii de lucru;
- lucrul propriu-zis, în grupul constituit;
- prezentarea de către grupele de lucru, a rezultatelor activității desfășurate;
- feed-back din partea celorlalți participanți, din partea multiplicatorului.

Învățarea în grupuri mici poate fi utilizată, de exemplu, în abordarea obiectivelor de dezvoltare ale mileniului (acestea pot fi accesate, în limba română, la adresa web <http://www.onuinfo.ro/odm/>; în limba engleză, pot fi accesate la adresa web <http://www.undp.org/content/undp/en/home/mdgoverview.html>). Participanții vor lucra în opt echipe. Fiecare echipă va analiza un obiectiv de dezvoltare al mileniului, timp de 10 minute, parcurgând următorii pași:

- lectura textului care prezintă obiectivul analizat;
- realizarea unui rezumat al conținutului obiectivului analizat;
- formularea unor posibile întrebări referitoare la obiectivul analizat, formularea de răspunsuri, clarificarea datelor;
- prezentarea, la încheierea activității pe grupe, a obiectivului analizat, întregii clase.

La încheierea activității pe grupe, precum și a prezentărilor activității, toți participanții vor fi informați cu privire la conținutul celor opt obiective de dezvoltare ale mileniului.

8. Wall writing

Multiplicatorul poate prezenta participanților o succintă sinteză, pe baza relatărilor presei, referitoare la erupțiile vulcanului Eyjafjallajokull din Islanda, produse în anul 2010. În scopul punerii participanților în contexte de învățare în care să conștientizeze interdependențele existente între regiunile lumii.

Un vulcan din Islanda erupe – impact local sau global?

Erupțiile vulcanului Eyjafjallajokull din Islanda, produse după aproape 200 de ani de inactivitate au generat foarte repede motive de îngrijorare. Fiind precedate de activitate seismică produsă la sfârșitul anului 2009, erupțiile vulcanului au avut loc în perioada martie-aprilie 2010. Erupțiile vulcanului au afectat traficul aerian din mai multe țări, din cauza cantităților mari de cenușă vulcanică pe care le-a aruncat în aer, zeci de mii de zboruri fiind anulate. Specialiștii au confirmat pericolul pe care îl generează cenușă vulcanică, prin reducerea vizibilității, afectarea sistemelor aeriene de control și defectarea motoarelor aparatelor de zbor. Potrivit Organizației Mondiale a Sănătății, cenușă vulcanică din norul rezultat în urma erupției vulcanice din Islanda, este periculoasă și pentru sănătate, prin problemele respiratorii pe care le poate genera, în măsura în care particulele microscopice de cenușă ajung la nivelul solului și sunt inhalate de oameni.

Imagini ale activității vulcanului pot fi accesate la adresa web:
<http://www.mediafax.ro/externe/traficul-aerian-din-europa-perturbat-din-cauza-eruptiei-vulcanice-din-islanda-video-5904836>

Pornind de la textul prezentat/imaginile video urmărite, **multiplicatorul poate discuta cu participanții dacă acest caz are un impact local sau unul global**. De asemenea, utilizând metoda *Wall writing* (formă a brainstormingului), **multiplicatorul poate întreba participanții care sunt principalele „lecții” care pot fi trase din faptul că trăim într-o lume caracterizată de interdependențe**. Împarte fiecărui participant un post-it pe care, după un moment de reflecție, fiecare participant poate scrie idei, ca răspuns la întrebare. Post-it-urile vor fi lipite pe o coală de flip-chart. Multiplicatorul va parcurge și va discuta, împreună cu participanții, conținutul răspunsurilor. În măsura în care este posibil, ideile prezentate pot fi grupate prin repoziționarea post-it-urilor.

Cap. 6 REZOLVAREA DE PROBLEME ȘI REALIZAREA DE PROIECTE ÎN CADRUL EDUCAȚIEI GLOBALE

Realizarea în planul activității cu participanții a educației globale presupune utilizarea unei abordări didactice care să-i pună pe participanți în situația de a conștientiza și de a se raporta la transformările care au loc pe Glob, la interacțiunile, interdependențele și provocările care le însoțesc. Conștientizarea legăturilor care există, pe multiple planuri, între comunități aflate în diferite zone geografice ale Globului, a consecințelor globalizării, precum și promovarea dezvoltării durabile presupun implicarea activă a participanților în rezolvarea de probleme și în derularea unor proiecte.

I. REZOLVAREA DE PROBLEME DIN PERSPECTIVA EDUCAȚIEI GLOBALE

Educația globală presupune învățarea prin rezolvarea de probleme, prin chiar specificul abordărilor pe care le implică. Exercițierea de către participanți a cetățeniei active, a cetățeniei globale presupune pregătirea participanților pentru a trăi și acționa într-o lume în care globalizarea constituie un vector al evoluției acesteia, iar conduita activă, o cerință esențială a adaptării la schimbări.

În sens general, noțiunea de problemă/situație problematică vizează o chestiune teoretică sau practică importantă care necesită rezolvare, soluționare. O problemă/situație problemă constituie o dificultate cognitivă pentru participant, care îi trezește interesul, orientându-i activitatea înspre căutarea unei/unor soluții de rezolvare. Soluționarea de către participanți a unei probleme presupune activarea de către aceștia a unor categorii diferite de achiziții, care vizează, de exemplu, înțelegerea semnificației datelor problemei și utilizarea unor strategii rezolutive. Înțelegerea problemei are un rol esențial în rezolvarea acesteia deoarece influențează semnificativ chiar căutarea/identificarea unor posibile soluții.

Rezolvarea de probleme are asupra participanților, valoare formativă, prin:

- activarea de către participanți a achizițiilor anterioare pentru a analiza situația dată;
- punerea participanților în situația de a analiza modalități de rezolvare, posibile soluții;
- implicarea participanților în luarea de decizii cu privire la cele mai bune soluții de rezolvare a problemelor;
- dezvoltarea spiritului de inițiativă și a unei atitudini proactive.

Există numeroase metode de rezolvare de probleme; unele dintre acestea au fost prezentate în secțiunea anterioară; în cadrul prezentei secțiuni, vor fi abordate alte metode care pot fi utilizate în rezolvarea unor probleme caracterizate printr-o complexitate sporită, respectiv: problematizarea, metoda pălăriilor gânditoare, studiul de caz, metoda Frisco, Phillips 6/6. Astfel de metode permit abordarea diferitelor aspecte ale unei probleme, formularea de soluții de rezolvare a problemei propuse spre rezolvare, confruntarea propunerilor individuale cu cele care rezultă din activitatea desfășurată în grup.

I.1. Problematizarea

Problematizarea îi pune pe participanți în situația rezolvării unei probleme.

Aplicarea metodei poate parcurge următoarele etape:

- formularea problemei de către multiplicator;
- studierea problemei de către participanți, restructurarea datelor problemei, documentarea în vederea rezolvării problemei;
- căutarea soluției/soluțiilor posibile la problema analizată;
- alegerea celei mai bune soluții de rezolvare a problemei.

Semnificația utilizării metodei este legată de efectul antrenant pe care îl are asupra participanților în sensul mobilizării efortului acestora, susținerii motivației și durabilității învățării. Din perspectiva educației pentru dezvoltare, **metoda poate fi utilizată pentru a răspunde, de exemplu, la întrebarea „Cum se poate acționa împotriva sindromului imunodeficienței dobândite (SIDA)”?**

I.2. Metoda pălăriilor gânditoare

Propusă de Edward de Bono, metoda pălăriilor gânditoare propune rezolvarea unei probleme, abordând-o din perspective diferite; metoda constituie, de asemenea, o modalitate de învățare, de comunicare și de stimulare a creativității.

Multiplicatorul poate utiliza metoda în analiza textului de mai jos.

Tanzania: Discriminarea de gen pune piedici femeilor antreprenor din domeniul mineritului

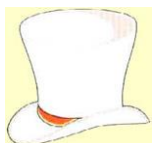
Femeile antreprenor din domeniul mineritului la scara mică din Tanzania întâmpină dificultăți în obținerea lucrurilor de care au nevoie pentru creșterea și dezvoltarea afacerii lor. Joyce Lyatabu, antreprenoare în domeniul mineritului din Nyarugusu, districtul Geita, extrage aur din zona în care are licență de 5 ani. Ea spune că nu s-a putut dezvolta rapid datorită lipsei de resurse financiare, iar eforturile ei de a obține un împrumut bancar a întâmpinat rezistență.

Majoritatea femeilor miner intervievate în Lwamgasa Village, districtul Geita în regiunea Mwanza din Tanzania, spun că tendințele birocratice ale instituțiilor financiare de a refuza împrumuturi de bani le împiedică să își dezvolte afacerile. Aceasta înseamnă că, spre deosebire de colegii lor bărbați, care pot accesa astfel de finanțări, afacerile femeilor antreprenor nu pot fi dezvoltate la potențialul lor maxim. Femeile fac apel la guvern să intervină astfel încât instituțiile financiare să le acorde și lor împrumuturi. Ele spun că genul nu ar trebui să fie un obstacol în dezvoltarea unei afaceri de succes.

Theresa Samuel, o altă femeie antreprenor în domeniul mineritului atribuie eșecul ei instituțiilor financiare care refuză să acorde împrumuturi femeilor. Ea spune că este deosebit de îngrijorată și afectată de felul în care instituțiile financiare se comportă față de femeile antreprenor. ”Ei acuză femeile de faptul că nu sunt în stare să returneze împrumuturile care li se acordă, spunând că statusul lor financiar nu este bun în comparație cu cel al bărbaților”, povestește Theresa.

Multiplicatorul menționează că sunt 6 pălării gânditoare (pălăria albă, pălăria neagră, pălăria verde, pălăria roșie, pălăria galbenă, pălăria albastră), reprezentând roluri, care le vor permite să analizeze cazul prezentat, din mai multe puncte de vedere.

Aplicarea metodei presupune ca multiplicatorul să prezinte participanților, principalele caracteristici ale pălăriilor și întrebările la care răspund acestea, astfel:



PĂLĂRIA ALBĂ

Caracteristici	Întrebări la care răspunde
<ul style="list-style-type: none"> - Semnifică gândirea obiectivă - Este concentrată pe fapte obiective, informații, fapte disponibile despre problema discutată 	<ul style="list-style-type: none"> - Ce informații avem? - Ce informații lipsesc? - Cum le putem obține?



PĂLĂRIA NEAGRĂ

Caracteristici	Întrebări la care răspunde
<ul style="list-style-type: none"> - Este perspectiva gândirii negative, pesimiste - Oferă o perspectivă sumbră, tristă asupra evenimentelor, situației - Punctează care sunt erorile, dificultățile, neajunsurile 	<ul style="list-style-type: none"> - Care sunt erorile? - Care sunt riscurile? - Ce ne împiedică?



PĂLĂRIA VERDE

Caracteristici	Întrebări la care răspunde
<ul style="list-style-type: none"> - Semnifică gândirea creativă - Aspectul esențial este reprezentat de căutarea alternativelor, a soluțiilor posibile 	<ul style="list-style-type: none"> - Cum poate fi abordată problema? - Se poate și altfel?



PĂLĂRIA ROȘIE

Caracteristici	Întrebări la care răspunde
----------------	----------------------------

- Oferă o perspectivă emoțională asupra evenimentelor
- Dă frâu liber sentimentelor

- Ce simți în legătură cu soluțiile propuse?
- Vă place cum s-a procedat?
- Ce vă spune intuiția?



PĂLĂRIA GALBENĂ

Caracteristici	Întrebări la care răspunde
<ul style="list-style-type: none"> - Semnifică gândirea pozitivă, optimistă, constructivă - Oferă sugestii, propuneri concrete, clare - Are în vedere posibilitatea de realizare a soluțiilor 	<ul style="list-style-type: none"> - Care sunt obiectivele? - Care sunt beneficiile?



PĂLĂRIA ALBASTRĂ

Caracteristici	Întrebări la care răspunde
<ul style="list-style-type: none"> - Supraveghează și dirijează bunul mers al activității (albastrul este culoarea cerului care este deasupra tuturor) - Monitorizează jocul, definește problema 	<ul style="list-style-type: none"> - Care sunt ideile principale? - Care este următorul pas?

Multiplicatorul prezintă participanților modul de funcționare a metodei:

- pălăria albastră definește problema și conduce întreaga activitate;
- pălăria albă oferă informații în legătură cu problema discutată;
- pălăria roșie abordează emoțional problemele;
- pălăria verde sintetizează soluțiile posibile;
- pălăria galbenă are în vedere posibilitățile de realizare a soluțiilor propuse;
- pălăria neagră evidențiază neajunsurile, erorile fiecărei soluții propuse.

Multiplicatorul subliniază faptul că fiecare participant va participa la analiza cazului prezentat, purtând succesiv pălării diferite și reacționând conform semnificației pălăriei pe care o poartă în momentul respectiv. Precizează că va conduce activitatea, asumându-și rolul pălăriei albastre. Purtând pălăria albastră, multiplicatorul îi îndeamnă pe participanți să poarte, de exemplu, pălăria albă și să răspundă la următoarele întrebări:

- Care sunt informațiile principale cu privire la cazul prezentat?
- Care este forma de discriminare la care sunt supuse femeile antreprenor din Tanzania?
- Care sunt, pentru femeile antreprenor din Tanzania, la care se face referire în textul

prezentat, consecințele discriminării de gen, în planul activității profesionale?

Purtând în continuare pălăria albastră, multiplicatorul îi îndeamnă pe participanți să-și asume alte roluri, purtând și alte pălării și să răspundă la următoarele întrebări:

- purtând pălăria roșie:
 - V-ar plăcea să fiți în locul femeilor antreprenor din Tanzania, a căror situație este prezentată?
 - Ce sentimente vă încearcă, la relatarea situației femeilor antreprenor din Tanzania?
- purtând pălăria verde:
 - Ce soluții putem identifica pentru a rezolva situația cu care se confruntă femeile antreprenor din Tanzania?
 - Care este cea mai bună dintre soluțiile propuse?
- purtând pălăria galbenă:
 - Care dintre soluțiile propuse este și realizabilă? De ce?
 - Care sunt principalele avantaje ale adoptării acestei soluții?
 - Ce avantaje au celelalte soluții?
- purtând pălăria neagră:
 - Ce riscuri însoțesc soluțiile propuse?
- purtând pălăria roșie:
 - Ce simțiți în legătură cu soluțiile propuse?
 - Cum v-ar plăcea să se schimbe situația femeilor antreprenor din Tanzania?

Metoda prezentată poate fi aplicată atât individual, cât și pe grupe. Aplicarea metodei în mod individual presupune ca fiecare participant să poarte succesiv pălării diferite și să abordeze situația problemă, conform semnificației pălăriei. Aplicarea metodei pe grupe presupune ca participanții să formeze șase grupuri. Fiecare grup poartă o pălărie și abordează o situație problemă conform semnificației pălăriei.

I.3. Studiul de caz

În egală măsură, plecând de la un text așa cum este cel prezentat la pagina 31, se poate utiliza, în activitatea cu participanții, metoda studiului de caz, metodă activă care presupune implicarea participanților în analiza unui „caz”. În această situație, „cazul” prezintă o situație reală în care intervin personaje, acțiuni, atitudini și opinii ale acestora; situația relatată constituie o problemă care trebuie analizată și rezolvată. Principalele etape care sunt parcurse într-un studiu de caz sunt următoarele:

- prezentarea cazului, identificarea elementelor semnificative;
- dezbateră cazului;
- procurarea unor eventuale date, informații necesare;
- analizarea și evaluarea ideilor formulate, a noilor informații;
- formularea unei/unor soluții/decizii/concluzii (posibil de transferat și în alte situații de viață).

Studiul de caz este o metodă compozită care poate integra în aplicarea propriu-zisă alte metode (așa cum sunt brainstormingul, problematizarea, dezbateră). Având caracter activ-

participativ, formativ și euristic, studiul de caz îi implică pe participanți în analizarea și în dezbaterăa unei situații, ceea ce necesită contextualizarea achizițiilor anterioare ale participanților (cunoștințe, deprinderi, atitudini) în situații specifice vieții reale.

I.4. Metoda Frisco

Această metodă presupune analiza unei probleme din mai multe perspective, potrivit unor roluri atribuite participanților de către multiplicator: rolul conservatorului/tradiționalistului, rolul exuberantului, rolul pesimistului și rolul optimistului.

În aplicarea metodei, pot fi parcurse următoarele etape:

1. Propunerea de către multiplicator a unei probleme/situații problemă, spre a fi analizată de participanți.
2. Distribuirea rolurilor (conservator/tradiționalist, exuberant, pesimist și optimist), stabilindu-se cine joacă rolurile respective. Rolurile pot fi jucate individual de către participanți (un rol poate fi asumat, succesiv, de către participanți diferiți), sau în echipă (un rol poate fi asumat, în același timp, de către mai mulți participanți constituiți într-o echipă).
3. Dezbaterăa problemei potrivit rolurilor asumate, astfel:
 - conservator/tradiționalistul apreciază soluțiile tradiționale, pronunțându-se pentru menținerea lor, deși nu exclude posibilitatea unor posibile îmbunătățiri;
 - exuberantul privește către viitor, propune idei inovatoare, aparent greu sau chiar imposibil de aplicat în practică; îi antrenează și pe ceilalți participanți să adopte o astfel de perspectivă;
 - pesimistul cenzurează ideile și soluțiile propuse, evidențiind aspectele lor negative;
 - optimistul îi încurajează pe participanți să adopte o perspectivă realistă și realizabilă cu privire la problema analizată și la soluțiile propuse (de exemplu, identifică posibilități de realizare a soluțiilor propuse de exuberant, încurajând participanții să gândească pozitiv).
4. Sistematizarea ideilor propuse și formularea unor concluzii referitoare la soluțiile identificate.

În continuare este prezentată o posibilă aplicare a metodei. **Multiplicatorul prezintă participanților sarcina de lucru: le cere participanților să identifice soluții care pot fi adoptate pentru ca procesul de globalizare să conducă la o globalizare „cu față umană”.**

Multiplicatorul propune participanților să lucreze pe grupuri de câte patru. Repartizează fiecărui grup un rol, dintre cele patru pe care le prevede metoda (conservator/tradiționalist, exuberant, pesimist, optimist). Distribuie fiecărui grup de participanți o copie a textului prezentat mai jos.

Să luăm ca exemplu o problemă de mediu, cum ar fi problema degradării stratului de ozon din cauza utilizării freonului în producerea frigiderelor și a sprayurilor. Recunoașterea efectelor acestei substanțe chimice asupra stratului de ozon reprezintă o problemă globală Aceasta înseamnă că unii dintre vinovații principali (și inconștienți) - utilizatorii de deodorante și lăcuiitorii de mobilă din centrele cu o mare densitate a populației din lumea dezvoltată - produc poluarea care poate „degrada mediul vecinilor lor, aflați la o distanță de mii de kilometri pe această planetă” - cel mai intens, în regiunile polare Problema freonului e, cu siguranță, o problemă a conexității în sens geografic. Dar, de asemenea, datorită ramificațiilor sale complexe, reprezintă o punte de legătură între numeroase discursuri interpretative. Evident, este o problemă tehnologică, pentru care s-a găsit rapid o „soluție”, sub forma substanțelor chimice alternative. Însă adoptarea acestei soluții tehnice a ridicat

o mulțime de probleme politice internaționale, în încercarea de a încheia un tratat care să reglementeze utilizarea freonului: „Protocolul de la Montreal” din 1987. Cu ocazia acestor negocieri, au apărut divergențe între interesele economice ale națiunilor producătoare de freon și interesele celor care sunt doar consumatoarele unor astfel de produse. Problemele s-au amplificat în cazul conflictului de interese dintre „Lumea întâi” și „Lumea a Treia”, deoarece acordul general a dat naștere unei chestiuni îndelung discutate: ajutorul economic pe care lumea dezvoltată ar trebui să îl ofere unor țări sărace, precum India, pentru a le stimula să treacă la tehnologii ce nu utilizează freonul Astfel, problema freonului reprezintă o punte de legătură între discursurile politice, legale, științifice, economice și de etică a mediului. Și, din anumite puncte de vedere, este și o profundă problemă culturală: de exemplu, ea a modificat sensibilitatea culturală („gândirea verde”), în măsura în care oamenii au început să lege anumite aspecte cotidiene ale stilului lor de viață de consecințele lor globale. De asemenea, a produs o schimbare în sfera practicilor culturale în momentul în care expunerea la soare a devenit un factor de risc, legat de pericolul cancerului, una dintre marile temeri simbolice ale lumii dezvoltate.

John Tomlinson, *Globalizare și cultură*, 2002

Precizează că textul abordează o problemă de mediu, soluții și implicații, pe diferite planuri (economic, politic, cultural) ale încercării de soluționare a acesteia. Menționează că textul poate fi utilizat de către participanți ca exemplu de complexitate a abordării unei probleme globale și că poate fi valorificat în rezolvarea sarcinii de lucru pe care au primit-o.

Recomandă participanților să propună soluții la problema pe care trebuie să o rezolve, potrivit rolului care le-a fost repartizat.

Posibile soluții, potrivit rolului asumat de grupurile de participanți sunt prezentate mai jos, astfel:

- din perspectiva conservatorului/tradiționalistului:
 - păstrarea orientărilor trecute ca repere pentru dezvoltarea viitoare, ca o garanție pentru supraviețuirea umanității;
 - trebuie îmbunătățită utilizarea noilor tehnologii, îndeosebi în țările mai puțin dezvoltate;
- din perspectiva exuberantului:
 - elaborarea unui nou model de existență umană specific omului societății informaționale, globalizate;
 - dezvoltarea cercetării științifice care poate să deschidă perspective nebănuite viitorului omenirii și procesului de globalizare;
 - exploatarea resurselor oferite de satelitul natural al Pământului, Luna;
 - călătorii spre alte planete din sistemul nostru solar și valorificarea unora dintre resursele naturale de care dispun acestea;
- din perspectiva pesimistului:
 - potrivit învățămintelor filosofilor, omul nu trebuie să caute nici ceea ce știe, nici ceea ce nu știe; nu poate să caute ceea ce știe fiindcă știe; nu poate să caute nici ceea ce nu știe fiindcă nu știe ce anume să caute;
 - trebuie identificate măsuri care împiedică transformarea societății într-o masă amorfă, deoarece globalizarea are drept consecință omogenizarea persoanelor și societății;

➤ din perspectiva optimistului:

- promovarea dezvoltării durabile;
- înlăturarea unor forme învechite de organizare a activității în diferite domenii;
- schimbarea stilului de viață al oamenilor, a practicilor culturale, din perspectiva consecințelor globale negative pe care acestea le-au avut anterior;
- umanizarea vieții sociale, bazată pe comunicare asertivă și cooperare;
- luarea unor măsuri economice de încurajare a schimburilor, de asigurare a liberei circulații a capitalurilor, informațiilor, persoanelor.

I.5. Metoda Philips 6-6

Metoda constă în dezbaterăa unei probleme în grupuri de câte 6, timp de 6 minute.

Aplicarea metodei presupune următoarele etape:

1. Împărțirea participantilor în grupuri de câte 6. Fiecare grupă de participanți are un moderator care trebuie să prezinte clasei, soluțiile pe care le-au identificat pentru rezolvarea problemei.
2. Prezentarea problemei care urmează să fie dezbătută.
3. Dezbaterăa propriu-zisă, timp de 6 minute.
4. Prezentarea, de către moderatorul fiecărui grup, a soluțiilor identificate în urma discuțiilor purtate în grup.
5. Analizăa, la nivel de clasă a soluțiilor propuse. Selectarea soluției finale.

Educația pentru dezvoltare implică abordarea problemei dezvoltării durabile. Din această perspectivă, multiplicatorul poate să propună participantilor, ca problemă de dezbătut prin intermediul metodei Philips 6-6, următoarea întrebare: **„Cum poate fi asigurată creșterea economică fără a aduce prejudicii mediului înconjurător?”** Dezbaterile ar putea conduce la identificarea unor soluții așa cum sunt:

- asigurarea creșterii economice în condițiile conservării resurselor naturale;
- agenți economici interesați de utilizarea eficientă a resurselor;
- creșterea productivității muncii;
- realizarea unor procese economice de calitate;
- monitorizarea efectelor dezvoltării economice asupra mediului;
- monitorizarea efectelor și riscurilor tehnologiilor utilizate;
- adoptarea unor decizii care reflectă o abordare integrată a creșterii economice și a protejării mediului;
- combaterea poluării;
- dezvoltarea unor tehnologii, care pot să asigure dezvoltarea economică fără să aibă consecințe negative asupra mediului.

Soluțiile propuse pot fi analizate, cu participarea participantilor clasei, urmând a fi stabilite soluțiile care constituie priorități pentru deciziile care pot fi luate la nivel național și internațional.

II. REALIZAREA DE PROIECTE DIN PERSPECTIVA EDUCAȚIEI GLOBALE

Având un accentuat caracter interdisciplinar și transdisciplinar, *Educația pentru dezvoltare* se raportează la problemele complexe ale globalizării și ale dezvoltării durabile, atât din perspectiva raportării în cunoștință de cauză la aceste probleme, cât și din perspectiva asumării de roluri și de responsabilități legate de rezolvarea diferitelor aspecte pe care le implică aceste probleme.

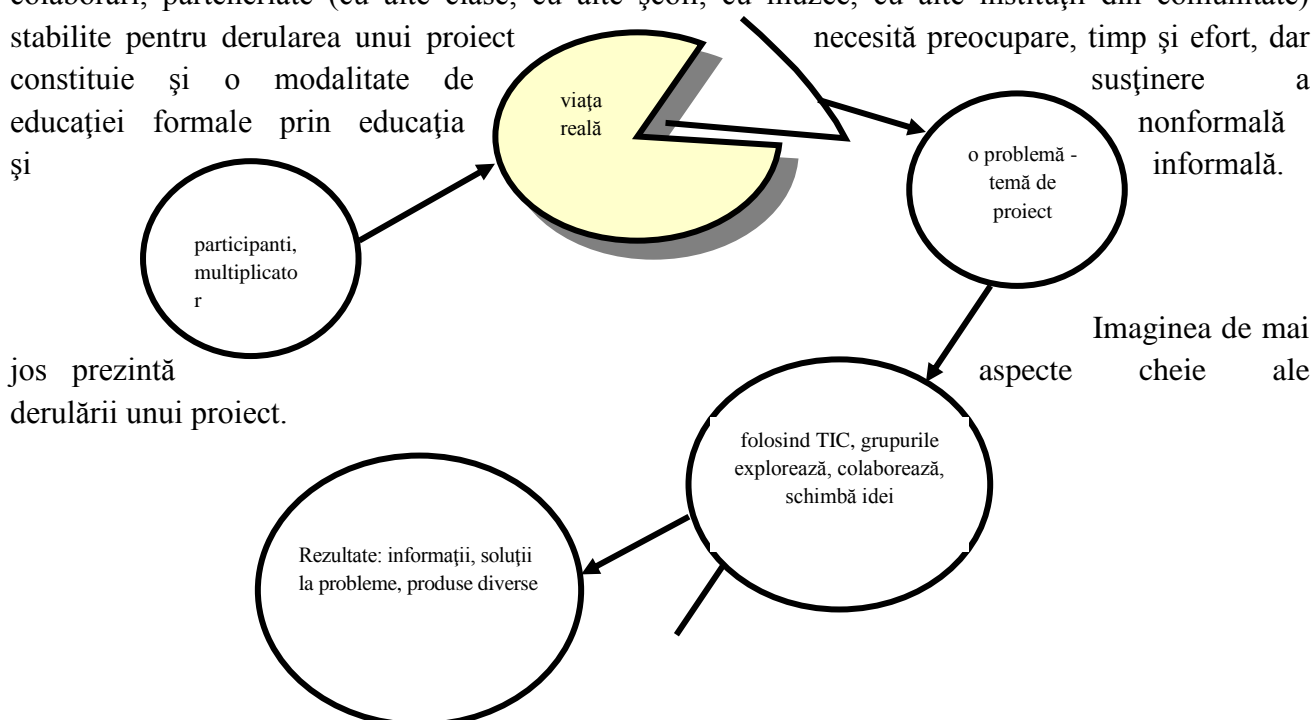
Realizarea de proiecte în activitatea cu participanții presupune o schimbare majoră a abordării procesului didactic, datorită provocărilor pe care le implică, pe diferite planuri:

- în planul rolurilor pe care le îndeplinesc atât multiplicatorul, cât și participanții;
- în planul mijloacelor și tehnologiilor utilizate;
- în planul relației dintre educația formală, educația nonformală și educația informală.

Cu privire la roluri, multiplicatorul este implicat în schimbări semnificative care țin chiar de dinamica proiectului și care vizează implicarea activă în conceperea proiectului, dar asumarea rolului de facilitator pe parcursul derulării proiectului. Participanții se confruntă cu provocarea asumării în planul activității nemijlocite a unui rol activ, ceea ce implică să manifeste inițiativă, să colaboreze, să se implice în luarea de decizii.

Cu privire la mijloacele și la tehnologiile utilizate, provocarea este legată de utilizarea unor noi tehnologii, bazate pe utilizarea calculatorului, în scopul informării, documentării, dar și în scopul prelucrării informațiilor și al construirii de cunoaștere. Utilizarea noilor tehnologii poate să ducă chiar la o schimbare de roluri între multiplicator și participanți, în sensul asumării în mai mare măsură de către participanți a rezolvării unor sarcini de lucru care implică utilizarea tehnologiei informației și comunicării.

Cu privire la relația dintre educația formală, nonformală și informală, derularea de proiecte extinde învățarea dincolo de sala de clasă și de activitatea curriculară propriu-zisă. Posibilele colaborări, parteneriate (cu alte clase, cu alte școli, cu muzee, cu alte instituții din comunitate) stabilite pentru derularea unui proiect constituie și o modalitate de educației formale prin educația și



(sursa: Angela Teșileanu, Eugen Stoica - *Using the Information and Communication Technologies in the Activities with Students – a Goal Related with Challenges and Opportunities*)

Potrivit schemei, utilizând tehnologia informării și comunicării, raportându-se la viața reală, participanții și multiplicatorii selectează o problemă specifică vieții reale, ca temă a unui proiect; TIC facilitează activitatea de documentare și explorare în vederea obținerii unor rezultate vizate prin proiect.

Programa școlară de *Educație pentru dezvoltare* elaborată în cadrul proiectului, în România, prevede explicit *Proiectul educațional pentru dezvoltare* în prezentarea conținuturilor, precum și elaborarea de proiecte (ca metodă interdisciplinară de învățare) privind problematica dezvoltării și derularea sau simularea derulării proiectelor propuse. Este asigurat, în acest fel, la nivelul educației formale, cadrul educațional care apropie procesul de predare-învățare de viața reală, în care proiectul este un instrument de lucru necesar pentru desfășurarea activității în toate domeniile. Pornind de la tema/problema aleasă de participanți și multiplicator, participanții sunt puși în situația de a realiza fișa unui proiect pentru dezvoltare, precum și de a derula în mod efectiv sau de a simula derularea proiectului propus; participanții pot exersa, astfel, achizițiile dobândite, pot fi implicați în activități de luare a deciziei, de propunere și de aplicare a unor strategii de rezolvare a unor probleme care vizează dezvoltarea; pe de altă parte, acest tip de învățare asigură implicarea activă a participanților în activitatea de învățare prin sarcini de lucru atractive și rparticipantante din perspectiva vieții reale. În activitatea didactică, proiectul este conceput ca un ansamblu de acțiuni planificate într-un interval de timp determinat pentru realizarea unor obiective. Programă școlară menționează, de asemenea, posibile structuri metodologice care pot fi utilizate pentru derularea propriu-zisă/simularea derulării unui proiect pentru dezvoltare, ca proiect local sau ca parteneriat pentru dezvoltare, astfel:

Varianta A – proiect local

- Identificarea temei de lucru.
- Planificarea culegerii de informații.
- Culegerea de informații.
- Sinteza informațiilor și realizarea unui produs.
- Prezentarea produsului realizat.
- Reflectarea asupra întregii experiențe: achiziții dobândite (cunoștințe, abilități, atitudini); derularea procesului, concluzii privind realizarea și implementarea unui proiect pentru dezvoltare.

Varianta B – parteneriat pentru dezvoltare

- Pregătire: stabilirea unui parteneriat cu o clasă din alta școală (poate fi din aceeași localitate, din altă localitate sau chiar din altă țară).
- Prezentarea reciprocă a claselor partenere.
- Identificarea temei de lucru.
- Planificarea culegerii de informații.
- Culegerea de informații (posibile colaborări cu partenerii).
- Sinteza informațiilor și realizarea produsului.
- Prezentarea produsului realizat.

- Analiza produsului realizat de clasa parteneră și oferirea de feedback.
- Eventuala revizuire a produsului în baza sugestiilor și întrebărilor primite de la parteneri.
- Reflectarea asupra întregii experiențe: achiziții dobândite (cunoștințe, abilități, atitudini); derularea procesului, concluzii privind realizarea și implementarea unui proiect pentru dezvoltare.
- Schimb de impresii și informații cu partenerii.

Cele două variante de derulare a proiectului sunt diferite în ceea ce privește complexitatea. Alegerea variantei A sau a variantei B depinde de opțiunea pe care o fac împreună, cadrele didactice și participantii. Este necesar ca această opțiune să se întemeieze pe mai multe aspecte, așa cum sunt: analizarea complexității pe care o presupune tema aleasă, evaluarea realistă a resurselor existente sau posibil de accesat, posibilitatea de a finaliza proiectul.

Temele abordate în proiecte pot avea, de exemplu, în vedere:

- problemele globale;
- tinerii într-o lume interdependentă;
- dezvoltarea durabilă;
- drepturile omului și dezvoltarea durabilă;
- cetățenia globală;
- justiția socială;
- obiectivele de dezvoltare ale mileniului;
- mediul înconjurător;
- protecția mediului/a patrimoniului cultural universal și posibilitățile de influențare a deciziilor legate de protecția mediului înconjurător/protejarea patrimoniului cultural.

Produsele proiectelor pot fi:

- un website;
- un material video, un joc video sau un joc online;
- un memoriu către autorități;
- o expoziție;
- o publicație;
- un spectacol de teatru/teatru forum etc.

Oferim, în continuare un exemplu de proiect care poate fi derulat în parteneriat de participanți și multiplicatori din diferite țări (din Europa și din Africa) participante la activitățile axate pe obiectivele de dezvoltare ale mileniului.

Titlul proiectului: Diversitate și cetățenie activă

Participanți în proiect: de exemplu, patru școli din țări europene și din Africa

Promotorul proiectului: poate fi una dintre școlile participante în proiect, care își asumă coordonarea proiectului

Locul desfășurării proiectului: fiecare școală care participă în proiect

Scopul proiectului: abordarea unor probleme semnificative pentru viața participanților (*Comunitatea în care trăiesc, Școala mea, Obiceiuri legate de mâncare și de petrecerea timpului liber, Hobby-uri*)

Principalul obiectiv al proiectului: Conștientizarea diversității și a formelor de manifestare a cetățeniei active

Grup țintă: participanți de liceu (cu vârsta cuprinsă între 14 – 18 ani) din școlile participante în proiect

Durata desfășurării proiectului: doi ani școlari

Obiective specifice

- crearea unui web-site ca platformă de comunicare între școlile participante la proiect;
- utilizarea platformei electronice de comunicare pentru cunoașterea reciprocă a tinerilor participanți în proiect, pentru cunoașterea unor regiuni, țări și culturi diferite;
- utilizarea noilor tehnologii ale informației de către participanții și multiplicatorii implicați în proiect;
- exersarea cetățeniei globale.

Activități

- realizarea site-ului proiectului;
- documentarea și analizarea temelor/problemelor abordate în proiect;
- întâlniri cu autoritățile locale, potrivit temelor abordate de proiect;
- realizarea și afișarea în școlile partenere în proiect a unor postere cu ocazia celebrării *Zilei drepturilor copilului* (20 noiembrie), a *Zilei drepturilor omului* (10 decembrie), a *Zilei internaționale a toleranței* (16 noiembrie), *Zilei Europei* (9 mai), *Zilei Africii* (25 mai);
- întâlniri periodice ale reprezentanților școlilor participante la proiect (multiplicatori și participanți) pentru: schimb de experiență referitor la lucrul în proiect; clarificarea etapelor de lucru în proiect; cunoaștere reciprocă; lucru într-o echipă internațională preocupată de cunoașterea și păstrarea patrimoniului său.

Rezultate finale preconizate:

- pagină WEB, accesibilă online;
- CD cu prezentarea activității de documentare;
- DVD cu prezentarea aspectelor esențiale din întâlnirile de proiect.

Distribuirea sarcinilor între școlile partenere

- proiectul este unitar, fiecare echipă realizează partea specifică țării, conform realităților proprii;
- fiecare echipă își va realiza propriul site, accesat din site-ul de bază.

Calendarul proiectului poate include

- activități care sunt prevăzute să aibă loc în fiecare școală, agreate de toți partenerii;
- mobilități, întâlniri între școlile partenere (fiind asigurat un sistem agreat de rotație a locurilor de întâlnire) în scopul evaluării activităților desfășurate în fiecare școală.

Impactul proiectului:

- niveluri de impact: local, regional, internațional;
- proiectul răspunde nevoii de pregătire a participanților pentru manifestarea în calitate de cetățeni

activi și responsabili.

Evaluare:

- compararea – cu referire la temele vizate în proiect – a situațiilor specifice din fiecare țară și a stilurilor de viață;
- influențarea comportamentului participanților, în sensul optimizării unor aspecte din viața personală.

Proiectul nu reprezintă, ca atare, un scop în sine. Proiectul, însă, constituie o modalitate de a face activitatea desfășurată cu participanții mai rparticipantantă și mai atractivă, având drept efecte:

- implicarea participanților în abordarea unor probleme ale vieții reale;
- apropierea activității didactice și extradidactice de viața reală în care proiectul este un instrument de lucru pentru desfășurarea activității în toate domeniile.

BIBLIOGRAFIE

1. ALCOCK, Pete. (1997). *Understanding Poverty*. London: Macmillian
2. BĂRBULESCU, Simion. (1995). *De la Eminescu la Cioran. Eseuri critice*. Pitești: Carminis
3. BAUMAN, Zygmunt. (2005). *Globalizarea și efectele ei sociale*. (Trad. Conceatu, M.). Prahova: Antet XX Press (Lucrare originală publicată în 1998)
4. Cerghit, I. (2006). *Metode de învățământ*, Editura Polirom, Iași.
5. Copley, J. (1992). *The Integration of Teacher Education and Technology: a Constructivist Model*. În: Carey, D. et alii (Eds.), *Technology and Teacher Education*. Charlottesville, VA: AACE.
6. COMPAGNON, B. & THÉVENIN, A. (2009). *O cronologie a secolului XX. Principalele tendințe și datele cele mai importante*. (Trad. Valter, R. & Valter, R. M.). București: All Educational (Lucrare originală publicată în 1997)
7. COOPER, Robert. (2007). *Destrămarea națiunilor. Ordine și haos în secolul XXI*. (Trad. Huluban, S.). Univers Enciclopedic (Lucrare originală publicată în 2003)
8. COȘEA, Mircea. (2007). *Economia integrării europene*. București: Pro Universitaria
9. DIDIER, Michel. (1998). *Economia - regulile jocului*. București: Humanitas
10. FUKUYAMA, Francis. (2004). *Construcția statelor. Ordinea mondială în secolul XXI*. (Trad. Clumbeanu, M.) București: Antet
11. Gardner, H. (2006), *Inteligențe multiple*, București, Editura Sigma.
12. Gardner, H. (2007). *Mintea umană: cinci ipostaze pentru viitor*, București, Editura Sigma.
13. GUZZINI, Stefano. (2000). *Realism și relații internaționale*. (Trad. Istrițescu, D.). Iași: Institutul European pentru Cooperare Cultural-Științifică
14. HOBSBAWM, Eric J. (1997). *Națiuni și naționalisme. Din 1780 până în prezent*. Chișinău: Arc
15. HUNTINGTON, Samuel P. (1998). *Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale*. (Trad. Carp, R.). București: Samizdat (Lucrare originală publicată în 1993)

16. ILIESCU, A. P., MIROIU, M. & MIROIU, A. (1994). *Filosofie*. București: Editura Didactică și Pedagogică
 17. MILEMANN, Thierry P. (2008). *Fața ascunsă a lumii occidentale*. (Trad. Constantinescu, M.). București: Pro Editură și Tipografie
 18. MONTBRIAL, Thierry. (1996). *Memoria timpului prezent*. (Trad. Lungu, M.). Iași: Polirom
 19. MURRAY, Forsyth. (2000). Stat. *Enciclopedia Blackwell a gândirii politice*. București: Humanitas
 20. NYE, Joseph. (2003). *The paradox of the American Power*. Oxford: Oxford University Press
 21. PRIZEL, Ilysa. (1998). *National Identity and Foreign Policy. Nationalism and Leadership in Poland, Russia and Ukraine*. New York: Cambridge University Press
 22. STIGLITZ, Joseph E. (2008). *Mecanisme globalizării*. (Trad. Andriescu, M.). Iași: Polirom (Lucrare originală publicată în 2006)
 23. VASILE, Adriana. (2007). *Puterea Statelor Unite ale Americii în plan global*. Iași: Lumen
 24. Petty, G. (2007). *Multiplicatorul azi. Metode moderne de predare*, Editura Atelier Didactic, București.
 25. Teșileanu, A., Stoica E. (2012). Using the Information and Communication Technologies in the Activities with Students – a Goal Related with Challenges and Opportunities, în: *Proceedings of EDEN 2012 Annual Conference*.
 26. Tomlinson, J. (2002). *Globalizare și cultură*, Editura Amarcord, Timișoara.
- *** *Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on key competences for lifelong learning (2006/962/EC)*. [Recomandarea Parlamentului European și a Consiliului Uniunii Europene privind competențele cheie din perspectiva învățării pe parcursul întregii vieți]. În: Official Journal L 394, 30/12/2006 P. 0010 - 0018. Disponibilă la: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:394:0010:0018:EN:PDF>
- European Commission (2001). Council Resolution of 13 July 2001 on e-Learning. În: *Official Journal of the European Communities*. Disponibilă online la: http://ec.europa.eu/education/archive/elearning/reso_en.pdf, accesată în 10.07.2012.
- European Commission (2005). *Common European Principles for Teacher Competences and Qualifications*, Bruxelles, Disponibilă la: http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/principles_en.pdf, accesată în 10.07.2012.

*** *Our Global Neighborhood (1995)*. Report of the Commission on Global Governance, *Oxford University Press*.

www

ANGHELACHE, C., ISAIC-MANIU, A., MITRUȚ, C. & VOINEAGU, V. *Sistemul de indicatori utilizați în măsurarea sărăciei*. pp. 45 - 52. Descărcat din <http://www.ectap.ro/articole/135.pdf>

BOTICEANU, Octavian. *Impactul situației economiei mondiale asupra comerțului și investițiilor străine*. Descărcat din <http://www.upg-ploiesti.ro/sescom/pdf/s13/s13-151-ob.pdf>

DAN, Adrian. (2009). *Teorii și perspective asupra sărăciei*. Descărcat din <http://www.iccv.ro/index.php/ro/component/content/article/102-ds-t/168-ds-teorii-saracie>

DINU, Marin. (2006). Modelul explicativ al globalizării. *The Preconference for the International Economic History Congress*. pp. 57 - 62. Descărcat din <http://www.ectap.ro/articole/55.pdf>

DINU, Marin. (2006). Globalizarea - Model explicativ. *Economie teoretică și aplicată*. Descărcat din <http://www.ectap.ro/globalizarea%20modelulexplcativ.pdf>

WENAR, Leif. (2008). John Rawls. *Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Descărcat din <http://plato.stanford.edu/entries/rawls/>

http://www.unesco.org/science/waterday2000/youth_corner.htm#up

http://www.unep.org/tunza/youth/What_you_always_wanted_to_know/State_of_%20Environment/water/index.asp

<http://www.unesco.org/science/waterday2000/Brochure.htm#Wasting%20Water>

http://www.unesco.org/science/waterday2000/water_use_in_the_world.htm#Municipal%20water%20use

<http://www.h2ouse.org/>

<http://www.savethewater.com/envfacts.htm>

”Această publicație a fost produsă cu asistență oferită de Uniunea Europeană. Conținutul publicației este exclusiv responsabilitatea asociației ”Asistență și programe pentru dezvoltare durabilă – Agenda 21” și nu reflectă în niciun mod opiniile Uniunii Europene”

Asistență și Programe pentru Dezvoltare Durabilă - Agenda 21
Str. Mircea Vulcănescu nr. 2-4, et. 2, ap. 7, sect. 1, București, CP 010821

tel/fax +40-21-3114076

mobil : +40737062713

www.agenda21.org.ro

“This publication has been produced with the assistance of the European Union. The contents of this publication are the sole responsibility of the “Assistance and Programs for Sustainable Development – Agenda 21” association and can in no way be taken to reflect the views of the European Union.”

European Commission
EuropeAid Cooperation Office
Rue de la Loi 41, B-1049 Bruxelles
Fax: 32-2 299 64 07
E-mail: europeaid-info@ec.europa.eu

Internet
<http://ec.europa.eu/world>
<http://ec.europa.eu/europeaid>

Elaborat de asociația: „Asistență și programe pentru dezvoltare durabilă – Agenda 21” în cadrul proiectului **FACILITAREA EDUCAȚIEI GLOBALE – COMPETENȚE CHEIE ALE MEMBRILOR ORGANIZAȚIILOR NON-GUVERNAMENTALE**

Finanțat de:

- ✓ Comisia Europeană prin programul „Actori non-statali și autorități locale în Dezvoltare. Creșterea gradului de conștientizare publică pe probleme de dezvoltare și promovarea educației pentru dezvoltare în Uniunea Europeană”.